

Det här verket är upphovrättskyddat enligt *Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Det har digitaliserats med stöd av Kap. 1, 16 § första stycket p 1, för forskningsändamål, och får inte spridas vidare till allmänheten utan upphovsrättsinnehavarens medgivande.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work is protected by Swedish Copyright Law (*Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*). It has been digitized with support of Kap. 1, 16 § första stycket p 1, for scientific purpose, and may no be disseminated to the public without consent of the copyright holder.

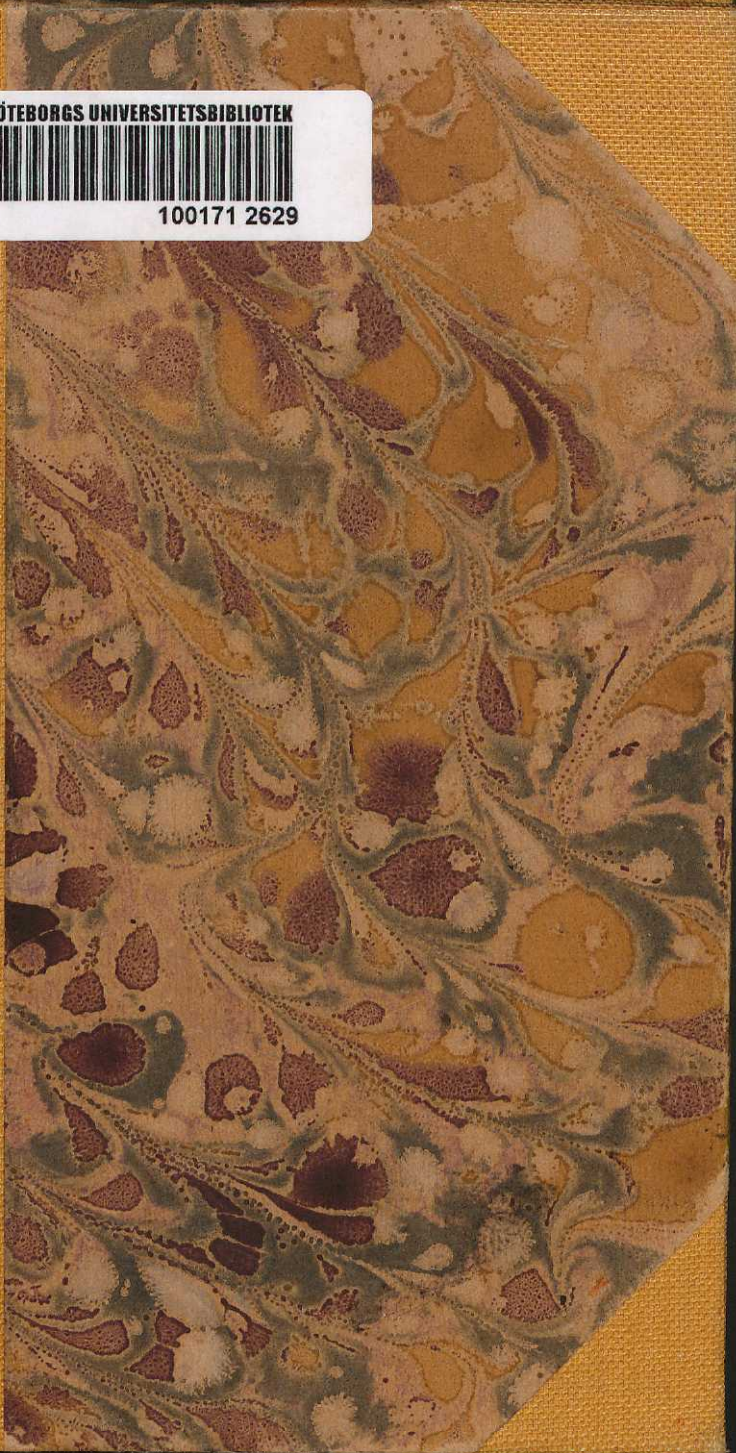
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100171 2629

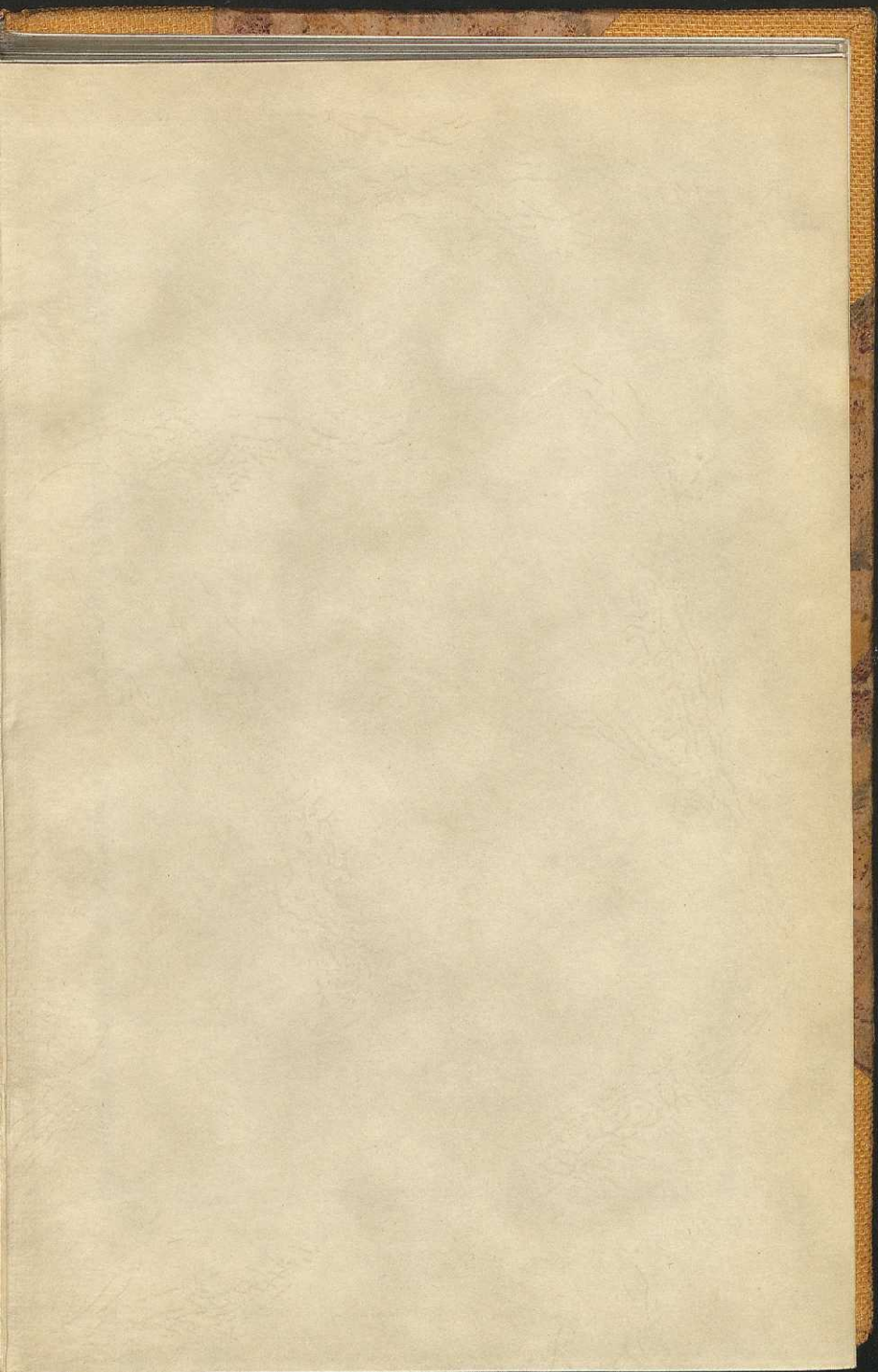

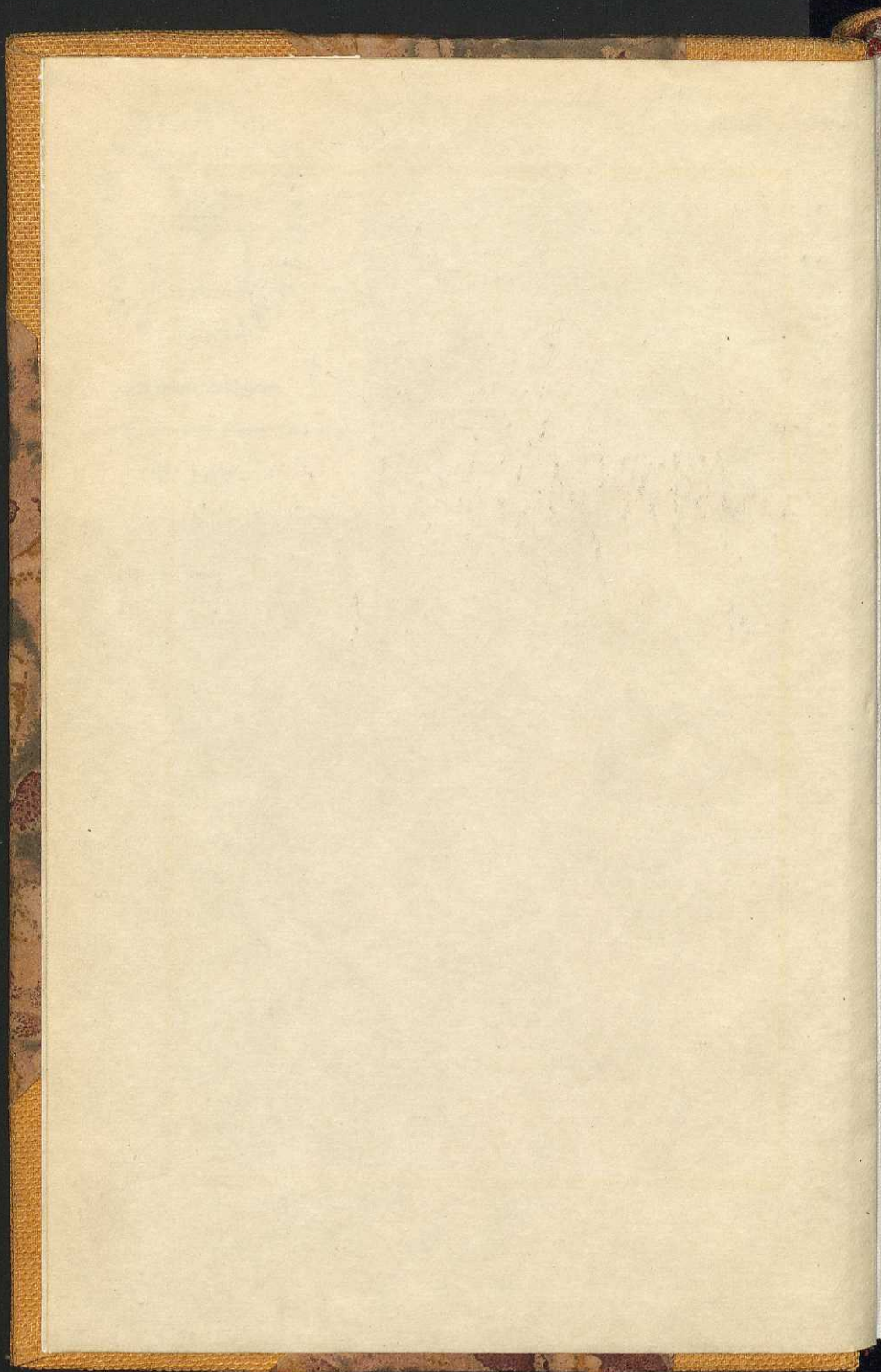
Allmänna Sektionen

Filos.

Filos.

VILHELM EKELUND

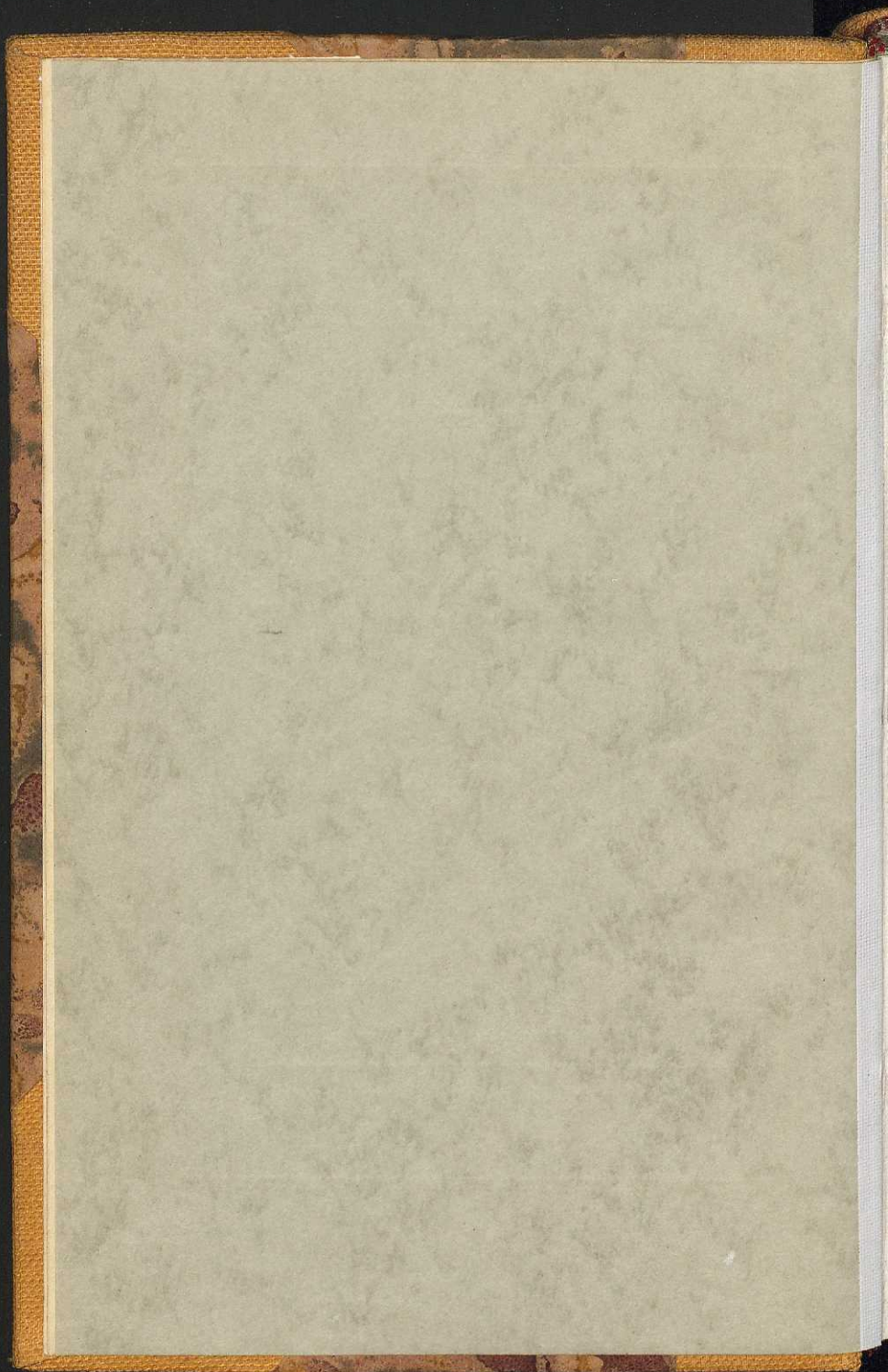
PLUS SALIS -

HÄLSINGBORG 1945

Tryckeriaktiebolaget Demokraten

VILHELM EKELUND

PLUS SALIS -

1.

1.

Erfarenhetens människa kan aldrig försona sig med filosofien.

I filosofien är alltid ett något, som skymmer — nej, v a n h e l g a r — erfarenheten.

2.

Bildning: den ideala rörelsen. — Att vara oberoende af "tidsfördrif"!

Quietism är något som fordrar att bäras, att uppfyllas: nämligen — af ett stort tankelif.

De flesta invändningar mot quietismen grunda sig i detta förhållande.

3.

Ingenting bygger man i lifvet ädlare än kons-
ten att lefva dagen, vara hemma i dagen! Och
hur barbariskt äro likväl äfven de bästa bygg-
mästare färdiga att af plumpa sofisterier låta

öfverlista sig att störta omkull ett sådant konstverk!

Förhållandet till dagen: den stora kynismen
— och fångstnätet!

4.

"Il n'y a pas de dette plus fidèlement acquitté que le mépris", säger Helvetius. Och sannare ord ha sällan sagts.

Den sortens "pengar" gaf man ut med nog så frejdigt sinne; men — se! Då man åter fick dem tillbaka, kunde det dock hända, att de brände. På den punkten kan äfven den kallaste låta förbluffa sig!

5.

"Blott en enda människa — det kan jag taga på samvetsed! — hatar jag", sade en af dessa misanthropiens föraktare och den anständiga mänskokärlekens dyrkare. Och hur mången har ej fått höra ett sådant ord, när han rannsakat sitt hjärta, hos sig själf! "Blott en enda människa" . . . Som om man någonsin kunde nå till

ett mer komplett, ett mer fulljädradt af människohat — än då man hatar just en människa! Hvilken oskuld är ej ofta den frysande, den sargade, beledde misanthropen, jämförd med en af desse gemenskapsvarmhjärtade! —

”Försoningen med lifvet” ... De rikligt utvecklade parasiterings- och tallriksslickarinstinkter, som pläga känneteckna den konstnärliga, ”produktiva” människan, göra i allmänhet denna viktiga angelägenhet till en ganska smärtfritt expedierad.

6.

Mången, som ändå kunnat hålla sig för god för att hyckla, har förälskat sig i fromheten och botgörelsen — i själfva verket därför, att de lofvat honom lisa för hans högfärd.

7.

Gud hjälpe oss alla ... Där är så mycket i vår stora bildningsdrift, vår ”stora tro”, som inte är något annat än — ganska rått och simpelt — *la blague du métier!* Hur enkelt har det ej stundom förhållit sig med det s. k. fromhetslifvet i vissa personligheters utvecklingsgång ... Så länge man på den vägen,

med den methoden, trott sig kunna komma sina rivaler till lifs, hyllade man fromhet, saktmod, ödmjukhet; — när tecknen visade att det inte bet, gaf man också fan i den methoden.

8.

När har någonsin en "vitamin"-rikare näring kunnat bjudas en varelse af kvinna född, än den, som heter: skadeglädjen!

9.

Skadeglädjens lefvande punkt, dess "djup-sinnighet", ligger där, hvarest den omdiktat sig själf till — medlidande.

Så försonar man sig själf, blidkar sitt samvete, — har blifvit nobel igen.

10.

Man skördar hvad man sått. Det ginge väl an . . . Men skördemännen så, i bitter skördeid — för framtid.

11.

De högst stigande: de som ha mest af småaktigt att fly från, hos sig själfva?

Allt är ju mörkt som i en säck, när man går människans "ädelheter" närmare, och det är snart sagdt likgiltigt, om man svarar det ena eller andra på frågan; det enda vi kunna säga med visshet är, att kraften att vämjäs vid det småaktiga (om det är en kraft — ty äfven detta är ovisst) uppvisar skilda grader. Hvem vet, om ej alla desse "stigande", i enrum, för sig själfve, ha instämt i den gamle chinesiske digitärens ord, som vid aftonen af sin lefnad uttryckte sitt resultat i dessa enkla rader: "jag har nått den högsta rang, men jag har ingenting lärt, och min karaktär saknar ännu verklig fasthet. Hvilken skam att hafva åldrats utan verkligt gagn".

12.

Grymhetslust, revanche- och hämndpassion, i allt hvad "ande" heter, går djupare än det andliga lifvets människor vilja kännas vid och tillstå — ens för sig själfva. Sällan såg man i en djup produktivitet det hemliga grundbehof saknas, där — i en eller annan mening tydt — lusten att samla glödande kol på ett hufvud ej visat sin gadd!

Det finnes en förening af tacksamhetsvällust och skadeglädje, hvilken i mången människas lif utgör ett af hennes högsta och frommaste tillstånd . . .

Hvad hjälper smak — hvad hjälper rätt! Hos den klare, den öfverlägsne, den "rene" —: skadeglädjen innerst! De i erfarenhet rike och pröfvade tyckas ju ha samlat och erfarit, endast för att ytterligare — finare, skarpare — göda sina dåraktigheter. Har ej mänskligheten alltid i sig själf, vid sin sida, haft den ovän som sådde ogräs i åkern? Det fruktbarast mänskliga synes rymma i sig ett bottenlöst af motsägelse. Skadeglädjen och mänskohjärtat synas oskiljbara.

13.

Mången själfafslöjare fick sin finaste skarp-synthet ur fruktan att — bli förekommen.

14.

Det är ingalunda säkert, att Chinas folkvett slagit hufvudet på spiken i gemenskapsfrågan, med sitt:

"virtue is not left to stand alone, he who practises it will have neighbours". (Conf.)*

Det där kan lika gärna vara ett filisterord — lömskt och blodtörstmättadt. Hur många Drake har väl ej kläckts ut — ur "godhets"-träsk, gemenskapssump!

Hvarje förnuftig människa — som enskildhet — begriper väl, att krig är en dumhet. Så snart hon är "i sitt element" — nämligen massan — begriper hon strax något annat: att det dumma ändå är det rättaste! Ergo: lefve gemenskapen. Förbannelse öfver all afskildhet!

Hvad är det som möjliggör kriget — om ej servilismen! Krig är det normalservilas triumf. En storm af servilism.

15.

Det heter — så vackert... att man skall "skilja på person och sak". Och därför är det så vackert, när partimänniskor från olika läger ses bänkade, i "blid humanitet", samman.

---

*) Efter Legge.

— Jag tror att man säkrare kan orientera sig i skådespelet med den gamla Goethe-versen:

”Pack schlägt sich,
Pack verträgt sich!”

16.

Den stora olycka, som Döbeln klagade öfver: att icke kunna trifvas i andras sällskap, och heller inte i sitt eget — den hör ju till det hvardagligaste under solen! Och hur mycken ”sund förnuftig sammanlefnad” gifs det ej i denna värld, som icke stöder sig på mer än sådan bräcklig grund, och — blir därefter!

17.

Ingen får känna smädligare och bittrare af ensamhet — än den af Ensamhet förkastade. Ensamhet är en gudom och fordrar tro, — och ett dagligt tillredt altare.

Probabla grunden för ensamhet ligger helt och hållet i det aktandets régime, du förmår bilda dig för ensamhet.

18.

Ensamhet skall nog kännas — där den är något! Ensamhet skall nog veta att förena sig, inflyta, göra sig gällande. — Du må ha varit hur isolerad som helst: det är bevisa sig det gäller. Detta är till sist, äfven, gemenskapsfrågans kärna.

19.

Det finns ett slags människor, som aldrig varit i stånd till en lögn. Det fanns helt enkelt ej plats till en lögn hos dem —: hela deras natur var lögn!

20.

In vino veritas —: sanningen är vin.
För filistern gäller en annan tolkning! —
Nu skall jag passa på dig! Nu skall jag
lura af dig dina hemligheter!

21.

Icke blott moraliskt och fysiskt — nej äfven intellektuellt gäller tvifvelsutän såsom regel, att geniet är en människa, hos hvilken bristen på vanliga försvarsmedel tvingat till upptäckten af — ovanliga.

22.

Det är de, som lidit mest af konstnärsafundens och intrigernas misärer, hvilka själfve haft i sin natur de rikaste — om än dolda — motsvarigheterna till detta trask. Och här just gäller asketik af sällsynt slag som enda motgift. Att det finns en återhållsamhet af annat slag än den, som hänför sig till yttre lefnadsfröjd, är icke mycket känt och erfaret bland det släkte som ändå på sitt lifsbanér har erfarenhetens dyrkan just!

Anstår det någon människa att förtvifla öfver ett obotligt, outredbart, förfeladt — i en värld som denna? När var det någonsin annat än en samvetstragedi, som skapat vaktorn, skapat hem — värdt att hem kallas! Är det ej en synvilla att märka skilnad på hvar utaf det byggts? — Perissem, nisi perissem! Där man är utanför det, är man utanför lifvet.

23.

Att kunna lida utaf sådant: betyder ej detta en höjd, ett vunnet, — resultatet af en sammanhängande sträfvan och utveckling, ett enhetligt themas ständigt lefvande produktiva rörelse!

24.

Att allt är förgäfves, betyder väl det, att allt är fåfängligt? Det kunde betyda raka motsatsen! Det var virtus-tankes mysterium, virtus-tankes besittning, det först och sist kom att gälla om för en människa. De djupa herrar, som funnit människan liten — därför att världsalltet är så förfärligt stort... dem lönar icke stort mödan att tala om.

25.

Det innersta templet i all vår kunskap — och det oundärligaste af allt — var dock alltid det, som till ingen nytta är!

Verklig styrka och säker glädje finns ju endast där man är vän med tanken att förlora allt. Vore ej allt förgäfves i denna värld, hvad vore egentligen i denna värld — intressant!

26.

Ögonblick endast! Kanske... Men ögonblick, som kunnat lämna ousinliga brunnar efter sig i medvetandet.

Där det icke finnes något annat egande än det genom konsten och tanken — där ligga de moment, som äro oss de nödvändigaste, oundärliga

bärligaste af alla: de, förutan hvilka allt rikt, skönt blir till ett giftigt sting, ett grymt hån.

27.

Bokstafven dödar. — "Nu först", säger Goethe, "har jag erfarit ren glädje af Herodotos och Thukydidens, då jag läst dem för deras forms skull — icke för innehållets". Det är den vägen det gäller att tränga fram på, om man vill komma till de empraktiska lifsvärdena, till evighetsvärdena af ett grekiskt, ett klassiskt: formen — eros — idéen.

Det ligger en filologisk råhet i vårt myckna öfversättnings- och förklaringsnit! Är det icke framför allt erfarenhetsordet, upplefvelsetanken, man önskar se utplattade, utsuddade — efter alla "begriplighetens" konster och regler! — Att inte tala om rädslan för att icke synas nog demokratisk... ömheten om den fattige handtverkarens öra, som inte haft råd att skaffa sig bildning och därför måste skonas...

Äfven i den profana poesien (ett begrepp, som dock borde tagas med all varsamhet) finnas ord som ej få röras. Att öfversätta ett

in cessu patuit dea är, lindrigt sagdt, en barnslighet. Där ett språks hela innersta väldighet har ljungat fram, där önskar den verkliga ordets älskare allra minst någon ersättning, någon välment "tolkning". Platsen är helig.

Inre verklighet af s k o l a s kraft och blod har dock en egenskap att smitta! Skulle icke, i den ungdom som af denna tid får pröfvas, vakna upp en törst, som kräfver annan blod att vederkvickas af — än "skolades"? Den intima och personliga, den "alchemistiska" sidan af en lefvande filologi! Sannerligen — i tider af trosöfvergifvenhet skulle ej förglömmas, att det gifvits äfven ett filologiskt sätt att åtminstone närma sig lösensordet, frihetsordet.

28.

Denna hycklande förtjusthet öfver "antikens grandiosa versformer..." Som om ej af hela deras riktning och smakvärld — den, hvare deras verkliga hem varit — med allra största tydlighet framgått, att till någon annan konstberördhet (vare sig nu det gällt versen eller

prosan) än en af det slag, som utmärkt väl kunnat näras och uppflammas i en hjärtans uppriktig och naturlig beundran inför våra egna nationella kommunalsångares alster, ha de aldrig varit i stånd!

29.

Smak är alltigenom pragmatisk, plutarchisk. Nur der ergangene Geschmack hat Wert. *θέματα — ζηήματα!* — Fantasi, i manligt-konstnärlig mening, är alltid själfbiografisk, alltid konfession. Det är det element, som uppbär hvarje fullt, starkt tankens eller diktens verk. Fantasi — i den feminina och vulgära (okonstnärliga) meningen, reducerar sig rätt och slätt till — påhittet.

30.

"Offra åt hoppet" —: hoppet att uppväga sina motiv; hoppet att blifva befunnen sin sak (sina tankemotiv) värdig. I denna glanslöshet *misólogos* —: en som ur första ljusens kraft, med enkelt ögas tillit djupt sökt de djupaste sällsyntheter utaf mänsklig möjlighet, själföfverensstämmelses, den genomlysta existensens möjlighet.

Musik, bildning: motsägelsernas upplösning,
— hvad annat! Detta är Ariadne-tråden. I den-
na glanslösheten just: strålningskraft af ett
p r o d o m o känd!

31.

Det höga saklighetssinnet: just i att räkna
sakerna för ett underordnadt. Så t. ex. i fråga
om näringsmedlen! Ingen bekommer allt så väl
som den, som icke tillerkänner dem någon rätt
till uppmärksamhet annat än för det förstas
och öfverstas skull: den ideella lifskänslans, den
ideella glädjens. Och så med allt, hvad världens
värden är och kallas. Detta är den evigt
gamla, evigt nya sakligheten och dess
makt, som en gång — i Plutarchiskt maktspråk
— fått sitt uttryck och bestämning:

*οἱ τῷ τὰ πράγματα τῶν χρημάτων ὠνητὰ, μὴ τὰ χεῖ-
ματα τῶν πραγμάτων ἡγεῖσθαι, πάντων ἐκράτησαν.*

32.

Det är värdt att någon gång ställa sig för
sinnet, huru sällsynta de karaktärer varit, som
(några sällsynta stunder af sitt lif) verkligt
smakat hvad antik karaktär är. I klarhet härom
ligger icke litet, som kan göra lifvet värdt att

lefväs, bildning värd att älskas, ungdom att —
hoppas. Jag tror att jag kan stödja mig vid
denna känsla — så litet den i själfva
verket är värd. Ty om det ringa värdet,
af ett sådant "resultat" är jag på det klaraste
medveten. Och just däruti ligger mitt stöd!

33.

Det personliga experimentet, den goda nöd-
vändighetens mark: de fosterlandslöses ära!

Ur personligt-egnaste möjlighet för en blick
till källorna af ett ointresserad, ett Foster-
landslöst — taga lefvande uppgift och visshet!

Studium: tydningens och själfkunskapens lif;
— sina formler söka, sina formler n ä r a. Det
personliga experimentet: Närings sorgens!

Kransen gafs dig med. Hur vore seger an-
nars! Templets *γῶθη*: det fjärran, som är —
du själf.

34.

τὸ τῆς διαίτης ἄμικτον. — Det osvenska lifsför-
soket: i c k e gå på fjesk- och sladderväg.

35.

Objektivitet ... Göra rätt åt alla — nämligen: för att kunna stå väl med alla. (Icke behöfva stöta sig!)

36.

τὸ παράδειγμα τοῦ πνεύματος — frihetsverket, ursprungsenkelt, mänskligt: en gång på vackert, linjedjupt och enkelt sätt uti ett bref af Gustaf Nyblæus uttryckt (1892):

”verkställa fäktrörelserna, stridsrörelserna — de ursprungliga, typiska”!

Det enklaste är äfven det förvägnaste. Till mod, till lefnadsfyndet — med enklaste (spirituellaste) gymnastik!

37.

”Plato mihi amicus, sed magis amica veritas.”
På svenska uttryckt: stå väl med folk går öfver Plato.

38.

Fack och form är deras ögonmärke. Konstruktion förväxla de med komposition. Det är

egentligen endast det döda, som tillfredsställer deras kraf på sammanhang (på fack-enlighet). Se de, att det funnits fog för saken (och behof!) ha de endast ringaktning, såsom inför något sjukligt. Det är den glatta formaliteten ensam, de tillerkänna ära och kraft.

Hela deras utveckling — summan af inre händelse och äfventyr —: "följa med!" Schackra och pruta med packet — om välde, om "ära" — det kalla de ett manligt och dådlystet lif.

Stå väl med folk hålla de för ett mirakel af kultur. Smak (den klibbighet, de kalla "stilrenhet"): icke försumma något tillfälle att "liera sig"! — Ja, godhet skall det vara! Och framför allt . . . så det syns.

Flykten från smak: hela denna bildnings sanna öfverskrift.

39.

Den författare, som visat sig kunna undvara det litterära sladdret och presskurtisen, löper ju risk att se sig stämplad som en patologisk individ!

Som om ingenting bekvämare, lätt-tillgängligare finnes i detta lif — än tankelifvets isoleringsvärld och afstånd . . .

De tala om ett visst "elfenbenstorn" — och se just ut därefter! — hvare de måtte varit lika hemmastadde som på egna stuggolfvet, och som de nu (för världens räddnings skull) haft ädelmodet att försaka vistelsen uti!

Jag tror att till försvar för ett tillbakadraget, mindre gemenskapslustigt lif*) torde i de flesta fall kunna helt simpelt anföras, att världen är ju ful nog redan som den är — en själf förutan!

Jag tror det vore till ej ringa gagn för världsförloppet, ifall antalet af sådana (med eller utan "elfenbenstorn") sig själfve pröfvande och dömande, "asociala individer" — något litet ökades i världen!

Där det platta lynnet dräper hvar bildningstanke, där är det en ära att räknas för en mänskliga gemenskapens fiende, en spetälsk.

---

*) τὸ τῆς διαίτης ἄμικτον (Plut.) Om att hålla sig ifrån sällskap och vanliga umgängesnöjen — såsom orsak till förtal, impopularitet, folkhat. — Jmf. den franske Plutarchostolkaren Amyot, som med h o m m e assez rebours återger det grekiska ἀνδάτης.

Se på ärendenas män och deras smak... Den som är proskriberad af en sådan församling — där män med en löjlig "bildning" sitta som smakdomare... där rama råa tölpigheten för ett halfanalfabetiskt och versförhönsadt publikum förkunnas som ädel primitivism: han behöfver i sanning ej känna sig som en utstött.

40.

Där, tack vare utomordentlig pregnans af smak, hjärta, snille, en mänsklig situation af utomordentlig, "grym" klarhet utformat sig, där är det eftervärlden kunnat utvinna de kylande medel, den kostbarhet och kvintessens af svalka, som någon gång ur en genialisk psyches*) öde kan strömma emot oss med sådan — "grym" — vällust. — Ja, vid tanken på en af dessa djupa och sorgset sköna händelser, där en gudomlig ekonomi blifvit sönderslagen, kan man visserligen tveka, huruvida en stark och segerfylld bana (man behöfde icke ens väja

---

*) "ett psyche" — skulle det väl heta, enligt nyare "språkvård"! Men psyche är evigt femininum... Och det har ädla grunder. Det är bara kulturingeniörer, som ha ett — neutralt — "psyke". Och det har också sina grunder.

för de största namn...) är mera vördnads-
värd — mänskligt vördnadsvärd! — än den i
tidig sanningsstrid förblöddes, ihjälhånades,
stupades.

41.

Att den rake aldrig kan vara en lyckad...
det skulle ej sannas — i en kryparvärld! Mer
eller mindre som Hamlet-dåre har väl hvarje
den andliga färdemöjlighetens, uppdagarlustens
människa att känna sig gent emot samhälle och
gemenskap. Har man icke spottat på honom,
utan nöjt sig att spotta vid sidan om, där han
haft sin väg — då har han att räkna som om
han vunnit spelet.

42.

"Hälsan själf". — Om det är afundsvärdt att
vara viss om lugn, oberördhet, enhet, tro...
därom kunde nog frågas. Hvilka ironier kunna
ej de himmelska misstänkas för! Hur anings-
fullt ängslig har ej en Dürer varit, gent emot
sådan fullkomning, sådan försoning, — god-
het... Du må tala om försoning och jämvikt,
huru mycket du vill — det solida själfmissnöjet
är det, som bestämmer bana!

Den enda sanning vi kunna acceptera står under det bittras (kanhända — bitterljuvas) lag. Gifves det en annan sanning: en som — krossar oss?

Är det endast sjukdomen, som gör oss seende? "Var rädd om hälsan" . . . Ordets betydelse kunde ligga snubblande nära. Dess fruktansvärda ironi! Att komma ut ur lögnens rike kunde vara, för en människa, som för fisken att komma på det torra. Hvad är det egentligen för ett element våra andningsorgan äro danade för?!

43.

Någon tillfrågades om, hvad han haft för vinst af sina lifslånga studier. "En stor" — svarade han: "den att kunna undvara människors sällskap."

"Ich habe in meinem Leben noch keinen vertraulichen Brief geschrieben." Skulle man väl tro, att sådana ord härstamma från — Brahms! Ensamheten bland människorna är ett af de oskrifna kapitlen i människans historia.

Skulle det vara en helt naturlig sak, att endast de halferfarne tala! När en människa kommit till hel erfarenhet — af alltings falskhet —: k a n hon egentligen då säga sitt ord?!

44.

Det är otroligt, hur man kan glömma, att det råder ett förhållande mellan det asociala och tros-lifvet, som just hos de fläckfriaste (mänskligt att tala . . .) är att märka, och hvilket borde vara det angelägnaste af allt i bildningens värld att iakttaga och hängifva sig åt! Det är dock icke endast hos karaktärer, sådana som Goethe och Nietzsche, som s m a k och t r o blifvit till imperativ af fridlysthet och "egoism", — nej, det är i grunden alldeles samma gåtlikhet, som drifvit sitt spel i en Emersons och Pontus Wikners lif.

45.

I den musiska lifskonturen ligger alltid en berättelse om omväg. Geniet hör aldrig till dem, som, i den vedertagna meningen af ordet, "mogna". För konst och tanke ligger hvarje

blomning, hvar försoning, i kontur, afstånd,
— fiendskap. — Oförsnaskadt, oförkeladt,
ἀκολάκευτος οὐσία, som Platon kallar det: sådant
är det bästa, det allra bäst musikaliska!

46.

Ett sådant polemiskt element (vulgo: "lifsfientlighet") saknas ju ingalunda — på deras höjder nämligen! — hos naturer af utpräglad lifsnjutningstendens.

Allt skönt står i fara och hot.

Där den fysiska klarheten stadfäster sig genom en viss — skall man så säga... fångenskapskonst? — är det där, det uppstår den höga kontur, den gränsdragning, som är konst, är bildning!

47.

Den "hälsa" Platon talat om (hans *βιωτὸν ἀνθρώπου*) kan man utan tvekan beteckna som ett konvalescensens kontursinne, en tillfrisknandets samvetsömtålighet och oro. Och här just märker man hans närhet till — Epikuros! Men en annan sak är, att Platon är icke alltid lika ung, icke alltid lika "andlig", spirituell som — Epikuros.

"Kulturglädjen" är för Platon något mycket underordnad. Lika väl som lust och smärta i den vanliga meningen (själen jämförd med en stat!) höra till pöbeln i den mänskliga själen, lika väl kan för Platon äfven den "ädlare" lusten — kunskapens eller, som vi också säga, konstens — visa sig som något alldeles odugligt och otillräckligt. Här ser man, hur nära egentligen Epikuros med sina "gudar" är granne till Platon! Här framträder ett thaumastón, ett ojämförligt i den mänskliga historien: frihetsbegäret i den grekiska själen.

Das radikale Böse. — Innerst inne, bakom det metriska samvetet, döljer sig den grekiska oron, som de moderne, med Schopenhauer i spetsen, alltid skyndat att konstatera — och välkomna. När allt går omkring... skulle ej Goethes öga ha tvingats att skönja en "fläck" (en lifsförnekelse) icke bara på den Kantska filosofmanteln, utan äfven på den grekiska!

50.

Blir en människa egentligen mogen i detta lifvet! Många geniala män ha i alldeles samma ordalag som Vitalis Norström konstaterat den känsla af "ofullvuxenhet", af underlig blandning af barn och gubbe", de i hemlighet dragits med.

Någon kaxe var heller inte Pontus Wikner just ... (en af de få geniala människor i sin svenska samtid, Norström velat erkänna.)

51.

ἐλπίς — μέτρον. Ur förhållandet mellan klassicitet och nyhet såg jag räddnings- och fortsättningstanken. Hela min styrka och försvar: att k ä n n a mig på denna linje.

52.

Atticism — humanism: båda voro i grunden intet annat för mig än det personliga afståndets psykologi — och poesi —: den septentrionala gnistan i allt hvad andligt lif heter. Om jag någonsin varit inspirerad, då har jag varit det inför ett begrepp af smak — ett Europa-begrepp — som det sällan funnits öga, sällan funnits näringskällor för i den nordiska världen.

53.

Atticism — humanism. Ur den musiska tanken, helt och hållet — humanismens tanke: det mänskliga musikproblemets rörelse. Därmed har ock tragedien Nietzsche för mig kommit att betecknas som denna händelse: hur ett h u m a n u m, ett mänsklighetstankens konstverk, sönderslagits och gått under. Och summan af hans bekännelse — kanske en ofrivillig! — läste jag i dessa rader: "Es giebt keine 'deutsche Kultur', und hat nie eine gegeben, ausser bei mystischen Einsiedlern — Beethoven und Goethe s e h r eingerechnet!"

Hur glesa äro ej, i den mänskliga historien, de mänskliga frihetsspåren!

54.

Det metrisk-musiska elementet i hvar äkta mystik, i allt bildningsupplefvandes grund —: min djupa hemkomst, innersta sol-anammelse af kultur-natur! Öga och andning — den stora vägen, där alla lifvets och andens älskare ha framgått: den ädla fattigdoms, hvars namn är hälsa, — den lefvandets mjuka ekonomi, utan och utanför hvilken äfven de största resultat och vinster äro döda, värdelösa ting.

Endast ur det ljusaste, mjukaste: det verkligt egensinniga!

Ett världsfamnande, världsöppet: ur hemligast, slutnast — eget.

55.

Att just i det universella (vulgo: "ensidiga") söka gemenskapen; i "trångheten" — rymd, tröst af en absurd förhoppning: det stilla äfventyr, det äfventyrligt stilla — hvars namn är Smak! Så — till svalkan, så — till oafhängighet.

De som i mänsklighetens hjärta nått till varmaste inneslutenhet — hvarmed ha de väl köpt den? Har det någonsin varit andra, än sådana som af hela sin natur varit tvingade att föredraga denna gemenskap, föredraga denna art af värme — framför hvarje annan. Integritetens män äro alla quietister.

56.

"Ett område, som annars är förbjudet..." (Hans Larsson, 1938.) — Vore det verkligen allvar, att jag kunde ha något med det riktiga att skaffa? Finge jag verkligen häri se ett lycotecken? — *ἀσφάλειω ἐπιδέξι'*... : härmed se

utpekadt mitt område, mitt "inter saxa", — les grandes notions simples! Hur har jag ej tvekat och fruktat inför en lycka, som jag nogsamnt var medveten om, att icke hafva gjort mig värd.

Skall jag kunna hoppas ett förklarande och bevisande såsom afslutning — måste jag också tillerkänna mig ett bakom-liggande, ett nådt, ett "resultat"? Är det i kraft af detta jag har att söka frihet, öppenhet — passivitet? De världliga och nya orden, som ännu unnas mig, kunna endast vara de allra slätaste. Jag må trots allt känna mig — och lefva — i ett förhållande till ungdom och framtid, hos hvilka detta skall erkännas som ett lefvande och ett verksamt. Hvar skulle väl begreppet om den humanism jag eftertraktar kunna få tydlighets kraft och källa, om ej ur kraften till glanslöshet, släthet, urskiljning af ett världshistoriskt af strålningsgenius — den intuitiva tankekonsten och dess lycka? Är det ej detta "asklepiadiska" element, som utgjort min egentliga bildningsupplefvelse, från och med den stund begreppet om ett moget, ett klassiskt, afskilde sig för mig på alla den mänskliga historiens stadier. De härutaf i en afgjord mening berörde utgöra en

grupp för sig — ett med just den tydlighet utmärkt område, af bildningens historia, som en gång framställt sig för min inre syn vid förlikande af detta områdes färg med den oförlikneliga tydlighet, hvarmed en grupp helichrysus*) afskiljer sig från allt hvad annars guldfärgadt heter i en omgifvande blomstervärld. Det var denna realitet, den sällsynta europeism, den betecknar och omsluter, som var min smaks, min längtans högsta lif, den, som jag velat sätta stämpeln af min kulturupplevelse på —: det fria ögats poesi, det fria ögats humanism.

57.

ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. — I gräns var min ofärd. För mig har det gällt: göra gräns till räddning, gräns till — färd.

Castitas, pietas — in deos.

ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται —, sade Tegnér, och andra. Tyskt och populärt och — homöopatischiskt: "Hundehaare auflegen!"

---

*) "helichrysum" —: äldre namnet för den s. k. eternellen (gnaphalium.)

II.

ATTICISM — HUMANISM.

AUTOKRATI OCH LIFSKONTUR.

1.

"Dagen har hundra fickor." — Den verkliga medvetenheten är den sanna alchemien. Filosofi är ju lingenting annat än frihetsvisdom. Så länge man är vaken, är man fri —: aldrig på den osaltade sidan.

2.

— "et souvent le meilleur moyen de se donner les choses dont on manque, est de s'ôter celles qu'on a." (Rousseau, ur Gellius: Noct. Att.)

Det mätta sinnet — det delade sinnet! Står någonsin "det goda samvetet" att finna (lifsledning, fysiskt — moraliskt) annat än i hungern!

Den goda okänsligheten... Är det underligt, att de som måste tillbedja denna sol, också blifvit misstänksamma mot — "samvetet"?

De som lefvat för sitt samvete... är det i grunden något annat, som föresväfvat dem, än hoppet om — okänslighet?

3.

Där jag känner mig som konstnär (det är: mätande) där är mitt samvete, där — min okänslighet.

4.

Hvar är mitt klimat? Hvart går min längtan — hvart vill jag resa? Dit — där min bästa hunger är!

εὐπειθία τῶν καλῶν —: kontursamvetets plutarchiska uttryck. Kontursamvetet: det *ἀκρατον*, *ἄμικτον* af musik- och studiehåg, den ideala hungern, inför hvilken ordet uppenbarar sig; det metron, hvori den förblifvande — föres vidare!

5.

Hvad är resa? Jo — framför allt —: att öfvergifva vissa vanor, vissa beroenden, i tankens, i affekternas värld!

Den aristokratiska radikalismen: nyhets — icke nyheternas! — radikalism.

Hvad som konstituerar det ideella hvardagliga är den andliga glädjeprincipens rätta öfverordnande i allt. Just af det motsatta förhållandet betingas — fest. Tro ej, att det är endast undantagsmänniskan, som är i stånd att så känna. Äfven ganska "hvardagliga" karaktärer ha en ganska tydlig urskiljning häruti, om de ock sakna kraft att motsätta sig den allmänna oredigheten.

6.

Det är valet, som ger vapnen. I själfkännedomens grund ligga dina aktualiteter, din dagtjänst. I sättet: obekymrad om rörelse! Det nät, som heter lifskonturens renhet (*εὐλάβεια*), det är det, hvari man — i Brunos, i Spinozas mening! — h ä m t a r rå d. Detta är den naturliga glaciären, utan hvarje alpsnobbism: den, som äfven heter — s m a k. En praxis, en samling, som låter allt underordnas insiktstörstens

lycka och denna törsts villkor. Därmed förändra sitt temperament!

Mycket af det, som i antika filosofien kallas *ἐξίς*, låg för mig i begreppet kontursans. — Det spirituella erfarenhetssinnet bakom den klassiska psykologien ha de fleste varit blinda för. Redan Horatius kan ju betraktas som, i det närmaste, oupptäckt.

7.

Det går att taga skada af vällefnad — i mycket små villkor: och man kan dö af undernäring i stora! Den inre anledningens nådegåfva tillhör de områden af sjäslifvet, som allra mest undandraga sig blicken.

8.

Ett renare l'art pour l'art! vardt aldrig funnet, än det som Pindaros uttryckt i sitt:

ὁ καιρός βασιλεύς.

Sedan denna punkt träffats — för kontursans, flykt, sabbathsverk*) — hvilket festivum skulle ej lifvet vara!

---

*) "holiday-health" (Emerson.)

Funnes något att afundas? Omöjligt. Här gäller ett sätt, en funktionsform — själf "konung" — som täflar med allt: just genom att täfla med ingen. Den som har funnit formen har funnit det absoluta innehållet. Först om honom gäller:

omne tulit punctum —

9.

Det är uppenbarligen hungrandet, d. v. s. hängifvenhets-, öfvergifvenhets-, den andliga anslutningslidelsen, som erfarenhetens människa benämner sin bästa hälsa, sin "holiday-health". Äfven de så kallade kraftnaturerna ha ju mången gång afundats de svaga, de förkrossade och elända. Bra tydligt ser man detta hos en stridsnatur och manlighetsförkunnare som vår Vitalis Norström, hvilken, med alla sina "nerver", dock aldrig kunnat få riktigt nog med elände — för att känna sig på den säkra sidan! Hur mången har ej slutligen i sjukdom funnit den fåfängt eftertrådda sanktionen för sin ensamhet, sin själfmisstänksamhet — och därmed försonat sig med såväl sjukdom som ensamhet. Hur nära ligger ej den frågan — huruvida ej

en människa i allt har att söka sig sådan sanktion, sådan försoning!

10.

Det aristokratiska förhållandet till konstnärlig produktivitet (att skämmas för handtverket) innebär nödvändigt ett inre tjenande, öfvande, — asketik. Det moraliska förhållande, hvarom hela lifvet kommer att vända sig: rätten till flit.

Början och skola, och första ljus... Hvad annat ha vi att bygga vårt lif, nära oss af? Måste vi ej så ock älska — förödmjukelsen! I de små stegen — glaciär och alptopp: Smak. Det är kanske icke i den "högre" skolfrågan, som fruktbarheten af begreppet skola (det mänskliga p r é p o n) rätt uppenbarar sig.

11.

Det är märkligt att se, hur den fruktan för en småaktig försiktighet, som hos Feilitzen gifver sig till känna, har kunnat uttala sig med nästan samma ord, samma ängsliga förhoppningsfullhet hos Nietzsche, då han första gången känner sig uppandas efter genomgångna ungdomskriser. — "Die vorsichtigste Existenz

in manchem Betracht kann ja immer noch die mutigste sein in Beziehung auf eine Hauptsache”.

Något visst Palladio-svalt, februari-ljust, som strömmar mot en från denna tid, bär en tydlig frändskapslikhet med Goethes norditalienska upplevelse. Hur mycket af det finast nordiska, nordiskt europeiska, har ej behöft Italien för sådan själfigenkännandets lycka, sådan — svalka!

12.

Där ett småaktigt, försiktigt, visat sig som bästa motvikten till ett hyperstheniskt, — där har småaktighet trädt i helt ny karaktär. Det finnes många slag af girighet — men i hvarje slag af girighet ligger gnistan af den ädlaste möjlighet: den att blifva herre öfver kvaltankar. Ofta var det ur många små-förbättringars hoppfylldhet, som bästa flykt och synkraft vunnits.

Den verkliga försiktigheten är klart vin, ren musik, — *εὐφροσύνη* Den verkliga: nämligen den, som i grunden alltid innebär en sträfvan till — genomsiktighet.

13.

De "pythagoreiska stadierna":

Från beredskapet, tillredelsen (readiness!) till harmonien (= sammanfogning), anslutning, berördhet:

ἐπίφρητις λύρας.

Långsamhet, doldhet: så gällde alltid — för bästa slag af hälsa. Långsamhet och doldhet — för bästa slag af rykte; varaktiga berömmelsen.

Det är långsamheten, de små stegen, hvilka snabbast leda bort från våra ömtåligheter, våra hudlösheter.

Långsamhet, sinneslugn och flit —: ur denna förening har väl alltid det bästa vuxit.

Bästa lugnet: *ἔργμασιν ἐν μεγάλοις.* Det extrema lugnet!

14.

Gifvetvis är man förlorad, om man icke ur det elementära kan skapa det äfventyrliga (spirituella). Det öfversta är — grund.

Afventyrets slagkraft är ett intet, om man ej förmår att offra den för det dunklaste, stillaste. Denna ekonomi är en omvärdering ur kraft, — icke ur svaghet, hetsighet, armod.

Öfverallt, där ett världsomfamnande, ett mänskohistoriskt af syn (in psychologicis) har kommit till uttryck, är det just det näras förtrollning, dess "sagolikhets", som tagits i blicken och springer fram.

15.

Det är endast i det låga, man egentligt är växande. Därom ha forntid och saga vittnat. Ett högre, ett vidare, af örnblick, af alpland, af ögats värld: alltid — något som man sänkt sig till!

Tänkarlyckan: den halkyonism, hvarifrån man icke faller, icke störtar, — den halkyonism, som, alltid, ligger tätt, varmt intill lågheten af mänskligt prépon.

Mången har varit som mest suggestiv, tänkande, verkande, där af blotta möjligheten till befrielse tankens fyllande af medvetenheten han varit en berusad.

16.

Det är för de raklinjige just, de af världens kryparväsen äcklade — de raklinjigt ofördragssamme — som kynismen erbjuder sig som en tillflykt. För stoltheten just öppnar denna låghet sin rymd.

"Tausend Gesundheit und verborgene Eilande des Lebens"! — så har en gång denna låghet jublat på en sökandes tunga.

Det är först lågheten, som bevingar — och ger slagruta. Först för dess öga blifva de hemliga spåren tydliga. Här ligger den mystik, som i grunden aldrig någon forskning af hög rang har kunnat undvara.

17.

En klok fruktan ger ett fast hjärta. Men modets älskare äro icke alltid den fasthets och den rakhets, som de många tjasas af.

Egentligen är det ju detta — där gemenskapsljuset verkligt sökts — som varit hufvudfrågan och det ledande temat: att förhindra hvarje kvafhets-, hvarje falskhets-bildning, som en vanlig (en slapp) afskildhet alltid visat sig

befordra. Men den enda flykt, som världen gillar, är flykten till det kvafva, det gemena. Ve den, som inte skyndar att gömma sig i — flocken!

18.

Saklighet och ärlighet stå endast på fruktans väg att nå. För att kunna resolut älska, måste man kunna resolut — frukta.

Ja — man är rädd om skinnet... och lutar i hemlighet åt ett slags "epikurism", som är ett försök att ha geist — utan att behöva den.

Men det finns ett rousseauiskt, ett plutarchiskt i människans natur, som evigt protesterande uppreser sig mot all välsinnad bekvämlighet!

19.

Vi veta, att förkrosselsen är det, hvarifrån vi högst kunna stiga. Därför finna vi intet pris högt nog att köpa oss förkrosselse för... så tro vi! — men märka ej, att den enda betalning som gäller, och den enda, hvarmed man köper sig verkligt stigandes frihet, nämligen uppgif-

velse af vredeslif, ärekval, högfärdssorg — den just vägra vi att erlægga.

20.

"Man har den filosofi man är värd." — Det var ju min kongruens-formel! — m i t t

θέματα - χρήματα.

21.

Det konstnärliga kriteriet: den bästa hungern, ditt *inter saxa*, kontursamvete, — *ἡ ἀρίστη κοῦσις!* Där man "lider" i denna fruktan, denna genomsiktighet af en hög försiktighet —: är ej där den saklighet, den äkthet, den "sanning", vi kunna hoppas?

Hur skulle jag kunna skilja mellan låghetsinstinkt och feghetsinstinkt, om jag ej hade mitt hungrande — mitt produktiva samvete.

Det verkliga innehållet af den Goetheska satsen: "nur der Betrachtende hat Recht" — framgår i sitt ljus blott från musisk ståndpunkt fattad. En musiker är egentligt endast den, som härleder all rätthet från musiken. En som för allt sitt sökande intet annat tröstar till och hoppas af. — Blott i denna stränghet: *f r i!*

Hvad är rättvishet, hvad godhet, hvad renlighet... om ej detta: vara svartsjuk om friheten!

Ty konst, bildning, religion, tanke — alla sammanträffa de i detta mänskliga studium, denna "humanism": friheten.

"Wem Zeit wie Ewigkeit,
wem Ewigkeit wie Zeit,
der ist befreit
von allem Streit.*)

Det var i denna tanke de möttes — det var denna tanke, de gingo ut för att möta.

---

*) Som ett à propos till danska Vetenskapsakademiens berömda nedplumpande af Schopenhauer-mottot till hans prisskrift kan man synnerligen lämpligt erinra om biskop Martensens återgifvande af dessa härliga Böhmeska rader —: "Wem Zeit ist wie Ewigkeit"... Ja, då jag läser detta "ist" ringer det för mina öron: "Dieses — "ist" hat die Akademie aus eigenen Mitteln hinzugefügt, um einen Beleg zu liefern zur Lehre des Longinus, dass man durch Hinzufügung oder Wegnahme einer Silbe die ganze Energie einer Sentenz vernichten kann".

— För moderna längöron är ju sådant rena smörjan! Men äfven detta "ist" hade varit förtjent af att komma under en örnpennas behandling! Schopenhauers hjärta skulle fröjdats sig...

För den som icke längre ser än näsan räcker, är det ingen konst att bli varm, att fara upp, att "taga parti". Den som ser lite längre skall i allmänhet få finna sig uti att räknas till de efterblifne eller opålitlige. — De musikaliskt ömma och fredsälskande —: just de stora hynorna!

De dagar jag klart sett — högt och djupt känt — att smak är räddning, halfsmaken den egentliga fienden: de dagarna har jag känt lifvet värdt att lefva!

Det gifves oändliga grader af gripenhet i förhållande till djupfattning af begreppet v i t e r t, af begreppet k o n s t. Hvad är den verkliga glädjen annat än den verkliga insikten i den renhetens ekonomi, som är mänskligt egandes lag: den metron-erfarenhet, som är människans förmåga af kunskap. — Autokrati och lifskontur! Den ömtålige kan uthärda lifvet — såsom mätande. Det öppna följer endast ur det tätta. Det nät, som heter lifskonturens renhet, det är det, hvori man hämtar råd.

24.

Elpidi. — Den vittra, den musiska grundupplevelsen: innersta hoppfullhets gnista af stoiskt hjärtelag — metrondyrkan, logosdyrkan. Med Sophokleiskt vishetssinnes ingivelse — med Plutarchisk urskiljningskraft mejsladt:

ἐπιείθεια τῶν καλῶν.

25.

När allt går omkring, tyckes intet egentligt förhållande kunna utbilda sig gent emot någongon produktivt betydande personlighet, annat än i en viss igenkänning och förebildlighet med hänsyn till hvad man har att kalla den ideala hungern, behof (äkthet), mer eller mindre skicklighet i fråga om iakttagande och genomskådande af de afståndsforhållanden, som framkalla ett bestämdt tillstånd af svalka, elasticitet, rörelsefrihet. Jag tror att i dessa förhållanden ligger det väsentliga af all produktiv lefnadskonst, och att äfven hos den hvardagliga mänskonaturen gör sig mottagligheten för en dylik ljusretning med mer eller mindre tydlighetskraft och medvetenhet gällande.

Hvad är egentligen "innehåll"? Just — i n n e-h å l l! På Kants språk: "Aufschub". —

Hvilka underbara vitsar och vinkar det kan dölja sig i språket! (Jämför Österns lära om återhållandet af andningen: Österns — och Swedenborgs!)

26.

Afståndsförhållandet — lifskontur: sundhetskriterium.

Upprätthållandet af denna eldande, rensande blåst ("mistral") — såsom kriteriet för sundhetsförhållande (fysiskt i ordets genomgripande mening!)

Sval och fri . . . på villkor af detta lifspathos' fullständiga öfverordning, oskymdhet af hvarje annat.

27.

Föresatser kunna bära en människa mycket långt, mycket högt: så högt, att trohet och trolöshet bli lika farliga. Ja, vid vissa människors öde kunde man frestas att utbrista:

Föresatser äro för gudar! För människor äro de — gift.

28.

Kontursinnet, ett prepon af mänskligt (eudemonologi i renaste mening): den helichrysus-värld — i lyckans samvete — som varit kronan och det yppersta af de ypperstas lefnadsdröm.

29.

Smak är det öfvergemensammans plan. "Erkännandet" är fiende till hela den lyckliga funktion, som heter sak — den flykt till kultur, som är ditt lufs andningsvillkor. Den probabla grunden för ensamhet ligger väl allra lyckligast i en på klart erfalande fattad planläggning för sådana ting, som aldrig utan ensamhet kunna födas.

30.

Det var ju så ofta just ur gemenskapsfrågas glöd och det stingande rivalitetsförhållandet till tidsingripandets män, som det stingandes, det träffandets konst fått sin djupaste uppsvärjelse och élan — den stingandets konst, som är det yppersta af allt, och hvaraf de andre — de lyckligt tidsinställde! — aldrig berörts.

Ögonblickets sundhet är detta — och all ungdomseld af ande har hviskat i sagoordet: icke vända sig tillbaka! — hviskat i grämelsen hos stora sinnen, sedan de första ljusen af detta möte upphört att för dem vara det första —: sedan de föredragit "tidens kraf" för ögonblickets sundhet.

31.

Den rena uppandningen, det rena anslutningsförhållandet till visdom är ju helt och hållet beroende af den ideala hungerkonst som endast afståndsakttagelse kan upprätthålla. I allt (äfven i "världslifvet") gäller afstånds-konst.

Smakförhållande kan endast ha säkerhet i (detta) anslutningsförhållande. Det är detta, som är det öfver-ästhetiska, det låga-och-höga: det verkligt räddande af smak.

Säkrast, mildast, skyddad kände jag mig, så länge enkráteia-idealet (trots fall och försyndelser) lefde för mig. Här lågo mina "er-gangene Gedanken", här — "Haut".

32.

Det var en fruktbar tanke som slog mig, då jag såg, hvar Rousseau förlorat sin verkligt äkta och lyckliggörande ungdomsvisdom — det musiskt outtömliga och empraktiska af fortsättningstanke: med ett ord, sin *entelechi*. Hur har ej klarheten om detta öde stundom lyst upp för mig med förnyad klarhets värme, så snart jag brakt det in under belysning af bestämd art af germanisk frihetsande, visdomsinne — humanism! Och dock, kanske skulle de brantaste vägarne för mig just här — begynna.

33.

Rousseauismen bakom "rousseauismen"! Hela min kultursyn har dock varit beroende af den mötesupplevelse (Numavärld), som för länge sedan befäst sig hos mig såsom Asklepieion — Idyll. Så länge detta lefvat hos mig, har jag varit fortskridande och uppdagande, spårsökande, empraktisk. Om äkthet borde jag aldrig tvifla, men — numer — vara mera rädd därom än någonsin!

34.

Att från ett elementärt asklepiadiskt hoppas uppnåelse af ett uppriktigt-sakligt af högre dignitet —: det var på dessa bildningsspår, jag hade lyckan med mig. Seger tillhör de uppriktige. Dem allena.

Ett uppriktigt hungrande i anden är ju den högsta nåd. Någon annan kunskap har heller ej den hinduiska visdomen syftat till, då den förklarar studium såsom högsta kraft till försoning, skuld-, brottsutplånelse. Den som är i uppriktighet är i seger — äfven om han är den djupast förtappade.

35.

Och min formel för detta (att den inre nödvändighetens lycka står i nogaste förhållande till öga, — till ögas renlighetsbegär):

θέματα — χήματα.

Om jag en gång vågat önska mig en grafskrift, skulle jag önskat mig denna formel!

Men den är vida större än min upplevelse.

36.

Det gifves ett kunskapsområde, rätts- och skönhetsområde — en alldeles bestämd kun-

skapsmöjlighet, utan all argumentering; tempel och studium och lifshandling: om du intet annat vill än den vilja som, utan lön, är högsta lön. Tjenligheten — *εὐλογοῦντα* — i Platonisk (och attisk) mening: allt!

37.

Allt vore att härleda ur afståndssinne och kontursamvete. Om förnyelse och framträngande står ingen tvekan för den, som står under sådant klimats imperativ. I denna visshet, detta kriterium, ligger glädjeelden under all asketik. Här har jag sett till roten af ödesfränders lidande. Hvilka stormar ha ej besvurits för mig i detta ljus —: hvilka stormar ha ej velat kväfva mig, då jag förbrutit mig mot detsamma!

Mitt ädla thema, metrik — mystik: det var ju intet annat det gällde för mig än att med slutgiltig tydlighet, med afgörande omfattning här taga detta i sikte.

De största uppenbarelser hämtar man sig ur hoppet om ett eget (enskildt-afskildt) tjenlighetsförhållande till idealet, till den mänskliga lycko- och fullkomningsbilden.

”Möge die Idee des Reinen, die sich bis auf den Bissen erstreckt, den ich in den Mund nehme, immer lichter in mir werden!” —

Och hur pass mycket har han egentligen, denne Goethe, förmått att hålla sådana önskingar och föresatser lefvande? . . . Aldrig, naturligtvis, såsom en asket — i detta ords ”historiska” mening. Nej — men af ledande, spirituallaste betydelse ha ändock sådana ögonblick, sådana genomlystheter varit! Stora förluster ha hans trolösheter vållat honom. — Men huru ha ej troheter bestulit människor! Nog af — här har mången gång ett klimat hållit på att upptäckas, skapas, dana sig. Och det är ett underligt Goethe-studium, att skaffa sig ett öga för sådana händelser och gryningar. Asketiken (dess verkliga *daintinesses!*) rymmer dock något af det glädtagaste, framtids- och upptäcktsfylldaste af mänskoandens historia på denna jord. Och ej minst Goethes!

Bättre kan man ej förhindra en ödesdiger affekt att taga öfvervalde än genom en sådan upptagenhet och en sådan vårdnad om ett klimat. När Platon talar om nejder och landskap

med utomordentligt gynnsamma luftförhållanden, säger han att det råder i dem en *ἐπίπνοια θεία*, en "gudomlig fläkt". Det har alltid funnits de, som haft spårsinne (indianlikt vaket) för sådana förhållanden — och, framför allt, förstått den stora konsten att se bakom "bokstafsmeningen": ur vackert, gynnsamt yttre finna ut ett ännu vackrare, ett ännu mera lyckligt utaf inre lösning.

39.

Ur luften synas de ha hämtat dem, bokstafligen, — sina starkaste jämviktskrafter. Så hos Landor och Emerson, så hos Whitman och Nietzsche: i kraft af verklig instinkt till forntidskultur (helhetsmöte af natur och bildning) — empraktisk poesi, empraktisk visdom. Så snart denna divination af ett arkaiskt, ett asklepiadiskt lefnadsideal uppflamat, ha de fyllts af produktiv fortkomstsmöjlighet. Dagar af lycka . . . dagar, då de kännit sig, som om en enda timme af ren kunskapslycka — vid strand, i skog — hade fört dem vidare, längre, än månader af studier!

40.

Hela rikedomerna ligger i nödvändigheten af denna ständiga andliga Nyårsvär. Här upplevelse-paradigmat gifvet! Att hålla detta för det stora första, det stora nödvändiga — det just är den stora omvändningen, den enda "omvärdering" som gifves. Utan denna vårliga pragmatik såsom ledtråd — kynisk, fattig, enkel — är en sådan natur intet.

Området — klimatet — är det yppersta. Dess maktförbindelser äro vida som andens. De gälla för året — och lifvet. De berättiga till en täflan, som är utanför hvar täflan.

Det stora klimatet — det stora fångstnätet: *επιζώοντα*. Att sätta det Första öfverst!

41.

Att Nietzsche — den 35-årige — kallar Eckermanns Gespräche mit Goethe för den bästa tyska boken, däri ligger visserligen intet ondt! Men hur ny har ej för honom (som dock smakat åtskilligt!) den atmosfär kännits, hvarför utan egentligen intet bildningsklimat kan tänkas. Sådana upptäcktskänslor tala . . . I hvilken feminism växer ej den moderna människan upp!

I sanning — det är otroligt, med hvilken fläckhet, lättsinne och hyckleri äfven de i bättre mening bildade uppfattat begreppet bildning.

Att ha blifvit berörd af Goethe och Platon — däruti sätta sin historia; därutaf skapa sig sin historia! Hvilket oändligt fruktbart begrepp är det Platonska: "kittlarkonst"!

42.

Hvad är det egentligen annat än just det stora felgreppet — i lifvets och bildningens ädlaste ting — som för de modernes smak (deras sentimentalitets-ethos) står som det ypperst älskvärda: följaktligen väl också — efter följansvärda?!

Det blodiga förståelseskojet kring Bellman!
— Det blodiga förståelseskojet kring — Fröding!

Finnes något vidrigare än denna kommunal-bohemiska "svenskhet", som ligger och gassar sig vid lågorna af sådant martyrium...

Där sitta de och drägla vid skrifbordet om denna gamla krogvärld som ett sjunket poesiens Atlantis. Om någon af den världens figurer, i

all sin glans, — ja, Bellman själf — mötte dem den dag i dag på gatan och ville ha sällskap med dem, skulle de hväsa: "idiot"!

Det finnes en djup och stor — man kan tryggt säga filosofisk — frihetsupplevelse hos Bellman. Men få människor ha så barnsligt, så olyckligt låtit förbluffa sig af friheten som han.

43.

Halfsmaken är den naturliga atmosfären för talangen. För geniet är den gift. — μή ζῶην μετ' ἀμυσίας!

44.

ἔρμαια, παίγνια, cachets —: lyckan.

("Zierlich Denken und süß Erinnern
ist das Leben im tiefsten Innern.")

(Goethe.)

Att vilja vara vissa frågors, vissa tings, magnet!

Det är på kändedomen om din ekonomi, dess musik, dess skydds villkor, allt ankommer.

Skyddsvillkor — för innerst och varmast viljande.

Det är vetgirigheten, som är sättet — och vetandet.

ELPIS — METRON.

(το ἱκανόν).

1.

Den Idylliska formeln! — "A drop of honey — out of the carcase of a lion." Bunyan, 1666.

Det inspirerade förhållandet till grund, till tid, — outtömligheten af metron . . . Det kapitala inre erfandet, uppenbarelsen — af långsamheten såsom flyktmöjlighet!

Något annat slag af Simson-sinne har aldrig funnits. Comte och Nietzsche ha skrivit under!

2.

Outtömligheten och värnkraften af allt mänskligt lågt, glanslöst, enkelt! Att taga nä-

ringssorgen (sitt innersta pro domo) på renaste allvar; — härur: ständig morgonrodnad af upptäcktshopp, ett alltid ny-blankt, mot ny-land alltid vinkande, löftesfylldt — vidare!

Grundupplevelser, som se nog så enkla ut! Men ju mera man lånar af dem, desto mäktigare växa de. — Lånar: nämligen genom att bringa dem offer af sådant, som är det enklas motsats — sådant som präktigt skiner, retar, besticker . . .

3.

Hvad är sak? hvad renhet? Framför allt: nöjet af saken. Aldrig är man "renare", än då man har detta att skydda.

Ett *ἐμπρακτικὸς*! Hvad vill du bättre önska dig? Detta är ju den klara — epikurismen! Att icke låta fånga sig af grälet: det är något som hör till den högre skolan och — skolpojksaktigheten!

Skulle du väl afundas desse, för hvilka smak, kontur icke är den ljufva, djupa Nödvändigheten . . . endast något att — betjent-ästhetiskt, "lyriskt" — kela med!

4.

Tarflighet, enkelhet — och skönhetsdyrkan!
 Har Thukydides icke gjort sig grön...?
 skulle han verkligen utan hemlig ironi ha låtit
 Perikles uttala det ordet: *φιλοκαλοῦμεν μετ' ἐπιτελείας!*

5.

Tempo, temperamentum: det skiljande, isolerande; "mellanrummen" — äfven i det hårdaste. Indiskt och Spinoziskt: utplånelse.

Ett tempo (af se och andas) såsom möjlighet för det spirituellaste af anslutningsförhållande, och därmed — "H a u t"! Den stora andningsläran — nämligen Österns — är ur stor hudlöshet. Den har empraktisk sötma — såsom sällan någon filosofi!

I den fulla fattningen af Tid är man alltid afvärjande; alltid på spaning efter den nektriska punkt, som i allt är att utvinna! Utan denna fattning är hvar makt lamhet, alla slag kraftlösa.

Det är ditt sätt att begagna dig af en aporia, som bestämmer dina klarhetsrevanchers rang.

Den rätta ställning till en aporía får man först genom det hela andningssättet. Hur långt stå ej vi européer tillbaka för Österns asklepiadiska praktiska kunnighet!

6.

Finnes i själfva verket något lifsinnehåll utom i kraft af ett uppskjutande? Det skulle ej förvåna mig, om en sådan fråga spelat in i hemlighet under det Kantska "Aufschub". Visst är, att spännkraft och hud (eo ipso — förbereddhet!) stå endast i kraft af det inne-håll att förvärfvas, hvilket betyder kraften att uppskjuta en tillfredsställelse. Så länge man har något att neka sig, har man något att fylla lifvet med!

7.

μέτρον — ἐλπίς — ἐντελέχεια.

En plats i medvetandet, där ett outtömligt förhoppningskraftigt gömmes och finnes att tillgå —

att alltid, trots allt grumlande, söndrande, omsider kunna finna vägen dit: det tyckes

vara de utvalda naturernas företrädare — nyhetens och ljusets utvaldes. Men hemligheten af denna smidighet och spårsans är ett jämnmått.

8.

τὸ ἰκανόν: μουσική. Metron och färd! Det är i det tillräckliga man har färd. Min divination af tillräcklighet (*contra* — "alltings fåfänglighet") var en af mina kapitala upplevelser.

μηδὲν ἄγαν. — Metron-läran: tillräcklighetsläran. Den stora radium-källan: metron, början, viljan att bota sig.

Att vara fattad af tillräckligheten är att vara fattad af fortsättningstanken (*ἐντελέχεια.*)

9.

I börjans ljus — "där det minsta ger sken": i detta *n o g* allena är människan lycklig. Att "morgonstund har guld i mund" — det ordet har inre mening! I heligt unga ljuset — aldrig ett halft, ett *dimidium facti*! Ja, just ett riktigt filisterord är detta: "dimidium facti qui bene coepit habet".

Ingen annan lifsfyllighet innebär ett *n o g*, än den som står i börjans ljus. Endast i första

och unga ljuset når man fram till idéens rike. Tillräckligheten är ett heligt begrepp för en hvar kunskapens, den ideella umgängeskraftens dyrkare. De största färders älskare voro de, som i Morgon, i Början haft kraft att — blifva.

Hvar funnes väl plats för en *αὐθάδεια*, plats för en *ἀκηδεια* *) i det Nog, som är — färd! Ädelbegreppet Tillräcklighet utgör motsatsen till det "tillräckligt", som egentligt är en klagan öfver att ha hunnit alltför fort fram . . . I ett verkligt *omnia mea mecum* är uppgjordt med öfverflödigt ("allt är fåfängligt"), uppgjordt med — öfverflöd.

10.

μηδὲν ἄγαν.

Utän all fråga sammanfaller *μέτρον*-läran — det är: tillräcklighetsläran — med den indisk-chinesiska läran om det fullkomliga andnings-sättet såsom fortsättningstankens källa, hoppets och trons princip: *enteléχεια*.

(Att vara fattad af Tillräckligheten: att vara fattad af evighetstanken.)

---

*) *acedia*.

11.

Gränsen är mötet — mötet är gränsen. Hora vivendi inträder och står fast, när klarheten om detta gränsmötes, denna mötesgräns' behof såsom det första och förnämsta blifvit alltutfyllande, alltgenomhärskande, alltgenomlysande.

Mot den stora händelsen i detta stoiska Nunc — som ju icke är, ej kan vara annat än detsamma som Mystikens —: hvilken armodig grumlighet är ej allt det, som vi hos en Montaigne kalla klarhet, jämvikt, atticism och vishet och så mycket annat vackert... Hur har ej Pascal kastat detta långt ifrån sig!

12.

τὸ ἕκαστον. — Tempo är trollspö; öga och andning — de båda stora källorna! I stället för "allts onödighet" — det heliga Tillräckliga, såsom all friskhets, nyhets källa.

För de öfvande och mätande — alla dem, som tagit tjänstestädja hos de låga ljusen — hvad var väl "klassiskt", annat än vakt om detta heligt nya, denna — skola!

13.

Infångad af metron-världen: med ett oändligt — vidare! En fångenskap, som är — färd.

Vilje-tanke: metron-tanke. Det skönas bana är fortsättningstanken. — Hela moralen: att kunna begagna sig af de stora frihetselement, natur och bildning hålla öppna — för den öppne!

14.

Den Goetheska studiehågens ethos, hans filologi och — misologi: att ständigt hafva en viss påtaglighet af oriktigheten af "alltings fåfänglighet"; ständigt hålla klarhet om fortsättningstankes tröst, den musikhåg, det metron, som är ett ständigt nytt, ett ständigt: vidare.

Äfven i sin ålder har han ljus af en början: fortsättningstanke och landnam — i kraft af lagkärlek.

Hur litet vi lärt af hans lärare, Forntid, det röjes bäst därutaf, att han ännu är oss mycket för — nära.

15.

Asklepieion — Erfarenhet: ἡ ἀρίστη μουσική.
 Och så var linjen. Från metron-thema — genom båge- och lyravärld — till Erfarenhet. Mitt egentliga författarskap begynte jag sent. Upplevelsekrafts och helgjutenhets källa hade jag ännu, då jag närmat mig fyrtioårsåldern, föga annat, än mindre smakat.

16.

Utgångspunkten låg i min fiendskapsställning till den "lyriska" känslan. Däri låg ett större begrepp af poesi —, också ett stort begrepp af lycka. Den atticism jag åsyftat sammanföll helt och hållet med min kardinalfråga (mänskliga kulturfråga): Platos polemik mot "den gemenliga musiken", hans misologi! Hela mitt egentliga författarskap har utgått häriifrån. Endast i detta ljus var det, som Tegnér blef mig lefvande. I denna bildningsupplevelse var ett källvatten som aldrig sinat.

PROTEUS-STRANDEN.

1.

La mia letizia mi tien celato. — Den Comte'ska abstinensen, i förhållande till tidslitteratur, politik, dagsvärld, har sin tydliga motsvarighet i några af de bästa skedena i Nietzsches lif, främst kanhända i den sannt kyniska — och Spinoziska — Genua-vistelsen, då "Morgenröte" mognades.

Proteus, kynismen, tänkarlyckan... Hvem är det, Nietzsche en gång sammanställt med Dante i fråga om att förstå ensamhet? — "La mia letizia mi tien celato"! — Just — Spinoza.

"Tausend Gesundheit und verborgene Eilande des Lebens" —

"Unerringbar ist das Schöne allem heftigen Willen".

Den som har sammanhanget mellan dessa båda förhållanden; den som lefver detta sammanhang: han har banan, vägen. Doldhet

och renhet — Platoniskt, Aristoteliskt, Goetheskt —: innersta, sammanfattande *ἐπιτέλεια*-thema.

*

*

*

Proteus-stranden . . . Om det skulle dölja sig en "rousseauism", en filosofisk lyckodrom under den Sokratiska — hvem vet, kanske äfven den Homeriska! — ömheten för denna episod: en hemlig glädjepunkt — det svala märket för ett pinadt öga, till att hvila vid,

Pharos-ljus och Pharos-ro . . . *φαστῶνην ἐν τῷ καύματι παρέχων?*

2.

Gifva efter: *ἐν μοῖρα!* Gifva efter är icke "förströ". Och färd: en täthetsfråga, en bevakningsfråga. Där livvets tempo är, där utstrykas alla tidsfördrifs-, alla sällskapsomsorger. Dag blir sällskap, Dag — ensamhet.

Goethe har i mången förstulen vink uttalat det . . . Att tanken och konsten ha ett gemensamt mål: afstånd. Och att häri ligger det yppersta af gemenskap och världslust.

3.

Vända åter till — kultur: just en empraktisk, en enkel — en kynisk angelägenhet!

Svalhetsdjupen, jämviktsdjupen innerst —: att i det dagliga ernåendet häraf (med odelad håg!) söka sin ledning, sitt oberoendes näring, sin förlösning från mesquina världen — vredessumplifs-värld. I denna enkla uppandning hafva sin Archimediska punkt — just genom att göra den till det Första och Nödvändiga!

"Die tausend Quellen in der Wüste..." de ligga dock närmast — när allt kommer till allt, just i ett slags — öken. Det var till sist ock den innersta visdomen hos honom, som utsade detta sällan förstådda ord.

QUID EST ANIMUM.

1.

De tyngsta ansträngningarna komma icke från det intellektuella arbetet, utan från det emotionella. Det är icke för lyckans skull vi söka de klara begreppen: icke för de fienders skull som vi bära inom oss själfva — utan för våra afvundsmäns, våra vedersakares skull.

Det är just de titaniska kraftansträngningarna man blir fri från, i och med att man tager sakerna på personligt allvar, — "sakligt"! Värnlös mot dumheten är man aldrig förr, än man blifvit värnlös mot sin egen indignation.

Aldrig har någon i verklighet triumferat öfver sina fiender mer än på ett sätt: genom att icke ha tid för dem!

2.

Den djupa fruktan vid ett sådant uppvaknande, ett sådant nedstörtande: fruktan — att icke mer få räknas till de fries värld, världen af esse, af *αἰτιότητα*, de "ur inre evolution själfverkandes" (Geijer), deras klass, som vreden ej tär, ej fräter — utan just till de tärdes och frättes!

3.

Vi äro så fångna i lögnen, att då vi tyckas ärligt bekänna oss till de stora krafven, till missnöjet och oeftergifligheten mot oss själfva, märka vi icke att det är själfbelåtenheten hos

oss som talar! Själfbelåtenheten —: alla de feminina utklutningsbegär, narr- och cirkus-narcissusdrifter, hvilka utgöra en af det produktiva lifvets och sanningsforskandets heliga källor... Med sådant in petto ha vi panna att tala om "stil", "aristokratism", "manlighet".

Kommer man personlighetssmädaren nära, får man visst säga: o let. Hur sällan var det annat än kärleken till egna personlighetens doft, som brann i detta hat!

"Höchstes Glück der Erdenkinder
sei nur die Persönlichkeit" ...

I detta förhållande måste vi nu en gång finna oss. Och — vi finna oss. Med och utan smädande af personligheten.

4.

Till försoning! — "Man bör icke öfverskatta personlighet... själfduktighet etc. Det hufvudsakliga intresset vid denna regel ligger däri, att den i så hög grad strider mot skick och bruk i det dagliga lifvet, där just per-

sonlighet, fasthet, energi o. s. v. äro ting, för hvilka de flesta hysa den djupaste aktning, ting som på marknaden stå i allra högsta kurs. Ja, att personlighet lönas högt med penningar och rang är rimligt nog, eftersom samhället behöfver arbetsvärde, men att någon i sitt innersta hyser verklig vördnad för densamma beror på en djup missuppfattning af hvad värde är och tjock okunnighet om hvad lifvet innebär, liksom man i regel också alltid skall finna, att ju mindre folk anar om själens förhållande och ju lägre de stå i själsligt afseende, dess större aktning ha de för personligheten." — Af dansken Ludvig Feilberg, i Algot Ruhes öfvers., Stockh. 1917.

5.

"Höchstes Glück der Erdenkinder..." Metronljuset har varit nog för Goethe. Den nyare världsbildningen skulle kanske varit rikare, om detta ljus fått pröfvas i ett möte med Attar och Rumi, icke endast med Hafis och Sadi. Hvad har han egentligen smakat af den Persiska, den Su-fiska poesien! Och själf skulle han kanske, i mången pressad stund då den "stora politiska

tiden" kvalde honom, haft syn och lisa af ett slag, som man finner föga af i "Divan".

6.

Quid est animum... Men just den som är — honom "fräter" intet! Quid "est" (fräter) är just motsatsen till — quid est.

Esse är gömdhet: skyddshud och beklädnad mot alla pilar. Hvarje verkligt esse frambring- ar omedelbart ett — non videri! Här rå- der ett gudomligt samband, hvars blotta efter- tänkande är värdt att kallas gudalif.

Det är just denna (önskefrihetens) suveräna öppenhet, som är saltet i deras lif, för hvilka satsen "göm dig" (bene latere) varit an- nat än ordprål.

7.

Inkonsekvenser och motsägelser hos ge- niala människor låta ofta förklara sig ur erfa- renhetsfröjden, ur kunskapsruset. Efter ru- set: själfanklagelserna, fruktan! Förtviflan öf- ver karaktärens otillräcklighet.

8.

Att förändra sitt temperament... Att låta allt underordnas insiktstörstens lycka — och denna störsts villkor!

Den största mänskliga jämnheten kan dock endast härflyta ur den momentana utjämningen af motsägelse. Deos propitios sibi reddere!

Ett sundhetskriterium af första rang: glädjen — öfver aflägsenheten af seger och förståelse! Härur — en stor sinnesjämnhet att eröfra sig! Ett lifstempo — högt öfver det vanligas värld.

9.

Festinare lente. — Att djupfatta detta begrepp är att i långsamheten ha vunnit icke blott tillflykt, nej, flykt.

10.

Facit indignatio versus. — Grundmeningen af ordet är egentligen att söka i det vittra, det musiska förhållandet: att där indignation är af hög klass, är den det lifgivande saltet, det ungdomsbevarande elementet,

— aldrig i stånd att bränna och förtära sin rätte dyrkare och vårdare.

Där fråga gäller om smak (följaktligen: stolthet) — där är man öfver alla förklaringar, alla "dementier". Där — seger! Där — hem!

"Men — mitt temperament!" — Det gäller ett begrepp af temperamentum, som utesluter allt — "temperament".

Det bästa vapnet: din fysiska klarhet. Temperamentum: ἡ ἀρίστη ποῦσις. Den bredd och det largo, som bestämmer rang, ej — "produktivitet"! Från ett djupt begrepp af öga, af stolthet, af — skyddshud: komma till ett bestämmelsesätt och förfarande! I en sval stadighet ligger det spirituellaste retningsljuset, — upptäcktsljuset. Illusion och desillusion måste helt och hållet utstrykas af detta låghets-, detta nyhetsljus.

11.

Temperamentum — Ungdom — rent och starkt fattade! — Man kan aldrig nog energiskt hålla klart för sig, hvilket fint sammanhang, ända upp till glaciären — den

glaciär, som heter smak —, det råder mellan dessa begge begrepp!

Temperamentum, i antik mening, ἤθος *): det tonbevarande — ungdomsbevarande af en oberördhetskraft och doldhetsglädje, som i själfva verket utmärker alla de store saklige.

12.

Ju mer man förfaller till hat, till hämnd, till indignation — desto trotsigare, "produktivare" flit!

Men de som i konstens trots känt sin innersta, heliga säkerhet och sitt skyddsvärn — de frukta mer än döden rätthafveriets trots.

---

*) ἤθος — sammanhängande med ἔθος (sed, vana): det genom förnuftets omdanande inflytelse frambrakta, samlade. Enligt den Aristoteliska mening-
en = mål, ordning, midten af för mycket och för litet.
(Ej ett utrotande af affekterna.)

Man kunde hänvisa, beträff. ἤθος, till Plutarchs "Sertorius" —: det ἐντελέχης, den ihärdighet, som, med tid till bundsförvandt, öfvervinner allt. (Cap. XVI.)

Nil desperandum! Kanske gifves det ändå en "kungsväg till filosofien"? Kanske heter den: ögats sanna stolthet . . . Ty det gudomliga är enkelt.

Mystik är tydlighet, är gåta. Det oklara är ingen gåta.

Nil desperandum! Ty hvad var denna "tydlighet"? Var den ej ett slags — musik! Men är ej filosofien själf den bästa musiken?

13.

Det vulgärtitaniska ("genialiskt" titaniska) är och förblir en af mina fruktbaraste observationer. Ett försök till en kulturkritik, som visserligen icke var i smått!

Den bildningspolemiska punkten hos mig är den bildningsupplefvelse, som heter: Platon, Musik, Båge-och-Lyra.

1.

Det varaktigaste och bestående hos en människa växte ofta ur ett groft försummadt, hade så ofta karaktären af ett återeröfradt. Hur månget missgrepp som väckt ungdomshåg, eröfrarlust, — hur mycken rik idealskapande kraft har ej hämtat kostbar näring, skaffat sig sällsyntaste élan ur hämnd- och rofgirigheten gent emot det förgångna och dess förödmjukelser! Härifrån var steget ej långt till en uppfattning af det mänskliga såsom en enda stor snöplighet —: här ock nära till ett hoppets och entusiasmens outsinligt trotsiga

καλῶς τῆς τύχης ἠγορεύνης —!

2.

Allra minst råder något tvifvel om, att eristanke, rätt och djupt fattad, med fin och eldig rofgirighet dyrkad, kunnat vara ett trollspö, för hvars beröring sällsynta källor sprungit i dagen. Mycket kan man bli herre öfver, om man lyckas vinna ett visst sätt att se i egna — och andras — försummade möjligheter!

3.

Den probabla grundens lycka —: öfverallt, det gemensamma hos de rikaste! Man skulle en gång taga sig före att se efter, hvarur det äkta och enkla haft sin tillkomst, sin födelse... Hvilka armod skulle man ej upptäcka! Hvilka — barnsligheter!

Hvad är ej hos de öfverlägsne att läsa — sedan man något så när lärt sig konsten att icke låta narra sig af lexikon!

4.

Det ovärderliga af ett virus — ett outtömligt! Hvar skulle säkerhetens sötma mognas?! Hvar kunde af en människa — vertumnis quotquot sunt natus iniquis! — blifva en öfverlistad, *δυσγοήτευτος*... om icke i ett obotligt!

5.

Rikedom: af anledning! — Ingen ungdomskraft öfverträffar den rikedom, som kommer ur den fulla anledningen — och endast hör ålderdomen till!

6.

Frihets hemlighet är fångenskapskonsts.
ἀόρθα ταῦτα τῶν φρενῶν. Thema och sammanhang, intet annat än aktualiserandet af ett *ῥᾶπε*, ett *μίμωσ'* —: belägring.

7.

Fångenskapskonsten, "Edel-Armuth", — den hemliga symmetrien af fattigt och rikt: det mänskliga egandets mysterium. Skulle det ej vara nog att en gång ha fullt här insett! Elden måste man igenom, under alla förhållanden — igenom. Men det står dig fritt att göra dig elden till vän!

Den törst efter färdighet, efter — s a k l i g t, som en människa bär på, tyckes icke kunna lisa med mindre än att hon, som Vitalis Norström sagt, "blir glad åt lidandet".

8.

Ett frihetens *καρὸν*: just — Nödvändigheten.

Frihetsrörelsen: ur den bästa blandningen. M. a. o.: fångenskapskonsten.

”Vi lyda alla under Nödvändigheten.” Men de i det ordet r i k e (*ὀλβιώτατοι*) — dem kan man räkna! Det är de utvalde.

Hvad är begåfning, lärdom, flit, emot den fångenskap, det frihetens heliga Tillfälle — *ὁ καιρός τῆς ἐλευθερίας* — där någon ”oupplagdhet” icke kan komma i fråga!

9.

”Tausend Pfade giebt es, die noch nie gegangen sind.” — Oberoendet vore ej den jättediamant, den Koh-i-noor, det är, om det ej vore den rena, den diamantiska, sveklösa viljan — möjligheten till oberoende, som vore det stora undantaget och sällsyntheten!

Alltid var det en frihetsmöjlighet, som utgjort det starkast bevingande, tanketändande — det varaktigaste i den mänskliga andens lif.

10.

Hur träder ej den intimt personliga utsattheten i dagen ur de biografiska antydningarna (och halfantydningarna!) från Demosthenes' uppväxtår. Och — hufvudsaken! — den personligt ekonomiska spiritualiteten, i fråga om

förslagenhet — divinatoriskt utnyttjande konst gent emot allt hvad af omöjligheter, af stängdheter velat uppresa sig emot honom . . . Det vinterligt karga elementet i denna enthusiasm, i detta samlargrepp! Jag ville gärna tänka mig, att likasom han ur sitt förhållande till Thukydides-verket, till Thukydides-konsten, förstått att leda kraftkällor till sin natur, så har han äfven i Iliaden (kanske närmare fysiskt än moraliskt!) skaffat sig liknande tillgång.

Och — i sista grund —: var det kanske här ovidlådenhetsfrågan skulle afgjorts! Demosthenes, i hans egenskap af — och icke egenskap af! — *μουσικός ἀνὴρ*. Ett discrimen af innersta värld. Hvad betyder det, att en man som Phokion blef så otvetydigt hörd och känd? Och Plutarchos' dom — kännarens af alla dygder och laster? Hur den utfallit är ej svårt att höra ut för den som känner hans ton, känner hans musik, detta ord i dess grundmening fattadt, den asklepiadiska, den, som (för att citera en svensk) "ger värma åt tanke och rättighet åt känsla".*) Plein air! Bildningsproblemet: sakligheten, rättsförhållandet, —

---

*) A. F. Lindblad.

τὸ μουσικόν. Platos fråga, och hans upplevelse,
är ingen annan. Här den osynliga segerlinjen
— asklepieion.

TEMPEST.

1.

Att det mänskligas belägenhet är fattigdom: mystikens grundsyn. Och mystik är intet annat än ekonomi, empraktisk, lefvande, produktiv ekonomi. Hur bereda mig tätaste, starkaste fångstnät för lif? Så — mystikens eviga omsorg och fråga. Alla dessa ekonomer — *οικονόμοι μυστηρίων θεοῦ* (Paulus) — äro svartsjuka om hunger, svartsjuka om fattigdom. Härifrån, endast härifrån, ser man, hvad för dem är lifssannhet och lifsduglighet. —

”and so we'll live
and take upon the mysteries of things,
as if we were God's spies.”

Ja, ty just här är han hemma: den lifs-
öfversvallande — Shakespeare!

2.

Den ljusa stormen. — Hos vissa människor af ett stort bildningsideal: en glädje-storm — äfven i deras medlidande!

medlidande — med de lidelsetyngde, lidelsestolte!

Hvad läte sig ej utur det rena begreppet Vittert bygga! Sannerligen — ordets man behöfde ej afundas tonens. Ordets möjligheter höra till det alltjämt oförsöktas område, det alltjämt obeträddas. Det finnes ton, som är förmer än allt hvad låt och läte heter!

3.

Storm — och *εὐφηνία*: det ästhetiska paradoxets formel!

I sanning — för Platon, Michelangelo och Shakespeare var *εὐφηνία* ingen "attisk", ingen "estetisk" upplevelse... Nej, en gudsupplevelse: det virtus-tankes mysterium, om hvars besittning lifskampen ytterst kommit att stå.

4.

Shakespeare och den andliga näringsorgen — ett pulcrum et praeclarum quod

sua sponte peteretur: se där en sida, hvarifrån man kunde pröfva att närma sig det s. k. "sonettproblemet" ... I slagenheten af tanken och frågan om en ointresserad sökar-, kunskaps- och kärlekshängifvelses möjlighet hos människan ligger måhända i grunden alltid den mötesplats, det mysterium, som förenat de ypperste, de brinnande, de lefvande. Så kunde äfven några af dessa "besynnerliga dikter" ses som Shakespeares innersta bekännelse, hans egentliga historia.

5.

Finnes det egentligen — sedan Goethe, sedan Emerson — någon annan än Nietzsche, som haft en spirituellt ställning till frågan Shakespeare? Dubito.

"Shakespeare hat an Brutus geglaubt!"
— Jag tror, det är en orientering som duger ...

Och hvad betyder i grunden denna häpnad, om ej det, att det för honom som för Emerson, är Sonnets, som Shakespeare-världens vara eller icke vara hänger på!

SISTA GLÄDJEN.

1.

Det sakliga förhållandet, den rena afsikten — *ψύχουσα, ἀναπνοήν καὶ ραστώνην ἐν τῷ καύματι παρέχων* —: den som för till utvidgning — genom slutenhet, den som bringar vidare — genom kvarblifvande! Den mänskliga bildningens problem skulle kanske renast fattas af den värld som innerst bär förutsättningarna för Platos parádoxon — det uttalade och outtalade: Platos ställning till quietismen.

2.

ψυχῆς ἀνάγκη: sublim disciplin och — öfverlåtelse. Där, hvarest Platon röjer sig som Pythagorisk, där, hvarest Goethe omsider tvungits att möta Kant: där — söka!

Jag tror icke att man kan föras vidare i Platonismen annat än genom Platons egna källor, d. v. s. de som bestämt hans innersta kritik: de pythagoreiskt-orphiskt musiska. En sådan Platonism röjer sig i Goethes sista stora utvecklingsfas.

3.

Stat: ställning — förställning. Ande contra stat! Kanske är Kierkegaard en af de få, som hållit rena linjer här. Och nyckeln till Platos karaktär, den, som så mycket sökts, kunde sökas i det Platonska — trohetsbrottet?

Österns stora korrektiv mot all titanisk intellektualism, all skenkultur och öfverbildning —: den fullständiga andhämtningen. Tao är en sådan orientering. Kanske var Sokrates lika kulturfientlig som Lao-tse. Mera vänd mot Östern än Platon. Hvad kunna vi egentligen veta om Sokrates? Det är ju Platon, som beväpnat Sokrates; med andra ord: gifvit honom de vapen, som han — Platon! — behöft.

Skulle det funnits en radikalism hos Sokrates, för hvilken Platon (hos hvilken man alltid anar ett stänk af decorum, af västerländskt) ej haft dristighet nog? Är ej Sokrates en asocial!

4.

Huru en människa växer —: är det väl något annat, än hur en människa blir, hvad kanske "människa" betyder: en mätande! När en

Augustinus och Dante upptändts i samma glöd vid ett ord — hvad är väl detta? Det innersta af virtus-begreppet kunde visa sig som — Solon-arfvet: metrik! Är det i mätandets konst (hur blir man värd sin tanke, värd hvad man ordar om!) en människas hela verkliga historia, hennes växande ligger?

5.

Att allt kan hämtas ur källan af ett metriskt —: i den förvissningen ha stundom helleniskt och hinduiskt mötts.

Den antika kynismen står i ett sammanhang med Österns lära om den fullkomliga andningens såsom det härskardugligas grund, det segerrikas, harmoniens, de adaequata idéernas.

6.

Ton och euphémia: just för saltets skull!
Just för — språngets skull.

7.

Där bildningsfrågan — den musiska upplevelsen — verkligt fasthållits: där skall du

möta ditt försvar, och motsägelses upplösning. Där skola de inre angreppen och deras kraft lamas.

Den som förstår att begagna sig af sitt onda — han icke endast (som det heter) "hjälp sig själf", utan äfven — just i den meningen! — det sjuka organet.

8.

Det är det mänskliga egandets mysterium (verklighetsförvärfvet) hvarom all högsta vetgirighet rör sig —: "aliquid natura pulcrum, quod sua sponte peteretur". Här är det musiken, i den Platonska meningen, bildningskonstverket i den mänskliga själen har att bevisa sig. Det är uppenbart, att man endast genom att taga i blicken den gåta, som för Platon döljer sig under *ἀρετή* (virtus), kan komma till syn för hans osentimentala fattning af bildningsdriften.

9.

Må vara att det är ett af de ljusaste ord, värdigt en *misólogos*, som flutit ur Goethes penna — detta, om Winckelmann:

"aber er hatte etwas aus den Alten gewonnen, was die Philologen von der Gilde gewöhnlich zuletzt oder gar nicht lernen, weil es sich nicht aus, sondern an ihnen lernen lässt — ihren Geist" . . .

må vara —, jag kan dock ej låta bli att stundom fattas af en hädisk undran öfver denna lätta godtrogenhet: öfver att längre sträckte sig ej denna misologi, denna bildningsskepsis! Hur barnsligt ljus står han ej, om man vid hans sida ställer fram för sig en af de verkligt skarpögde, en *δυσκολίτετος*, en Platon!

III.

CANTABIT VACUUS —

1.

”Bättre höra lärkan sjunga än mössen pipa”
— lyder ett gammalt skotskt valspråk. Det borde egentligen vara hvarje tänkares, hvarje ögats och hjärtats mans.

Jag får bekänna att den sammanställning af *tectum* och *virtus*, som en gång blixtrat upp hos Cæsar — jag får bekänna att detta möte mellan tvenne ord har en gång fascinerat mig...

(Det är Ariovistus, som skryter med att i sin här ha folk, som inte på så och så många år varit under tak — och dem skall Cæsar akta sig för!)

2.

I konstens väsen ligger något, som utesluter från allt hvad programtjenst heter: något som gör obrukbart, odugligt för allt program- och dagsväsen!

”Thoreau har gått rätt”, sade Emerson: som den rene kyniker han i själfva verket, innerst inne, i sin samfundsfria barnsjäl var — och måste vara.

Hvad var humanism för honom? Intet annat än andlig frihet (i ren mening: kynism) sådan den företrädesvis yttrar sig i konstnärlig radikal oafhängighet, oberördhet af programtjenst.

3.

πλατεία κέλευθος. — Aldrig ljusare, aldrig bredare värld — än i ett stort trångmål. Taktik, konst — glansthemat: i lefvande kärlek till den rena, mänskoursprungliga stridsställningen. Den som icke har tid annat än för Tid, skall aldrig infångas af tid. Detta är god Platonism: den breda vägens Platonism.

Lösningen är ett metron — som för vidare. I detta parádoxon och trångmål: färd. Det *πόσιγμα θεῖον*, invid hvars aning alla engagementer, alla uppgifter bleknat.

4.

Flykttanken, ovidlådenhetstanken — i plurtarchisk expression:

"Ja, tag du mans upp det där . . . Du är då för fan inte — Themistokles!"

Flykttanken, ovidlådenhetstanken — i d a v i s k expression:

— "vingar till att flyga längst bort till morgonrodnaden och gömma sig!"

5.

U t a n f ö r s a m h ä l l e t. — Den raka linjen: den mjuka! Det är den isande misstänkt-heten, den förfärliga kölden — som gör silket och azurn. Och Musik är för visso — en gudomlig list!

Att ha stolthet och smak — i en värld där allt går på fjesk och sladder — och "hålla sig framme" är alla dygders summa, det är i själfva verket detsamma som att med berådt mod ställa sig i deras led, som förklarats "ovärdiga att i fosterlandets tjänst brukas".

Heller ej på kunskapstjusningens väg skall du besparas de bittra uppvaknandena. Men h v i l k e t uppvaknande är att föredraga: de eviga stora frågornas köld, eller — "försonlig-

hetens" ... med det delade sinnet, det lilla äcklet och den stickande grämelsen? Irâ nulla via celerior ad insaniam! Och — var öfvertygad om, att i vreden och äcklet öfver att ha kompromissat med gemenskapslögnen låg för mången ädlare natur, mången välustrustad, ett gift som frätte i förnuft och samvete långt svårare än många laster!

Hvad betydde väl saknaden af "meningsfränder", bristen på "tankeutbyte", klandret från de varme ... Men hvilka ödeläggelser hade det ej betydtt för en sådan karaktär, om den måst plöttras bort i gemenskapssump —: hur skulle han ej där afundats det tadel, som, alltid, beslutets män fått lida!

6.

Äfven hos geniala naturer af blidare och mjukare art kan man möta detta draget, denna fruktan. Man kan komma ihåg, att Tolstoi heller icke på sin tidigare författarbana varit utan ett gnagande missnöje med sin popularitet. Den förödmjukade honom. Den kom honom att tvifla på sin rätt till släktskapskänsla med de andar, han helst blickade upp till, sådana

som Rousseau och Schopenhauer. Det var just ensamheten i massan, i framgången, i effekten, han fruktade!

Det slutna lifvet är en ständig flykt från ensamhet. Olycklig är människan förvisst. Men i förmågan af ensamhet grundar sig ett högre och bärstarkt af sorg, som allt, hvad af andes art är, måst såsom princip föredraga.

7.

Det är just hos sådana naturer — för hvilka ett invita Minerva är det farligaste af allt, det ödeläggande *κατ' ἐξοχήν* — som den innersta frågan och hjärtpunkten i all sann rousseuism röjer sig: frågan om lifvet som konst, konsten som lif —

den rousseuism, hvars högsta sats lyder: sanningen skall göra eder frivillige.

8.

Ur det stora sättet — den stora aktualiteten. Den träffsäkraste är alltid den, som aldrig bemödat sig om att — ”träffa”. Den största uppfylltheten tillhör alltid de tvångfrie, de omethodiske.

9.

Krig är ett stort enkelt.

Att få säga desse platte sanningen om deras platthet, det når du endast såsom den ideale vandraren — asklepiadisk, gymnastisk, empraktisk: såsom den, som icke har några andra fiender än sig själf!

Där man lefver för att möta sin tanke — "Egeria" — där först är man vorden fri från den evigt plebejiska trivialiteten af en kritik, som ingen annan inspiration har än oförmögenhet att "låta andra lefva", — begäret att förklara hvarandra för öfverflödiga!

10.

Krig är ett stort enkelt. "Auf die Gesinnung kommt es an."

"Die Gesinnung!" Nämligen: där sättet garanterar saken, sättet garanterar — rörelse.

Sättet: modet. Statisk — ekstatisk!

Det gifves oändliga grader af gripenhet i förhållande till djupfattning af begreppet vittert, af begreppet konst. Hvad är den verkliga glädjen annat än den verkliga insikten i den renhetens ekonomi, som är mänskligt

egandes lag: den metron-erfarenhet, som är människans förmåga af kunskap, af lycka.

11.

Tanke är ööfvervinnelig.

Men hvad är tanke? — Ett sig öfverlåtande, ett sig hängifvande.

Därur borde hela ekonomin vara klar. Och intet mer att välkomna, än det som afskär dig från alla "segerfrukter". Finnes någon bana, annat än i ett föraktande!

"Han är en evig seger blott", sjöng Tegnér, om Sängen. Det var just den seger han svek, — bytte mot en klockargärning!

12.

Smak är verkligen en moralisk realitet!

"Denn ich entsprang..." Lycklig var Nietzsche den dag han utsade det ordet: ännu lyckligare den dag, då han — lefde det.

13.

"Denn ich entsprang!" — Kanske det glada ste ordet i hela Nietzsches verk. Ty, sannerligen, här har en lömskare snara skymtat för hans blick än det "kristna idealets"!

Procul dubio! Det var "fosterländskheten" hos Richard Wagner, som Nietzsche vämjdes vid; det är på den verkliga föraktaren hos honom — le désintéressé — som han känt sig besviken... att nu icke tala om hans — "krets"!

"Denn ich entsprang . . .!" L'h o m m e s a n s p r i s e s ! Ovidlådenhetstankes man — s o l u t u s o m n i f e n o r e . Rik och lycklig är i sanning endast den, för hvilken denna klimatfråga, denna "bohême", denna fosterlandslöshet blifvit alla frågors samvete och summa!

ἀλλὰ τὸ μὴ λαβεῖν κρεῖττον καὶ περιουσία τῆς ἀρετῆς, ἐν οἷς ἔξεστιν, ἐπιδεικνυμένης τὸ μὴ δεόμενον.

(Plut.: Aemilius Paulus.)

14.

Enda vägen till att komma skenkulturen och gemenskapslögnen till lifs är att öfverlämna sig åt konsttanken, på den äkta mystikens väg. Hvilken juvel är det manligt omätta, ofikna — andes förakt och spotskhet, andes hunger!

Hur ha ej, t. o. m. hos en Keller, ögonblick kunnat lysa, då den Goetheska afsägelsens me-

ning — såsom grundvillkor för högsta konst, lugn, mognad, stark blick — tyckes till fullo gripen och tillegnad! Hvad ett mänskolif — med hela sin tröga dumma längd — ändock är otillräckligt!

15.

Begreppet b o h ê m e i dess världshistoriska, spirituella fattning kunde helt och hållet orienteras efter e r o s—p e n í a hos Platon. (Jämför äfven Spinozas begrepp af Ära och hans hänvisning till Bibeln. De fosterlandslöses ära — de ärelöses Fosterland!)

Mänsklig saklighet är aldrig någon annan fråga, än mänsklig hungers, mänsklig fulhets, mänsklig fattigdoms: det eviga mysteriet, hvarom Platon talar

Eros — Penía.

Aldrig skall en matthjärtad lärd ha något med Platonismen att skaffa. Idealets gripne äro alla flyktingar. Däri ligger deras — "svart-sjuka om sin fattigdom"; däri — den mänskliga fattigdomens betydelse.

16.

Den mänskliga tanken — vandrartanke: nämligen just den, att vägen (ej målet) är det positiva, det yppersta.

Quintessensen af Lessing-tanke är denna:

I sanningens värld ha vi intet att skaffa. Endast på väg andas vi. Apollon: alltid väg-gud, alltid — *ἀγνός!*

Som om resultatet, som om segern afväpnade . . . Den som afväpnas, det är — du!

Combattre toute ma vie!

Här ligger till sist den radikala omvändningen, omvärderingen: den nya blicken. Den Nödvändighet, som är motsatsen till allt konvulsiviskt. —

Tag detta med, i allt; tag detta ljusa krig med! Och det andra — träskets krig — skall icke kväfva dig.

17.

Det är just det, som är det väsentliga, och innehållet — det sublima och förlösande — i allt som är ton —: att det icke har något "hvarför"! intet — "hvertill tjenar det"!

18.

Den sanna fattigdomen: ett *πρόπον* af mänskligt. Den som träffat det mänskligt passande, den som är glad åt fattigdom, låghet, dunkel, han har träffat rikedomens punkt. "Lycklig blir jag endast om jag kan blifva glad åt lidandet".*) Något annat egentligt fynd har aldrig gifvits. Alla, som erfarit hvad lefva är, ha (med större eller mindre tydlighet) då de kastat blicken tillbaka på sin lefnad, funnit, att hvad som varit värdt att kallas lif af hvad de lefvat, det har inneslutits inom detta område, denna gränsdragning.

19.

Där försöket är, är alpluft. ("Conc. animi.") Någon annan humanism än den, som i Lessingska vandrartanken innebäres, kunde aldrig vara tal om för mig.

Aldrig kunna lämna rum för annat än *h ä n d e l s e*, — att aldrig åt skrifbordstanke kunna ge rum! Att se och fullt klart känna i detta — det är den empraktiska och lyckliga vägen: den

---

*) Vitalis Norström.

sanna gaya scienza; vandringsänkt, plutarchiskt-änkt contra lönetänkt, och contra — lärdt!

20.

Att intet räkna sig till vinning — det är den stora skatten: morgonrodnad. Ej verket: den sanna törsten, att bedja om, — Lessing-tankes konsekvens.

Hur kommer en människa*), en hungrande, en törstande, att — stanna! Den stora konturfrågan, den stora rörelsefrågan: att från hunger höja sig till stort begrepp af närings-sorg!

Pane egeo är visserligen närings-sorgens ord — och icke är den Horatianska att försmå! — En gnista har dock fallit här... utaf en atticism, en *μυσική* af Platos blod — och Aristides'! En tillförsiktens ädla glöd, hvaruti det försmående tillkännagifvit sig, som dock, af alla konstens syner, är den enda som uti antikens värld kan öppna verklig syn.

---

*) l'homme sans prises (en som icke låtit fånga sig): solutus omni fenore.

21.

Det är försökets renhet, som bär lyckan med sig — den pragmatiska! Att i andes anlednings förhållande med hela sin natur röra sig, det är det, som gör försprånget — och afundsvärdhet.

Där en sådan sällsynt lyckomöjlighet — i kunskaps-, i upptäcktslif — finnes, där kan det stundom se ut, som om naturen själf hade fridlyst och hägnat. Det är till sådan afståndsmyster, de utvalde ha offrat, i detta förhållandes s m a k a n d e med hela sin natur de kommit till underrättelse om ostentationskulturens lögn. Aldrig ha de behöft någon annan régime, aldrig någon annan ledning och bevakning öfver sin produktiva existensform än medvetandet af sin rätt att undanhålla sig dagsgrälet. Alltid ha de haft varseblifning av det h u m a n u m, den rena ether, de haft att söka sitt naturliga fäste — på en gång stridsfält och stridstillflykt — uti. Tvifvel, förtviflan ha gått öfver dem; men spåren af denna lefnadsvärld har intet mäktat utsläcka.

22.

Primitiv och kynisk emot "tidens frågor", "dagens uppgift": så hvar uppgifts man.

Den humanism det här gällt var till slut ingen annan än denna: att vara mer och mer uppsvulgen af glädjen öfver det enklas rikedom och betydningsdjup; att till historia, till tradition, till bildningsumgänget öfverhuvud (aldrig i simpla rofferiet af modern författarindustri) icke ha velat känna och erkänna något annat förhållande än ett sådant, som är värdigt öfverskrifvas med ett imperativt förhoppningssvällande:

μη ξόνη μετ' ἀμουσίας!

23.

Intet annat mod, än modet till sitt bästa kunande!

Att lyda denna tydlighet — fugitivus, errans, utanför samhället — det är den konstnärliga människans stora lefnadskonst: hennes fribref, hennes ära.

Det inre livets människor ha fått erfara en arbetsstolthet af högre glädje, än någonsin en energiernas och struggle'ns dyrkare får smaka.

Afstånd och omväg —: skyddsverk mot en handverkssimpel tid; skyddsverken, för

allt hvad ställningsfråga heter utaf inre halt och strid, — lifsrummet för att få känna sig som konstnär!

Den spirituellaste gymnastik är för visso lefnadsfyndets väg. Modet är en hemlighet; all öfnings summa och fullkomning.

25.

Ett enda täflingsmedel, m e n — det största: frivilligheten!

De förvärfslystne i kunskap, i erfarenhet, ha alla varit stämplade af det flyktingskap, som heter: rädsla för vinningslystnad, den skräckfyllda afskyn för allt hvad kryparvärld heter.

Quid licet Jovi non bovi. Men — med all från barndomen bevarad tacksam pietet för Walter Scott, ger jag Beethoven tusen gånger rätt, då han med ett förbittradt: "der Kerl schreibt ja doch nur für Geld!" — slänger Walter Scott i golfvet.

26.

ὁ δὲ βίος μελλεσμιῶ παραπόλλνται, καὶ εἰς ἕκαστος ἡμῶν ἀσχολούμενος ἀποθνήσκει. (Epik.) — Den som icke har tid annat än för Tid, skall aldrig infångas af tid. Detta är god — Platonism!

Ett *ὄχι ἀμετρον*: att kännas, höras — som musik höras —, icke såsom något öfver möjligheten, icke som ett undransvärdt och *curiosum* — nej, såsom något att med sitt blod, med hela sin natur, få lefva, s m a k a!

27.

Det är egentligen en förtviflad sak att ha blifvit brakt därhän, att det är till vredesnaturen inom sig man sätter sitt hopp, med *masan* af flit och ansträngning man vill verka. Det finnes de, hos hvilka den produktiva lusten och fliten förvandlat sig till en art bitter — "Lust-Seuche". De stå mellan skörbjuggen å ena sidan — och faran af att sprängas af sin "geist" å den andra. De vilja icke tåla några pauser, — själfva sömnen måste de tvinga sig till.

Man tjenar aldrig sina ambitioner bättre än genom de offer man hemburit åt frivilligheten.

28.

I det asklepiadiska sakbegreppet — hafva sin rörelses garanti, sin aktualitet! I det sträfva

och svala af detta ideala hvardagsdjup: själfklarhet om flykt — från dagstjenst... marknadsgräl!

29.

Det moraliska tillståndet, det sanna mänskliga klima't: Frihet. Där ett "öfvermänniskt" visat sig, har det aldrig kunnat visa sig annat än som försöket att af denna princip skapa sig — för helg och söcken! — en dietlära.

Kynisk — empraktisk: äfven i overksamheten!

Där jag bäst aflägsnat mig — där just växte mitt motiv: det βιωτόν ἀνθρώπου, det klima, som hvarje dag måste vara en vilja, en längtanspil, ett på väg till.

30.

Patiens — vigil: vilja... och icke vilja. Hvad betyder Orpheus? Att vilja till makt är vilja till musik. Endast den, som har de svala händerna, skall lyfta skatten. Alla ting

närma sig den, hos hvilken den rätta musiken råder.

Är måne Orpheus-mythen den grekiska mythen par excellence? Det går ett Faustiskt thema genom alla folk, hvilkas bildning fått varaktighet för mänskligheten. Grekerna sökte lösningen i musik.

De bästa sanningar äro de, som tillfalla människan såsom lekande, såsom *musicus*. Leken är grund-näringen. Leken: den stora ekonomien. "Man muss dem Schicksal nicht merken lassen, was man will." (Nietzsche.) Se, den gången var han på quietismens väg! På quietismens: på den mänskliga ekonomiens.

31.

Där den Schopenhauerska polemiken har sin verkliga storhet och slagkraft, är den alltid musiskt inspirerad.*) Den konstnärligt-aristokra-

---

*) Detta uttrycker han en gång, jag tror i ett bref till Frauenstädt, på ett mycket blygsamt sätt:

— "denn erstlich schreibe ich nicht für die Philosophieprofessoren, die ich züchtige, zweitens ist die Peitsche keine gemeine Karbatsche, sondern vergoldet und mit seidener Schnur umwickelt"...

tiska klokhetens linje har han naturligtvis ofta öfverskridit, men den är den tydliga: hufvudlinjen! Just i mån af ett varmare och djupare konstnärskap är han öfverlägsen den både eldige och behärskade Lessing.

32.

Den egentliga rousseauismen: en plutarchisk — quietism!

Det förhållande till dagen, som ersätter all "religion";

det förhållande till dagen, som är öfver lättja, öfver — flit!

Näringsfrågan — försprånget. Att möta sin tanke: att möta sin bästa anledning. Näringsfrågan: icke hafva någon annan anhalt än sin hvila i sak, sitt inre tjenande. Integritetens män äro alltid quietister.

33.

Hvad är det som skapar källor? Alltid — behofvet.

Behofvet: just motsatsen till — viljandet!

"Unerringbar ist das Schöne allem heftigen Willen."

Hvaraf frihetsspelet beror? — Hvad vet den "starke" om detta!

De som förstått att tillfriskna till friheten, icke till — "hälsan"...

Hvad är egentligen epikurismen, om ej ett så d a n t tillfrisknande!

34.

De som gett klara mynt med klar stämpel, — för den skull offrat alla "stämplingar"; de som ingen annan ära slutligen räknat värd att drömma om än den, som ligger uti att vara en som begagnas af alla och tackas af ingen, förbisedd — likt solen: de äro de afundsvärda; de äro de som i tankekonst, i dikt, haft lycka.

Hela deras lefnadskonst (vishetslist och politik!) — att vilja vara vissa frågors, vissa tings magnet.

IV.

AFORISMEN.

1.

”— rechtschaffen geprägt und ausgegossen” . . . (Nietzsche, om aforismen.)

Det är med hela sin människa, det gäller veta, hungra. Den sanna hungern är den stora konsten — och metron.

Hvad är det, som fördärfvar allt? Är det vredmodet? Täflingen? — Men äfven det inser ju den verkligt produktive: att (icke minst!) i ”overksamheten”, i passiviteten har han sitt försprång att finna. ”Nur der Betrachtende hat Recht”, sade en stor — verksam.

2.

Paradoxet är lif. ”Paradoxen” hör till teatervärlden.

3.

Pindaros, Edda, ja Gamla testamentet själf visa uppenbart hän på, att — gäller det sammanhang (lifs-sammanhang!) — kan ofta det "logiska" sammanhanget vara just — motsatsen.

4.

Aforismen: den pragmatiska litterära formen, *par excellence*. Vandrartanke — *contra* lönetanke.

I mötet och händelsen — *solutus omni foenore*. I detta ligger afskildheten (*τὸ ἀφορισμένον.*)

Ögonblickets fullhet — och afgränsning. "Ein würdiger Einschnitt in Zeit und Ewigkeit."

5.

Just genom sin form af täthet, af pressning, af tyngd (allt det, greker kallat *δουμύτης*) är det man undgår — det ansträngda! Därpå just ankommer det, om det skall lyckas dig att säga ett ord af vishet, af gratie, af — lätthet.

6.

”Pilar och kastspjut.” Så gäller det för Bacon. Men en Stifters varma konstnårsöga ser en annan färg, annat blod lysa — där han i eftersommarns ljusslöjor betraktar för sig den Goetheska tankekonstens ljusdrucket genomskinliga frukter.

Veröffentlicht — nicht veröffentlicht! Men en methodikers tanke är endast — veröffentlicht! Behöfver ej den lefvande doldhet, hvori hvar lefvande tanke har sin lifsatmosfär, sin lifsmöjlighet — andningsmöjlighet.

7.

Klara vinet! Något annat duger egentligen ej. Hvad som sagts om Goethes konst väger mycket litet vid sidan af Wielands divinatoriska ord, och Stifters, om hans tänkespråk, hans aforistik. Båda äro gripna — af vinet och guld. De filologiska känselspröten möter man hos helt annat folk än — filologernas.

8.

Soldjupet af tanke, drifvande förhoppningskraft: ur ett excessivt — af enklaste och närmaste medel!

På Kynismens, på Nietzsches, på Emersons tunga: "Eidechsen-Glück".

Det är klart, att Nietzsche sett det produktiva problem, som låg bakom Emersons verk — olöst. Och att han själf beslutit sig för att lösa det. Här förhastade han sig, som så ofta. Såg ej, att det var vishetsverket — lifskonstverket, som Emerson gjort halt inför: just den stora kynismens, det stora kulturhatets tecken.

9.

Skulle den enda sanna poesien i grunden alltid ha varit — kulturhatets?

10.

Försiktiga, tidskurtiserande bibeltolkare ha sökt rädda Bibeln för löjet. Men — vox dei soloecismus!

11.

Non multa! Hos grekerna: ett stort begrepp af olärdt. (Jämför deras *ἀπισχέδιον* som väl närmast motsvarar vårt "intuitiv".) — Det finnes, eller har funnits, ett slag af bildade, som läst mycket — och skonat ögonen! Sådan färg skall hålla. Det må se hur grumligt

ut som helst i denna tid: denna färg skall aldrig fela att göra sig igenkänd. En helichrysus-grupp skall gälla mer i framtids ögon än alla larmsuccès'er.

Hvad är Taine och Brandes emot Simon Dach... Ja — när alla professorers luntor länge sedan multnat, då skall ännu "professorer i poeteri" från Königsberg stå lika oförvissnad som han nu i trenne sekler stått — med sin Ä n n c h e n v o n T h a r a u ! *) Ty mänskohjärtat är ändå en konstig sak — — med en högst förvånande och mystisk urskiljning uti nobla ting! (Man må sedan säga hvad för onda ting som helst om detta hjärta.)

12.

Sentens och Folkligt — i förhållande till l ä r d t ! Därur — det "goda uttryckets" konsthemlighet, dess öppenhet, fosterlandslöshet; det oföränderligt aktuella af denna filologiskt-filosofiska upplevelse — den sanna humanismens diánoia, dess egentliga program och u t s i k t !

---

*) "Anke van Tharau öss, de my geföllt

Se öss mihn Lewen, mihn Goet on mihn Gölt".

(Min bortgångne barndomsvän till minne: Tysklandskännaren Johan Vilhelm Ljungdorff!)

Detta till högsta möjliga tydlighet aktualiseradt: en vaknaste tjenlighet för det fria spelet af sådan tydlighets lust, för förfinande af sådan uttryckskraft och träffsäkerhet; de fysiska, asklepiadiskt drifvande förhållandena — i gynnsamhet och nöd emot glädjedjupt samstämmigt af tanke och lifshandling drifvande, tvingande — att lyda och begagna såsom en naturens vink och tillrättaläggning, en ledtråd för klaraste betraktan, forskarhåg, forskningsdrift!

13.

Ser jag rätt, måste jag väl bekänna, att lifsomfånget hos Lichtenberg synes mig större än hos Lessing. Hvar har man öfverhufvud att tala om lifsomfång, om icke just hos dem, som tänkt för egen räkning — icke alls för "mänsklighetens"! Lichtenberg var professor vid ett universitet, men hans karaktär af själf tänkare har ej beskurits af detta förhållande. Lessing står nog i själfva verket den professorliga tänkartypen åtskilligt närmare.

Ovärderligt är Schopenhauers omdöme om Lichtenberg! Det starkast (diskretast!) produktiva området hos honom kan ej tydligare afgränsa sig för blicken, än då man ser det i

ljuset af hans djupa frändskapskänsla för
Lichtenberg.

14.

Spänningen, enheten, lifssammanhanget: just
i kraft af forntidslikt empraktiskt, forntids-
likt omethodiskt!

Här kunde man väl säga, att en Emerson icke
kommer ödet till mötes*) i klar fattning af en
extrem och fruktbar situation; att på så vis
"en filosof gått förlorad i honom". — Och inga-
lunda i Nietzsches mening!

Ty här är det, just h a n gjort det ödesdig-
raste afsteget från sin bana och natur och där-
med förlorat det skyddsvärn, den asklepiadiska
och musiska själfläkekraft, som var det egent-
liga storkapitalet i hans begåfning.

Ögonblickets sundhet är detta —
och all ungdomseld af ande har hviskat i sago-
ordet: "icke vända sig tillbaka"! Här är det san-
na "Egeria". Kärleksmötet, Numa-mötet. — Där
en Nietzsche blir "theoretiker", afsikts- och
räknetänkare, går han utom sig själf och sitt
skydd — och blir hudlös. Den lefvande tanken
behöfver annan atmosfär, annan ton (annan

---

*) *απολειρωθῆναι καὶ οὐ παρασχεῖν αὐτόν*... (Isokr.)

tystnad!) än den döda räkningens. Det döda behöfver intet skydd.

Nu flämta hans innersta andningsorgan efter luft — redligt mänskoarmods, redlig mänskolåghets fruktbara svala atmosfär! "Kan Ni nu laga att jag blir gömd igen..."

Kan ni nu ge mig åter min anslutnings ringhet — Anlednings äkthets heliga armod och kraft!

15.

Skulle man verkligen vara mogen för att ha upptäckt, att det skapande hos Nietzsche ligger i hans rena aforistik? Att hans "vetenskap" kommer i andra rummet — och icke ens det! Ty mellan dessa båda ligger hans — ingalunda vanliga — poesi.

Så visst som det hos Hamann och Lichtenberg funnits ett land och ett område, det yppersta gemensamma hos dem båda, där han varit hemortsberättigad så som sällan någon varit, så visst skall ock ljuset ifrån detta Nietzscheska land en gång tillvinna sig dyrkare.

16.

Den som vet, att han har mycket litet att

säga, blir gärna preciös. Men konstnärlig, lakonisk, lapidarisk, blir man endast öfverfull.

Det öppna: endast ur det täta. De öppna orden: ur obrutenheten af sammanhängande inre lif. Mellan tala och tiga ligger en värld för sig: den stora bekännelsevärlden — konst.*)

17

Den Platonska misologien: linjernas linje!
— det metron som för vidare.

Den är den enda verkliga bredd, som någon kultursyn mäktat eröfvra åt sig —: Proteus-strand, helichrysus-fält, det aphorisménon, som aldrig var annat än — "das reinmachende Auge".

Den grekiska Musikens tanke — såsom brygga till den egentliga europeiska kulturen: den Musik, som är den sanna flykten till naturen, flykten från — musik! Den Musik, som Nietzsche en gång tände glädjeeldar för — i namn af Emerson, af Spinoza och Goethe — i

---

*) Aforismen står helt och hållet i konstens element. Sundbärg, den beprisade svenske "aforistikern", var en okonstnärlig människa — en alltigenom lädersvensk hjärna. Det finnes icke en aforism i hans berömda bok. Hade det funnits blott ett dussin däri, skulle det varit nog att drifva publiken på flykt.

lyckan af för första gången verkligt upplefd klassicism.

18.

Dî bene fecerunt —: att ha råd till detta ord, den aristokratiska, den konstnärliga sparsamhetens, den sanna — b r e d d e n s ord!

Att af detta sätt och denna moral hafva sina dagars uppfyllighet och vara buren:

såsom en till den stora näringsfrågan, till den stora fliten — berättigad!

Hvar skulle den verkliga bredden hos en författare visa sig, om ej i konsten att träffa — i minsta punkten!

Geijer har nog varit en lika klen kännare af Homeros som Walter Scott hos hvilken han — på grund af hans bekanta "episka" natur, hans "bredd" o. s. v. — finner frändskap med Homeros... Ingen konst går ut på någon bredd: allra minst den homeriska!*)

19.

Disciplinen: att kunna uttala ett

Dî bene fecerunt —

---

*) Walter Scotts romaner ha lika litet med homeriska konstens ande att skaffa som Frödings "bibliska" deklamationer ha med Gamla testamentets att skaffa.

Att i denna uttalelse ega sitt kriterium för
vara och kunna — för konst, för hem.

Sättet: svalheten och friheten, — "den egois-
tiska inställningen" ... fieri suum.

Fieri suum (återgifva sig åt sig själf): det
asklepiadiska Första. Just — "stålkur".

Aldrig låta struggeln få detta att
trängas tillbaka, blifva en bisak.

Intet mer empraktiskt än sättet!

20.

När allt kommer till allt, är det det, som är
det största äfventyret: att kunna räkna dagen
som den klara händelsen.

21.

Hos de verkligt urskiljningsstarke, de af
glädjeluset berörde, ligger endast i det bräck-
ligast tunna — deras möjlighet till bredd.

V.

MÖTESPLATSER.

1.

"Hier ist Alles Charakter und Geist und der
edelsten Menschheit
Bild, und die Götter vergehn vor dem alleini-
gen Gott."

Platens frikostiga distichon öfver "Nathan
der Weise". — Det är så vackert, att man
kunde nästan känna sig frestad att — läsa
stycket. Det vore att göra både Lessing och
Platen en orättvisa! — Så egendomligt, så i d e -
a l i s k t, kan det förhålla sig med sanningen!

Och så såg det alltid ut, där en fackla sjönk
ur en tröttad hand — och greps af den unge
och ädle.

Den vackra världen ligger högt ut öfver —
fjärran bortom — äfven de vackraste mötes-
platser. Den lefver i kraft af detta Fjär-
ran.

Hvilken egen godtrogenhet i allt fruktbart afundsamt! Och det är det, egentligen, som ligger bakom det Taciteiska ordet: *etiam sapientibus cupido gloriae novissima exuitur*. Intet skulle anses oernäeligt för ett medvetandes ljusstörst, där verkligt stolthets-lidande ligger bakom, — verklig vakenhet för mänsklig belägenhets misär och dess tvetydighet. De klokt stolte, de klokt sårade ha en hemlighet i sitt innersta : hemlighet och — lockbete.

Tro ej, att du någonsin är sannare än där du fullt vågar bekänna din samhörighet med de ypperste.

2.

Igenkänningen med de förnämste, det stora försprångets människor —: i den personligt asklepiadiska anledningen. Det personligt gymnastiska ("att möta sin tanke") var hela saken. Härtill är allt äkta bildningslif bundet. Härifrån vore verkligen vägen öppen, här nyckeln gifven: till samma andens rike och rikedom.

Att känna sig som konstnär är verkligen en asklepiadisk angelägenhet. I denna låghet: höjd — till att utan högmod öfverse.

I tacksamhetslöftes stora vårhelg: renad, lyftad — öfver de personliga kränktheternas, den armodiga vredens värld! I denna låghet: försprång; den fina varma lyckan af ett ver
s a c r u m.

3.

Att den verkliga vinsten af arbete alltid är en ideell vinst — det är en sanning, hvaråt ingen gifvit så lefvande uttryck som Plutarch*) — och Almquist. Men vi svenskar borde heller aldrig vid detta thema glömma en personlighet, som en gång stått vår bildning mycket nära: skotten Henry Drummond. Han har varit djupt känd och erfaren i Sverige. Han är så ännu, på bästa håll. — "Bakom allt arbete ligger ett osynligt maskineri, som arbetar, när vi arbeta, skapar eller omskapar det osynliga i oss".

Drummond är kanske en af de moderna personligheter, som i sinnesgrundens känslighet mest öfverensstämt med Almquist.

"Sanningen skall göra eder frie". Hoc est: frivillige. Quietismens hjärtepunkt!

---

*) Se framför allt "Numa".

4.

Det är väl ett kännetecken för dem, som haft bäst med Horatius att skaffa, att de alla uppfattat honom i viss mening som prosaiker. En verklig mottaglighet för den Horatianska geisten har det nog på skilda tider funnits i det svenska bildningslifvet. En Anders Johan Höpken, en Törneros och en Paul Gabriel Ahnfelt vittna finare än några dikter, imitationer, essays; Svedelius ej mindre, Hans Järta och många andra — många, äfven bland de mindre namnen, att icke tala om de namnlösa. Tegnéer har icke talat mycket om Horatius — men hans skoltal, de tala! — Svedelius hade gnistan! Frasgnistan också, naturligtvis... (Den förstå sig ju alla svenskar på.) Men det finnes en charis af geist och af lifstro, som icke är att misstaga sig på, och som endast kommer ur tankeeld.

Horatius har varit ett stärkande lefvande vatten i den fosterländska odlingens lif; och det skall se besynnerligt ut den dag han icke så skall förblifva.

Divinatoriskt, Emerson-liket har en gång hos en svensk skald tanken på en sådan humanism

flammat upp och utgjutit sig i naivt förtröstansfulla ord —:

”Må andra gräfvä ned sig uti mullen!
De äro döde; det är deras hem.
Jag lefva vill i sångens gudalif:
Jag sitta vill i forskningens demant-torn,
På hvilket spira morgonstjernan glänsar,
Och der med frihet läsa och begrunda
De kolossala gyllne hieroglypher
Uti naturen och mitt eget hjerta.”

(Vitalis.)

— Gryningsvarsel af musiknatur och forskarhåg, af samma slag som, just vid samma tid och under helt andra villkor, höll på att vecklas ut och få sin blomning hos en närbesläktad — på den andra sidan världshafvet!

5.

Det ser väl ut, som om Tegnér hade träffat det rätta — eller m y c k e t af det rätta, i sin kritik af Thorild. Boklig och lärd, är han icke i sin natur; och där han skulle varit skapande, öfverger honom snarligen frihet — och konst. Där är i honom hvad man kunde kalla ett kli-

matiskt armod, som tyckes ha hämmat utvecklingen af den inre erfarenhetskraft, hvaraf spårren dock äro tydliga hos honom. "Tragödie des nordischen Himmels" . . . Ordet gäller icke endast om Bellman — och så mången annan. Det gäller äfven, fastän på ett annat (kanske ännu hårdare) sätt, om Thorild.

Thorild — i grunden kynisk — hör närmare samman med Lidner än de fleste annat. De hårda ord, han en gång mot slutet af Lidners lefnad kommit att fälla om honom, äro symptom nog! Jag tror att han lidit förfärligt af dem. Han hör till dem, hvilka aldrig egentligen, ursprungligen, haft någon annan inspiration än kulturhatets. Härifrån har han hämtat sina renaste hjälpmedel, fått sina renaste linjers möjlighet.

6.

Där Geijer innerst uttalar sig om Thorild, är det egentligen hans musikmöjlighet han talar om. Thorild skulle i kompositionssätt, och hela sitt lifs- och sanningsförsök, ha kunnat likna de forntidsvisa. I djuppolemik mot hvad Platon kallat den gemenliga musiken ha Thorild och

Ehrensverd, de minst "musikaliska" hos oss, befunnit sig på samma väg. Den som för hela sitt litterära experiment har att hämta sig sitt goda samvete ur musikens hjärta, han har också att hämta sig det som en frukt af Eris. Det fanns ett område för Thorild, där han kunnat trotsa allt.

Forn tid, ungdom, stil: *sub divo*.

Geijers sats om musiken i Thorilds språk är framsprungen (som han själf meddelat) just ur en situation, där han befunnit sig — läsande, tänkande, skrifvande — *sub divo*.

Ett nordiskt Asklepieion, nordisk vinterbildas *εὐφροσύνη*: Thorilds hela, innersta tanke. Han är den bland de nordiske, som stått den sanna kynismen närmast.

Det phoibiska ljuset i det Svenska: blidt — och blixtrande. Likt sol öfver vår-is. Den ideala hvardagskylans epikurism . . .

7.

Till ett starkt och rent konstnärskap hör väl också något af den karghet från inspirationens

sida, hvarmed en Horatius afböjt alla välmenta tillskyndelser. *Dí bene fecerunt* —! I det listigt och kvaft pratsamma hos Almquist låg väl äfven fröet till hans konstnärskaps förlisning. På denna laxitas har utan tvifvel Tegnér blickat ned med skadeglädje. (Det skulle ej förvåna mig, om Runeberg i sitt innersta gjort detsamma!) — Och tvifla ej, att den Waldemar, Birger Jarls son, som Almquist gjort en så märklig figur af — han som skulle gått frihetens och raketens stora stråt, men blef en läsarkladd — han har Almquists blod i sig!

8.

Den Ehrensvärdska pessimismen är klarare än den Tegnérska. Just därför låta sig hos honom vida tydligare, arkaiskt större och tydligare, linjer skymta af en nordisk bildningsdröm.

Den Tegnérska smålandsatticismen behöfde man verkligen inte ha någon försyn för! Den Rydbergiska "platonismen" i dess vattnigaste form får kanske anses mindre bildningsvidrig. Tegnér har gett det platta lynnet, den fosterländska koling- och judästheten — just det anti-spirituella folkdraget! — mången god

handräckning. Däri har man visst också att se den väsentliga grunden för den respekt i det normalservilas värld, som aldrig nekats honom.

9.

Några egentliga passioner har ju sällan svensken. Klut- och rangsjukan, skadeglädjen, brännvinspassionen — se där hans värld.

Hvad nyttar det är vackert i Sverige? Man unnar hvarandra ju inte ens luften.

Ingen vet hvad svenskhet är. Men ett slag af svenskhet är åtminstone icke att taga fel på: den af sura ögat.

10.

Förr i världen fanns det ett slags svenskar, hvilka icke fruktat för att ej fort nog — "följa med". Icke räddes för att — i den ädla genren o s m a k — bli förklarade för efterblifna. Nous avons changé tout cela! Nu vore visst att söka med ljus och lykta efter detta släkte.

Plus salis... Lägga ut sleke för sådana — kor?!

Knappt grofva vitsar fatta de! Att icke tala om... purum sal.

11.

”Das einzige Verhältniss gegen das Publikum, das einen nicht reuen kann, ist der Krieg.”

Schiller.

”Every man will write well in proportion as he has contempt for the public.”

Emerson.

12.

Intet mindre gällde det än hålla det lefnads-ideals och mänskoanletes bild klar för sitt hjärta, som tiden velat undantränga, — som för oss här blifvit mer och mer otydlig, misstänkt: därför att den andra, den bitter-skarpa grofva, haft just en rå tydlighet, som den förra (då den utan energi och stor kärlek omfattats) ej kunnat meddela; det lefnadsideals bild, som blott i rena toners vård kan blifva tydlig, men där, genom att förlösa och bringa till frihet lyckliga makter i folkdjupet, kan blifva mäktigare än hvarje annan. Etesier skola blåsa — när rätta ungdomen kommer!

13.

Ola Hansson. — Hela hans bildning är af pittoreska slaget. Allt egentligt friskt, starkt,

gick han ur vägen för. Sin afundsvärda situation — att få lefva i Europa under hela sin mandomsutveckling —, hur torftigt har han utnyttjat den! — En gång såg jag orsaken till Ola Hanssons nedgång i hans befrielse från beröring på nära håll med de litterära misärerna i hemlandet: därmed saknad af en sporre, ett stingande, ett *c a u s t i c u m*, som hans för vålmående och varmheter böjda temperament kanhända mer än väl skulle behöft.

Ola Hansson var vekast mot sig själf; hade alltid lätt att låta lura sig af sig själf. Småningom kom det kvafva i hans natur (det bondedästa och bondevarma) att få öfverhanden. Alltför bekvämt viss om att ha en flock lösligt bildade oppositionsmän på sin sida, slog han sig egentligen till ro redan innan de år kommit, då hans mandom, hans förhållande till idé, skulle gått till utveckling. En tarflig succès i tysk varietékultur (Berlin—München!) tar han på rena allvaret. Af inre stridsrörelse, bildningskamp — hur litet!

Är det väl endast kronologiskt sedt, som Bååth är den skånska poesiens heros epónymos? Nej — om det också ej finnes mera än

ett dussin poem af honom med lifskraft uti, stode hans värdighet oinkräktad.

14.

"När du vill förströ dig", sade Lessing till sin vän Kleist, "går du åt skogen: jag åt — krogen!

Visst gick det "åt skogen" för dem begge — men, mänskligt sedt åtminstone, på ett bra mycket tråkigare sätt för den sällskapssjuke Lessing, än för den ädle krigar-skalden!

Lessing och Samuel Johnson tyckas ha haft en ödesdiger likhet och beröringspunkt i detta stora, aldrig öfvervunna onda: att de fruktat ensamheten, flytt sitt eget sällskap.

Asketerna ha nog rätt. Det hör en annan hunger till för att rädda vårt förnuft. Lessing är ett alltför tydligt exempel. Finnes någon samum, hetare, torrare än gemenskapsillusionen! Det var h u n g e r n han öfvergifvits af. Därför slutade han i förtviflan.

15.

Vir spiritualis — homo frugi! Vida större möjligheter — till klimat, kritik, hög gaité —

ha sannolikt funnits hos Holberg än hos Lessing (som anat honom). Hvilka provençalska tankar — det skulle jag just vilja veta... som kunde spelat i den unge Holbergs hjärna — någon dag han, lätt och liten, ilade fram den vackra vägen mellan Avignon och Marseille!

16.

Skönare brygga emellan två människor — för de efterkommande att lustvandra på — än den emellan Stifter och Nietzsche, skall man sällan i det spirituella mänskolifvets historia finna.

17.

Adalbert Stifter. — Vid honom kommer jag att tänka på Caesars uttryck om en flod:

incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat iudicari non possit.

Jämförelsen med Zola ligger naturligtvis snubblande nära! Och sannerligen — man behöfver blott jämföra... för att hela den

varma konstnärssaristokratien hos denna vibrerande och tonfullt jämna germanpsyche skall framstå i sin blida öfverlägsenhet. Hans energikaraktär, med hela vidden af dess pathos, doldt i en varm låghet, är en af de egendomligaste, rikaste, den moderna litteraturen har att framvisa.

Hvad är Europa? I sanning — nu mer än någonsin —: något att upptäcka!

Den historiska förbindelsen mellan begreppen atticism — humanism går naturligtvis v i a mystik. Den kunde för mig afgränsas till samma område, som för Stifter varit quintessensen af Goethes värld: den *εὐημερία*, det ljus (det *εὐήμερον φάος*) som — skiljer från atticismen! Det kulturarf, den konstmedvetenhet, som blott få gånger under ett sekel når till blomst och blod och dock — i kraft af dessa ögonblick — lefver och skall lefva! Hvad som en gång fångades för min syn vid förhållandet Nietzsche till Stifter (rättare: till en kulturdager som, i ett visst djup af frikostighet, kunde öfverskrivas med detta namn) det är ännu i stånd att väcka min längtan till Europa. Äfven här är det, egentligt och innerst, den sällsammaste af

alla tillvarons essenser och aromer, som genom-spritter mitt väsen med sitt lif: frihetsmysteriet.

Atticism — humanism: min europeiska upplevelse!

18.

Fastheten af germansk kontur — såsom hufvudmärke för allt mitt kultursökande — har för mig stått, stundom, med en tydlighet som kommit forntidens högsta bilder att blekna. De troskällor, näringskällor, jag på denna väg nått fram till, ha för långa tider haft en uppenbarelses styrka öfver mitt lefnadsmod, hvarunder intet annat än äkthet i detta lefnadsförhållande förekommit mig som lösningen för min produktiva kraft och klara möjligheten att såsom karaktär bevisa mig gent emot världen. Tidens ogunstighet — — allt annat än att förakta! Tecken ha dock visat att jag icke bedragit mig i förhoppningen att just med de till synes ogunstigaste af alla medel kunna träffa, bibringa ett sting, väcka etesiska begär och frihetslängtan. Ett nationellt och ungdomligt har jag i själfva verket alltid haft förutsättningar för att komma på spåren, kanske just där-

för, att jag alltid varit medveten om att just däri låg mitt pro domo och sällsyntaste vapen — i kampen mot mig själf.

19.

Eric Hermelin.

Ett härligt exempel af utvaldhetens ära är Eric Hermelin.

"Vänner, skön är unga dagen!" Hermelin hör djupt till denna den stora ålderns klass, som hos den gamla konsten var ett så mäktigt ämne: klassen utaf dem, som i ett utvaldt arbete fått den stora Glädjen på sin lott. Kanske är han till mycket af sin natur att räkna för en samhörig till Swedenborg. (I en mycket sällsynt mening var ju äfven Swedenborg poet.) Poesien har lärt honom lefva och lärt honom lyckan. På honom uppfylles Plutarchos' ord om Musernas gåfva såsom den mildrande kraften: för den, som med andar och makter haft att brottas, hvilka kunna föra en människa till det yttersta. — Säger man, att det funnits mer poetisk skapande kraft och ingifvelse hos denne man än i hela den samtida svenska vitterheten, har man sagt mycket litet.

*

Där de gått aningslöst förbi, och tomma —, där låg den kraft och glödde, hvars namn är varaktighet, och som skall tända hans minnes ära åter och åter — hvar gång ett erfarenhets-krafts fullblod trädt i närheten:

den glöd som aldrig slår ut sitt lif och sin blom, utom i sådan krafts närhet — utom vid sådan andes beröring.

* *
*

— "for the play I remember pleasd not the million, t'was cauiary to the generall". (The tragicall historie of Hamlet prince of Denmarke. 1604; 1623.)

DIES IN LITE.
(Vitalis Norström.)

1.

Det tyckes finnas en art af vrede, hvori den högsta mänskliga ekonomi uppenbarar sig. — Vreden är i allmänhet alla fina energiens fiende. — Det stod icke i Vitalis Norströms makt

(hans natur- och karaktärskraft) att kvarstå i dagliga utsattheten för tidsmisärernas ständiga angrepp på hans sinne och samtidigt hafva refug och skydd i en öfvervärld utaf sådan vrede. Här torde den förnämsta källan till hans fysiska lidanden, deras obotlighet, ligga. Tydligt nog har han en gång yttrat sig. "Mitt lidande —, jag skall säga det rent ut på en gång: det består i en plågsamt tilltagande känsla af söndring med, ja fiendskap mot flertalet af samtida människor, icke minst bland de högst bildade. — Jag älskar ej svenskarne. — Jag tror ej på Sveriges folk och älskar det icke".

Den som har något att säga kan aldrig "stå väl med folk". Vitalis Norström var kanske en af de få svenskar, som k u n n a t resa ett folk hat emot sig. Han har lidit djupt af att ej kunna förverkliga sig själf och den stora polemik, hans karaktär innebar.

2.

En af de stora skilnaderna mellan Vitalis Norström och Hans Larsson tyckes ligga i de klarare energiförhållandena i den senares natur. Detta skulle mången tyda så, att Hans Larsson är den konstnärligare begåfningen.

Norström har emellertid haft ett mycket stort konstnärligt-filosofiskt grepp. (Hans ställning mot den samtida ästheticismen visar det.) Det ser ut, som om han icke vågat taga steget fullt ut till den identitet af tanke och hälsa (tänka och bota sig), som kunde ha bevingat honom på ett mäktigt sätt. Han vågade icke stå ensam — så mycket han än påstår, och stundom äfven velat det. Därtill var han allt för mån om — dekorationerna.

3.

Skulle ej "personlighetsprincipen" hos Geijer vara att betrakta inifrån det, som han kallar sin "egnaste tanke": nämligen att för hvar människa gifves något, som hon kan göra bättre (vara mera lyckad uti) än någon annan; — att intet försprång är större än det, att till sin lefnadsdag förhålla sig skapande? Detta blef nog hos Vitalis Norström starkt genomlevadt där, hvarest han som tankekonstnär haft sitt hellhetslif, sin lycka, — och jag tror att hvad som har förlänat verklig flykt åt hans betraktande och genomlevande af Nietzsches öde just har sprungit fram ur detta eris-lif och detta tankekonstnärskaps förhoppning.

4.

Hos Vitalis Norström —: vingtag af ett spirituellt hungrande, sådana som mycket sällan röjt sig i en svensk naturs bildningskamp. Vid sidan af honom synas Geijer och Rydberg rätt och slätt "sunda och harmoniska", i grund och botten kvafva. Utan tvifvel har för honom hägrat en filosofi och ett tankepathos, som skulle varit hans personliga ödes utgestaltning. Därtill kräfdes konstnärligt skapande kraft; och han egde den i icke ringa mått. Han har lidit djupt vid att erfara att det slutligen måste stanna vid en ansats, och att han aldrig skulle nå att uppandas i utgestaltningen af sin fulla tankekonst, modet till hälsa — modet till lidande. Hos Norström är en törst efter lidande! Det är stolt-hetsdrömmen om att höra till erfarenhetens utkorade, som röjer sig under detta: fruktan för att ej få räkna sig till de oberoendes, de själfalstrandades och cengagerades klass.

5.

Att möta sin tanke. — Det afundvärda, och härligt enkla: att det är sättet man har att utgå ifrån; att sättet är fyndkraft.

På Geijers språk: "själfalstrande ur inre evolution".

"Själfalstrande": d. ä. — frivillig.

Häri ligger skyddet mot allt strebertum, politik, maktlust, — vredesvärlden.

6.

Den renare musiknaturen hos Geijer har han knappast hyst någon intim respekt för, kanske knappast för Rydberg heller — men heller icke känt källor för, känt hel, naturlig grund för en sammangjutning af starkt och mildt af den enda klass han kunnat finna eftersträfvansvärd, velat känna sig god för. Är det ej så, att ett hemligt tyrann-ideal, som han närt och burit inom sig, hindrat honom att nå produktiv befrielse och hälsa?

Geijer är erfarenhetsfilosof, och såsom sådan musiknatur. Därför har han också en rikare uppfattning af hvad som är t y s k t i världshistorisk bildningsmening — framför allt en rikare uppfattning af Goethe.

7.

Alla tre — Rydberg, Norström och Hans Larsson — ha de mejslats ut till drag och hållning i mån af tydlighet och energi af medvetenheten af en stridsförnämhet, en den vetenskapliga och filosofiska personlighetens förnämre ställning gent emot diktärväsendet — som här naturligtvis, främst och farligast, representerats af Strindberg. Med en häftig påtaglighet, glöd och slagkraft ha märkena trätt fram af denna karaktärs- och tankebrottning hos Vitalis Norström, hos hvilken idealbilden af en sådan stridsdisciplin och dess oantastlighet tydligare än hos de båda andra lyser upp. Hur vacker, solid är ej hans polemik — just in æstheticis! En protest mot de gamla och nya vårdarna af svenska smakförfallet, som aldrig borde glömmas!

8.

Det hjälper ej med skarpsinne, icke med lärdom, icke med yrkesdrift: utan det gissel, som heter erfarenhetskraft, är man ej desto mindre en andefattig.

Hur rå, i förhållande till erfarenhet, till upplevelse, en räknätänkare, en "skolad filo-

sof" kan vara — det är något som man drar sig för i det längsta att bringa sig till fullt besked om! Hvilken grofhet ligger ej i ett sådant begrepp som "upplefvelsetänkare"!

Och — gud förbarme sig! — deras s m a k: desse "skolades"... Den stolte filosofen... har en dussinhjärna smickrat honom — vips, är han framme och bockar sig! Och är i stånd att förklara kolinglynne för idealism. Så där möts man — i "det gemensamma". — Alltid var han mån om, att det inte skulle tummas på moralen, denna filosof! Men att tumma på smaken — skulle inte det vara att... tumma på moralen?

9.

Norström hör till de i eminent mening erfarenhetsburne, erfarenhetsdrifne. Däri ligger öfverlägsenheten af hans spiritualitet, hans "salt", gent emot den samtida svenska bildningen. Han är den svenske tänkare från senare tid, som bäst egnar sig att se ur den septentrionala, den etesiska synpunkten: ett svenskt symptom, ett hopp om s m a k. Han tyckes som kulturdiagnostiker ha haft anlag och möjligheter, hvilka kunde skänkt honom en bana minst lika

stark som Carlyles — medan han däremot är fullständigt fri från dennes o-stil, deklamationer, osmaklighet!

10.

Dies in lite. — Att skaffa sig underrättelser, dag-besked!

”Nur Der erwirbt sich Freiheit wie das Leben, der täglich sie erobern muss.”

Dies in lite: vita — lis! Så just:
vitális.

VI.

GRÜNSKANDE JORD —

1.

Det är mörkret, som öppnar syn. Att "ha tråkigt" —: att ha låtit förbluffa sig af att ha det bra.

Genom en viss jämförelsekonst — den smidiga förmågan att pressa situationer upp mot hvarandra, sida vid sida — skapa sig en förening af det mörkas och ljusas, af frihetens och sjukdomens krafter! Hvar är det en "oupplagdhet" aldrig kan komma i fråga? Svaret är att hämta hos Paulus —: i tacksamheten. (*καθως ἐλεηθημεν οὐκ ἐγκακουμεν.*)

Hur skulle ej alla sting utstrykas ur mitt sinne, redan inför den eftertanken — hvilken lyckträff, hvilken gunst af ödet det i själfva verket har betydtt, att en karaktär som min, till gagn och huggnad kanske endast för ett fåtal, på vida tidsrum skilda människor, haft möjlighet att

på naturlig, egen bana framgå, bringa frukterna utaf sin egenart till mognad — hvilken dödssynd vore min pretension!

Af hvilka rostiga spikar ha ej de, som varit bättre än du, fått sargas!

2.

Att man på sakliga vägen tränger fram och har fortkomst, därom skulle någon tvifla...! Men hur kunde någonsin saknas anledning till denna upptäcktsfärd! Snöpligheten af alla mänskliga villkor lägger oss den ju ständigt för våra fötter. Redan i villkoren för vår fysiska klarhet — en Ariadne-tråd tillrättalagd! Just det simpla, det elementära, det asklepiadiskt låga — att repliera på!

Hur mången har ej vid början af banan haft en rik, vacker, ointresserad tydlighet på dessa ting! Hvarför bli de första ljusen så sällan fasthållna? Hvarför är i studium, skola, så sällan ungdom: så sällan något annat än en torftig och bitter täflan, så sällan ett humanum per se!

Hemligheten med att alltid få känna sig ung, aldrig kväfd af "alltings fåfänglighet", ligger

väl i ett lifstempo som bygger sig ur genomskådandet af alla pretensioners hopplöshet. Där det stönas som mest öfver alla mänskliga bemödandens tomhet, är det i själfva verket maktbegärets omättlighet, ärelystnadens besvikelse, hvars jammerskri vi förnimma. Äreslisk och pretension föröda Nyhet. Det stora lifstempot är den sanna anspråksdämparn — och nyhetsskaparn.

3.

Den som väljer bereddhet, mörksyns, iförvägtagande misstänksamhets kraft, han skyr och flyr — hetsigheten.

Ty hetsigheten hör just till de "godes", de "ljuses" (de plattes och säkres!) — de omisstänksammes värld.

4.

De högt och djupt misstänksamme: de som gjort sig oberoende af misstankequal, genom att uppfatta människan som — "misstänkt subjekt".

Alla ha de blifvit brände — utom de som älskat elden!

5.

Det finnes en "eklekticism" i allt annat än billig mening: eukrasia!

Det milda och kraftiga ljuset af en stadig förnuftsglädje —: kan man egentligen ha något annat korrektiv? Täthet, jämnhet: den sista eröfringen. Ett brännande *ναφει*, och elysium — af Beständighet!

6.

Den åldrandes bästa jämnhet —: ur kraften att afvisa ett vunnet och uppnådt; vara det rena bladet ännu — för strid, för vår.

Den stora ungdomskonsten: alltid kunna sätta sig på skolbänken, — en samlande, en börjande, en dyrkare af alla tidigheter och första ljus. Det är icke förkrosselsen, som är det egentligt fruktansvärda; det är detta *a n d r a*: tanken att hafva nått något!

7.

Hvad som karaktäriserar *u n g d o m* är att *t h e m a* ej sviker den. Den är nätet.

Hvad som karakteriserar "ungdom" (i triviala meningen) är just det medelpunktssaknande — det themalösa.

Grund talar bäst. Därför: nosce te ipsum. Klaraste naturalism! Och lyckligare är man aldrig, än då man icke behöft annat att orientera sig efter än det fina stridshumöret.

För den som alltid måste känna sig beredd att svara och värja för sig gäller i första hand, ofrånkomligt: esse. Tids nog med — svaren!

8.

Hos dem som lagt allt under ljuset af ett stort beslut möter man nog innerst alltid en upplevelse af det visionära slaget, såsom utgångspunkt och principium. — "Resolve,

that column of true majety in man"

ligger föga i det slags föresatser, grundsatser ("karaktergrundsatser"!) som i denna värld ge säker färd och stadga. Nej, sanningsupplevandet, sanningsbeslutet är i en annan krafts våld. Dess stadighet beror af ledsagarskap af inre syn. I sanning! — ser det inte ut, som om "karakter" och sanning tyckas utesluta hvarandra! Karakter i gängse mening är ju full-

ständigt synonymt med — ofruktbarhet. (En af de bäst olästa svenska författare, Eric Hermelin, har haft några ord att säga till detta tihema!)

Hur mången åldring med stinget af ett sådant minne — hur mången, hos hvilken i smärt-sam hemlighet minnet glöder af sådan ljusupplefvelse: minnet af ungdomlig, intuitivt upplågande försäkring, att från en fast fattad kunskapspunkt kunna oändligen framtränga — blott med det villkor gifvet, att man också gifver sig hän under detta ljusupplefvande! . . . glöder och stinger ännu hos den i feqa relationsomsorger ärelöst vissnade, då han sett tillbaka på en sådan nyfödelse, som kom — och kväfdes!

Tacksamhet är entelechi. Tacksamhet vill evighet. Mystikens upplefvelse (och lifvets) är just tacksamhet.

9.

Hail, holy Light. Intet är så byggande som tacksamheten. Ingen starkare färd, större rörelse än denna — stillhet! Ja, äfven i vanmakten kan en människa, tack vare denna er-

farenhet, vara färd, samling, framträngande. Ty en enda punkt, helt och ungdomligt gripen — barnsligt, kyniskt och subtilt — öppnar sammanhang och samförstånd och kraftinflytelse, med och från hela bildningsvärlden. Är det icke absurdt att icke alltid, såsom efter fara och ångest — i nyupptänd erfarenhetsglädje — se, känna sig i denna Nyårs-vår, denna *εὐλογίαια!* Jag tror icke, att någon annan "renhet" är, än den som Milton och Geijer besjöngo:

"Hail, holy Light —"

*

"Ja, mer än själfva solens glans
älskar jag
himmelska ljusets gryende tröst
i ett bäfvande människobröst!"

(Grönskande jord, min helsning!)

VII.

FRIENDLY ARCTIC.*)

1.

Det är inte bara laxen, som går mot strömmen: många käringar göra så ock! Mången har under sken af "bohème", opposition, gått servilismens vägar; mången har af ett skeft öga gjort sig en lång bekvämhet.

Är det i föreningen af förnimmelsen af ett "excelsior" — med känslan af hem, rätthet och förbund, som man har att sätta målet för sitt lefnadspathos:

är det här man når en inneslutenhet, gemenskap, hvilken icke hänför sig förnämligast till ytterlighetsmänniskornas (de enragerades och svärmiskes) klass, utan, just i första rummet, till midtens och måttets mäns?

---

*) Vilhjálmur Stefánsson till ära.

2.

Ingen irriterar som den, som går mot strömmen — och samtidigt bibehåller sig öppen och klar. Det är icke med satirer man djupast utmanar det platta lynnet!

Det finns ett sätt att förlänga lifvet, och gifva det styrka, genom att skapa sig de rätta motståndarne: den rätta näringen ur motstånd. I kraften att företaga en sådan rörelse — hvilken liksom ger ett störtlbad, en intellektets kalldusch på känslan — kunde man väl ock se något af den list och förslagenhet i en allt dominerande oberördhets- och svalhetsåtrås tjänst, hvilka gjort det möjligt för den geniala människan att öfverhufvud existera: att uthärda det högtryck, under hvilket hon har att bära lifvet.

3.

Samla är binda. Samlande och divinatorisk: blott den af frihet bundne. Mången af de hårdt klandrade — misstänksamme-misstänkte — har funnit lösningen af sitt öde, där hvarest han kyniskt, barnsligt, hoppfullt — slutit sig till den lefvande punkten af sitt onda.

Aldrig så kan man känna sig af kunskapsupplevelsen (h o c e s t, ensamheten) stung-

en, som i människors sällskap: aldrig så gripen af hunger efter det *sub divo*, känslan af hvars närhet är oss outhärlig i ensamhet, — outhärlig i människors sällskap!

Det fanns i alla tider ett slag af ensamma, om hvilka man tryggt kan säga, att umgängesfrågan fyllt hela deras lefnad. För dess skull ha de fått ålägga sig försakelser af ett slag som legat öfver mängdens fattning. Hur lätt nedbryter man ej en kraftig ekonomi — med att taga bot på genväg!

De af den mänskliga (ej sludderhumanistiska!) gemenskapstanken gripne ha alla varit ett slags arktiska naturer och flyktingar. Hela stridens mening var ingen annan än den, att söka komma upp i ett område, där all strid är meningslös och utesluter sig själf. Och så är det med all smak och all — gemenskap. Säger Tegnér, att "skaldens sorger äro inga", — Geijer, att "sorg är synd", så kan Atterbom (och hela "fosforismen" därjämte — där den var något!) med full rätt svara: Annat ha vi aldrig menat.

Hvem vill kasta sten . . . De mänskliga villkoren äro dock alltför absurda!

4.

Allein dies sind ja selbst nur überspannte
Ideen...

Schelling.

Himmelen är själf öfverspänd.

Vit. Norström.

5.

Hvarför det klara aldrig kan blifva populärt?
— Det duger icke som tillhygge; icke ens till
vapen; icke till att skaffa sig — "förbindelser".
Radikal blir en författare endast och alle-
nast där han skrivit för egen räkning.*)

Öfverst är esse, öfverst är grund. Ingen eko-
nomi är större än den, att offra ett "framåt"
— för det ideal af rörelse, som är din finaste
erfarenhets frukt. Endast för den, som lärt att
stanna, gifves ett vidare, en Nyhet — ett fram-
åt. Titaner och feminister till trots! — ingen
geni-tragik når längre ut mot hvad, tilläffen-
tyrs, är sanning. Den djupaste omvärdering af

---

*) Jmf. den Goetheska tolkningen af ordet tid-
ning —: tidsbetjent!

"Ich liebe sie nicht — sie dienen der Zeit".

det produktiva livvets erfarenhet och princip kan endast utgå från den sats af Thorild — en sats som visserligen är mycket äldre än Thorild! — hvilken lyder: "Man är icke vis utan så långt man är lycklig".

Det vittra i sin grund tyckes verkligen vara ett tempo, ett metron: en — t i d s - e n l i g h e t. Därmed är också dess protesterande, dess kulturfiendtliga ("rousseauanska") ställning gifven.

6.

Ingen har mer anledning att tillvarataga tiden än den, som genom hela sin natur är en protesterande mot tid och tidsgeschäft. Hela hans kraft och bestånd ligger i — t i d s - e n l i g h e t. Härifrån skulle ingen tvekan vara möjlig. Någon annan plan höfves den planlöse ej.

"Nonum prematur in annum". För dagen, mot — "dagen"! Ja, endast i denna långsamhet, denna doldhet, är det verkliga skyddet att finna — emot allt, hvad dagens är.

Det finnes ett slag af författare, hvilka endast där, hvarest de haft saker på mycket långt sikt att föra fram, kunnat komma till egentlig

tillfredsställelse med sitt arbete, kunnat komma till besittning af det jämviktstillstånd, som för dem varit förutsättningen för all egentligen produktiv glädje.

7.

Endast smak skyddar. Aldrig har den geniala människan bötat hårdare än för halfsmak. Man läser denna historia ej mindre tydligt hos en Tegnér än hos en Fröding.

De som äro födda med guld i själen, de skola ock få erfara guldets svartsjuka.

I hvarje ögonblick beredd att kunna kasta sig tillbaka på innersta försvar och lifsoberoende! — så har det gällt, och så gäller. Denna nöd och denna nödvändighet har bevisat sig i allt hvad de lefvat. Följaktligen: intet farligare, än hvad som försvårar, förlamar denna rörelse! Att beträffande sådant låta insöfva sig i säkerhet, i "naturlig sorglöshet", det är för dem just — onatur. Här gäller i hela sin obeveklighet, i hela sin stränga lycka, Michelangelos sats:

E di quel c'altri muor, convien
ch'i' viva. (Hvad andra dö af, däraf gäller
för mig — lefva.)

8.

Så underlig är människan, att förkastelsen kan bära henne, efterlåtenhet och tillfredshet — tära och förtära.

Hvad är ej hos de rene, de öfverlägsne att skönja (för den som ej låter "narra sig af lexikon"! — ur hvilka mänskligheter ha de ej förstått att gifva sig morgonrodnadens vingar — och fly! Är det den stora bräckligheten i allt ("lifvets ironi"), som äfven visar den stora vägen?

9.

τὸ τῆς διαίτης ἀμικτον! Född gammal sladdermoster: undra på att man dyrkar "gemenskapen" . . .

Utan kvalmet, utan löngemenskapen, är ju människan i allmänhet — som en fisk som kastats upp på det torra!

I denna varma sluddervärld — behöfde det egentligen förvåna, om någon gång en ärlig mänska kunde önskat sig — som högsta ära, högsta vinning . . . att resa ett folkhat upp emot sig! Allt till begreppet *humanism*, från

antik virtus-fattnings synpunkt, läte sig i själfva verket samla under begreppet l'h o m m e r e b o u r s: sådant det i Frankrike (långt före Rousseau!) af Plutarchos-hängifne män gripits och danats.

Musik och ande höra nu en gång aldrig till "öfverklass"-sida af tillvaron. Äfven i det friaste, svalaste och djupast stillnade af hednisk kultur betyga de sitt flyktingskap, sin fiendskap med världen, — ja, man kunde frestas att taga ordet just i kristen mening!

10.

Detta gemenskapsdjupsinne, med hela dess kostbara, öfverlägset anspråkslöst klandrande betjentblidhet —: hvad gick i grund och botten allt dess klander och hela dess djupa mening ut på?

Egentligen detta: att ju dummare och råare man är — desto mindre har man anledning att hysa fruktan för människor! För tallrikslickaren stå alla dörrar öppna.

På käringstråt, på publicismens fjesk- och sladderväg ha de gått fram sin lefnad lång. I detta ädla luftstreck — har smaken mognat, omdömet befästs. Den enda stil, som dessa

herrar kunde ha något att med erfarenhetskraft förkunna om och "forska" uti, är den, som heter: kryparstil.

11.

De som aldrig egt kraften att besvikas: de äro de fastast öfvertygade om de fundamentala felaktigheterna i en karaktär af det slag, hvars kännetecken står att finna i det förhållandet, att det alltid var i ett irresolut förhållande till idé, som den velat söka förklaringsgrunden (och därmed botemedlen) för sina besvikelser, sina konflikter, sin leda.

Hvad är det för ömkligheter en människas syn är beroende af! Och hur väl förstå ej människor att finna sig i sådana tångmål, sådana fångenskap, i stället för uti den stora, den "pathologiska" — den som de kalla det sjuka ögat, det förtorkadt genstörtiga och vrånga hjärtelaget — den, som heter: förpliktelse mot andes anledning!

"Jag har en obeskriflig farhåga för allt hvad sällskaper heter i det andliga." C. P. Wikner.

12.

Det har funnits många slags "häxprocesser" här i världen — som satt det skenfagra ordet *vox populi vox dei* i sitt rätta ljus!

"Sundt bondförnuft" är visserligen något af det bästa i världen — när det är lagom sundt... annars är det något af det dummaste som finns!

Goethe ställer sig i själfva verket helt och hållet på den Molièreske *Misanthropens* sida — identifierande honom med Molière, med sig själf, med sina bästa vänner. "Freilich musste er das aus seinem eigenen Busen nehmen, er musste seine eignen Beziehungen gegen die Welt schildern. Und spielst Du nicht dieselbe Rolle gegen Deine Tagsgenossen?" (Till Zelter, 1828.) När har det någonsin funnits en mänskovän, med reda i hjärta och reda i hufvud, som ej på samma gång och trots allt varit misanthrop?

13.

Vill man se (något längre än näsan räcker) i kapitlet *Goethe och umgängeslivet*, kan man tryggt hålla sig till hvad han

härom (om "das leidige Weltwesen" öfverhufvud) haft att mäla till den gamle Berlin-vännan — af hårdare virke och med garfvad hud!... "Wenn ich mich nicht besonders aufs Verzweifeln verstünde, so würden mich diese Betrachtungen sehr unglücklich machen".

*

"So viel kann ich sagen: je grösser die Welt, desto grossartiger die Farce, und ich schwöre, keine Zote und Eselei der Hanswurstiaden ist so ekelhaft als das Wesen der Grossen, Mittlern und Kleinen durcheinander. Ich habe die Götter gebeten, dass sie mir meinen Muth und Grad-sinn erhalten wollen und lieber das Ende mögen verrücken, als mich den letzten Theil des Zieles lausig hinkriechen lassen."

(Till fru von Stein.)

14.

Förklara sig, försvara sig, mot värld — ensamhet: hvad är en människas lif, där det är skarpast, klarast — "rent"!

Försvarsbehovets särart utgör en af de sällsammaste källor för de högsta mänskliga uppenbaringar i konstens och tankens värld.

Att svara — alltid: just oberördhetens villkor! Just villkoret för att "icke behöfva svara på några angrepp". Den, för hvilken vara gäller, han är med hela sin tillvaro, i hela sin rörelse, i hvarje andedrag — svaret!

Ordets möjlighet — konstnärsdrömmen som försvar, ett asklepiadiskt *εὐκρωές*, hvori alla motsägelser smultit: lifssammanhanget.

Ordets möjlighet — konstnärsdrömmen som försvar, som ljusmakt — hur sällan af någon drömd!

15.

Afståndssinne, kontursans! — Må de se ned på asketiken hur djupt föraktande som helst: här är dock den lefvande punkten för hvar produktiv, hvar "andlig" glädje; och ingen djupt lefvande (djup och stark människa) har någonsin kommit undan detta st i n g. Här står man vid ett flyendes, — flyktingskaps, doldhets, omvägs — princip, hvartill, en gång för

alla, allt glädjehungrandes mysterium hos människa är bundet. — Den glädje, som skickar sig efter tiden, "öppenhetens", "relationernas", "förbindelsernas" värld (där man just får sina yppersta förbindelser afskurna!) den är konjunktur- och betjenthaturens — men icke människan.

För den sunda och manliga, verkligt ungdomliga människan, finns intet som ger en sådan lustkänsla — ja, evighetskänsla — som att kunna förakta lusten.

16.

Det är i själfva verket en af sällsyntheterna och lyckträffarna i denna värld, att en människa visar kraft att afstå från hvad som är egenadt att stäcka, att hämma hennes innersta tycke — för hvad just hon är bäst danad och skickad till — och att de yttre omständigheterna liksom sammansvurit sig med ett sådant intimum discrimen till att medgifva dess fria växande och spel. Där detta samarbetande af yttre och inre öde egt rum har alltid slagit nytt ljus ut öfver människans förmåga af kunskap och lycka.

Hos hvarje människa: ett kapital, en ensamhet, — som ej får röras!

Hos vissa människor betyder slutenheten den enda öppenheten. Deras egentliga lifsmöjlighet: att bringa denna ensamhet (som i grunden innesluter paradigmat för allt högre mänskligt lif) till renast möjliga tydlighet.

I bästa mänsklig samhörighet: ständig ensamhet — om en stor förhoppning.

I bästa mänsklig gemenskap: ständigt afsked, ständigt — vidare!

17.

Ett inriktande af hela sin lefnadsvärld för berättigande till och tjenlighet för ett sådant kulturbestämmande, sådan urskiljning —: en ögats och örats otåliga giriga förvandhet... att lära, öfva — le f v a! Sannerligen, för ett sådant ärekraf kunde den mörkaste "tomhet" vika; en sådan smak (*cupido gloriae*) vore i stånd att göra det besvignaste mänskoliv uppfyllt. Smak är ättestupa; men — r ä d d a n d e!

"De peur de s'encanailler"...!?

Men att taga detta djupt, resolut, stort! För

den som ej kan lefva utan en absurd, en "underjordisk" förhoppning — hvilka etesiska vindar i ett sådant ärekraf! Hvilken ständigt förnyelse ligger det ej i en regime, ett imperativ, som oafåtligt, fast, riktar sig till radikal syn i den smakförsumpning, nästan alla se som något af det naturligaste i världen!

Allt hvad af gemenskap står att vinna, står i smaks och själfkrafts tecken; allt hvad såsom värme värddt anamma — uti tecknet utaf sådan glaciär.

18.

Intet borde väl göra oss mera frågande, aktammare, i förhållandet till medmänniskor än inblicken uti den fruktansvärda mänskliga logik, i kraft hvaraf man kommer att hata den man — försyndat sig emot!

Proprium est humani ingenii odisse quem lae-seris. (Tacitus.)

Man är aldrig närmare den saklighet i människans förmåga ligger, än där, hvarest man har ett lefvande tvång och behof till ett mänskligt passande — ett *prepon* — af tempo.

19.

Den kloka trolösheten. — Visst gäller det "absentera sig" ... de mänskliga villkoren äro sådana! Men den bästa aflägsenheten och den friaste blicken når man icke på förströelsens vägar. Nej — på den "tråkiga" vägen: på Tålamodets utsökta väg!

20.

Hur lätt förgäter man ej den oskattbara "positiva" sida, som all klokt utnyttjad framgångs- och verkningslöshet innehar och innesluter —: ostördhet!

Tystnad, verkningslöshet, köld:

allt som faller under den produktiva ekonomiens ordning, är att välkomna!

Var det instämmanden, applåder, som förde dig vidare? De som aldrig af "lyckan" svikits —: de, för hvilka aldrig någon annan än den probabla grundens lycka funnits! Bakom allt egentligt konstnärskap ligger den hemliga divinationen af ett metron, ett afståndsförhållande, som förvandlar allt till näring.

21.

Det afundade — och försprånget — ligger aldrig på lustsidan. Hur ofta har ej, där täthet och svalka vinkat... lustbrand stått på lur: gjutit gift i Hoppets bägare!

”Ich liebe die schöne ätherische Kraft, sich in eine grosse Entschliessung entzünden zu können.”*)

Skall man verkligen säga, att mänskligheten saknar karaktär: då åter och återigen det förhållandet upprepar sig, att den bästa lyckan och kraften i en mans lif, själfva blomsten af hans bildningsåder är förbi... så snart han icke mer har motgång!

A n d r a få lof att rätta sig. Diktaren nöjer sig med att ”holde Domedag over sig selv”.

Rätta mig... Det vore ju just att slå sönder — geschäftet!

22.

τὸ τῆς διαίτης ἄμικτον! — Som om det funnes n å g o n grofhet, n å g o t förräderi, som, under

---

*) Heros Schiller!

omständigheter, kan vara gröfre än — ”höflighet”, ”försonlighet”, ”tillgänglighet”!

Men när man kommit så långt, att man faller i ekstas för det ”danska smilet” — då, vid gud, kan man gå hem och lägga sig!

23.

Om återhållsamhet, om öfning får man sällan tydligare ljus, än då man klart och energiskt fattar sina karaktärsmotsägelser som funktionella betingelser. Den som verkligen försonar sig med sin funktion är alltid på offerandets väg.

24.

P u n c t u m — m u n d u s. Där jag divinatoriskt rik såg, att, i kraft af klaraste gräns, en täflingsbana låg öppen —: min kunskap, poesi, och afundslöshets rymd!

Det är funktionen, som försonar med, snart sagdt, hvilken eld som helst. Där allt kommer ditt h v a r f ö r till godo: där är sundhet, och osvikbart — v i d a r e!

Den klara vägen kan endast gå där, hvarest man — just genom vägens glädje — är immun

mot allt hvad ohyra, allt hvad blodförgiftande heter, det må komma från ett vänskapligt eller ett fiendtligt. Och intet understödjer, paradigmatiskt, bättre denna frihetstraktan än ett klokt återhållande, ett klokt afstånd.

Att bli "ledande" — är inte det just att få . . . paketet i hämlarna? Vill man ha något med smak att skaffa, duger det icke att ha något med litteraturpolitik att skaffa!

25.

Frihetens politik. — Där man rätar sig upp i motvind: hvar annars kan man egentligen lefva! Men den bästa motvind får man på de höjder, där man icke har andra egentliga fiender än sig själf.

Hur skulle det kunna vara plats för andlig frihet, verklig produktiv rörelse — då man är upptagen af alla de rörelser af själfbelåtenhet å ena sidan, vrede, afund, jalousier af alla slag å den andra, hvilka ofrånkomligt förbinda sig med hvarje af ställningshänsyn beroende existens? Fri är endast den, som ingen annan fiende har än sig själf.

26.

ὁ τροφός καὶ ἰδοεῖται! Försvarsverket mot lifvet: att känna halfsmaken som gissel.

"Bist Du ein Stern . . . sei rein."

Modet till smak, modet till linje: denna glädje — att hålla fredadt om!

Glädjen:

den linje, som de andra kalla — snålhet!

Vill man göra bildningen till en erfarenhets-, en lifssak, skall man snart få se, hvad det är för en fysisk erfarenhetssak man fått att skaffa med!

Männe ej den frågan alltid måste resa sig mot Evangeliet, mot kristendomens stiftare, huruvida det icke är en fysisk omöjlighet att vid trettio års ålder ha kommit till ett fullständigt erfarande af människans förmåga af lycka, lidande, förnedringssmärtor — och därmed tillika den fullständiga erfarenheten af måttet af hennes andliga erfarenhetsmöjlighet?

27.

Tempo är kraft. Ja, tempo är mer än kraft. Intet har mer kostbar läkedom än girig-

h e t e n af det tempo, som är medel att blifva herre öfver kvaltankar. — Det måste vara i anvisning af denna art, som min metron-afslöjelse legat, och som gaf mig betvingande kraft öfver enstaka själar och sinnen. Förhållandet mellan saliner och öknar är ett nog så märkligt — äfven i den mänskliga geografien.

Båge och Lyra: just motsatsen till — "hammaren".

Lex minimi: fruktbarhetens lag — rikedomens lag!

Att i dessa erfarenheter — de som återföra till lag — bringa en väckande ljusstråle: där den egentliga stridsmetoden — lockbetet af inre land, ur egna uppvaknanden hämtadt — för hvart egentligt bundsförvandtskap.

Tyst och utan buller rätta. Tid kräfver sådan plan. Ty "blindt är mängdens hjärta"

τιφλὸν δ' ἔχει

ἦτοι ὄμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος (Pind.) —:

men ingen har heller så god tid, ingen har så god råd som den, som brakt sig själf inunder lag af sådan konst's villkor. Inga väntansdagar äro så högt fyllda som de, som utaf lag äro fyllda.

28.

Den som är förberedd "får frågan" — som det hette i skolan. Den som inte "läst öfver" kan vara lugn...

τὸ τῆς διαίτης ἄμικτον!

Mot ohyran finnes ingen annan bot än — linje.

Och hvad är linje? I hög och låg mening, i djupaste mening: asketik.

Hvad vill du vara beroende af: af gudar eller — ohyra!

"Haut": just den stungenhet, som befriar — från de små stingen!

29.

"Schiller lebte eigentlich nie, oder mit Anstrengung, in der Gegenwart."

Karoline v. Wolzogen.

"Die Pläne zu einer Entfernung von der Welt lagen immer im Hintergrund seines Gemütes."

Charlotte v. Schiller.

30.

Det finnes ingen bättre kompass än — flykten. Så länge det finnes något hos dig, som

vämjes öfver dig själf (: som flyr) går du på säker bana, är du ej öfvergifven.

31.

En lifräddhet som gör sig nobel... Snålhet — som tar hämnd för snålhet? En skadeglädje som gjort sig en liten industri — af sitt hat till det industriella!

Där sådana misstankar stuckit, var kanske något värdt att lyssna till.

32.

A n t i - C u p i d o: cupiditas veri videndi!

33.

Fångenskap — frihet! Schola captivitatis! Var det någonsin annat än situationens rikedom, dess *ἐπὶ ξυγοῦ ἀκμῆς* — modernt taladt: "pathologi"! — som tillkännagifvit sig i lyckokänslan hos dem, hvilka kunnat samkänna med den enkla förklaring, en sjuk och stor forskarnatur gifvit om sin lefnadsstämning:

"But if I know myself, I work from a sort of instinct to try to make out truth." (Ch. Darwin.)

Tålamo det s hängifne. — Om resolut taget — skall i nästan hvart extremt avslöjas, innerst inne i dess djup, — ett "friendly Arctic".

Smak: den stora flykttanken. Glaciären. Smak är det öfvergemensammas plan.

Glaciären — "the friendly Arctic" — det *ἀμικτον, δυσγοήτευτον* af smak, som allena är i stånd att göra mig lycklig!

Detta är handgripliga, fasta och lyckliga ting — i detta stora otåliga och ofördragsamma, i denna med hängifven kraft gripna bildningsradikalism ligger min säkraste värld. Här just har jag fått erfara kraften att ej tvifla om en fördragsamhet, en öppenhet, ett *honestum*, som i tankekonsts värld hägrat för ögat som en tillflykt bortom konventionens och ostentationskulturens bländverk och som dock aldrig kunnat växa annat än i karaktärens trångmål och själfförkastelses eld, aldrig annat än i dessa villkor kunnat blifva till ett kulturupplefvande af sällsam säkerhet — pragmatisk, outtömlig.

Redan från barndomen gripen af Tolstoj och Rousseau — i en tidsomgifning, där ett skrufvadt och vridet, artistiskt-fjeskigt, "stilig" fjeskigt, just sådant som aldrig kan komma till räkhet och rätthet, aldrig till det raka och öppna af ton, just det blef kalladt ton — sökte jag förklara, försvara mig med mitt ödes- och naturingifna hat till feghet och förkonstling, sökte härleda alla mina försyndelser ur denna källa — skulle väl slutligen kunnat säga, att ur afskyn för kryparvärld måste jag se hela min utvecklings, min karaktärs historia, med dess misstag, absurditeter, synder, — måste ock slutligt finna, att endast i ett uppbyggande af alla krafter af genomskådande skärpa gent emot feghets- och kryparvärld jag haft förklaring och försvar att söka.

35.

Hufvudlinjen, öfverområdet: klart detsamma som hos de djupast ointresserade, segrande — klarheten om det själfklarhetens utantför, den afståelse och försakelse, hvars möjlighet är djupaste egendom, det thaumastón af mänskligt oberoende, hvaröfver jag så ofta och hårdt måst tvifla, och som ändå för min natur stått

fast som rättsingifvet, som det enda fasta, — tveklöshetens hem förutan fläck, förutan skugga. Den ende som har försprång, den ende som "går med egna vågor genom hafvet" —: den som icke har någon annan fiende än sig själf!

Hvad är ett "trots tiden" annat än ett t r o t s — sig själf! Att i den ädla synen af sanna titaniska andens möjlighet, — däruti hafva sett sin stjärna och räddning, sin lefnadsmöjlighet!

36.

"— denn die guten Musiker sind alle Einsiedler und ausser der Zeit". Nietzsche.

Det skär i geschäfts- och gemenskapskänslorna — men hvem ser ej, att det ordets konsekvens och innebörd är i själfva verket ingen annan än denna: det finnes ingen annan kultur än — mystiken! Och hvar är det hans längtansvingar vuxit, om ej i denna syn. Längtansvingar — till en ädlare sundhet, högre bildning, ett klarare härskande.

Alle gute Kultur ist einsiedlerisch!

Alla högsta värden gå på bara fötter. Cantabit vacuus —

Musik, betraktad som *honestum car' ἐξοχήν* — den höjning, det salt, som på idéens väg ej kan umbäras; den klara ogästvänlighet, hvilken, såsom motsats till hvart servil-, vulgär-urbant, i sig själf hyser sitt försvar, sin sanktion! Det förekommer mig, som skulle Beethovens reaktion mot Goethe vid vissa tillfällen vara att betrakta ur förutsättningarna för en världs- och gemenskapsleda, sådan, som mycket sällan — sällan kanske äfven hos Beethoven! — upplefvats ren, *sua sponte*.

"Musik i vanlig mening" är ett oting — utom för de "musikaliska" naturligtvis! Musik är just det allra högst ovanliga.

Desse musikaliske, desse varme... oftast just — de plumpaste! Därför, egentligen, har jag aldrig fruktat något mer djupt än detta, som mängden af bildade — alla desse omtöcknade, kittlade — kalla musik: därför, egentligen, aldrig förnummit lifsvärde annat än som musik.

För de rake gifves äfven en mötesplats. Men bortom gemenskapschimärernas värld. Att ska-

pa sig en tillflyktsort ofvan bildningsgeschäftets och smakfeminismens värld — det är dock det stora försöket. Den som häruti bevarar sitt samvete skulle icke behöfva kväfvas, icke känna sig öfvergifven af frändestyрка af inre värld.

Smak är en redlig sak —: kan vara det, trots allt. Glaciären uppenbarar sin verkliga karaktär, där den i sakligt — grund och låghet af sak — söktes. Hvad liten ästhetisk betjentyr natur kallar smak (blidhet, mänsklighet —) det är just flykten från sak, från smak.

39.

Det Pindarisk-Nietzscheska:

"jenseits des Nordens, des Eises, des
Heute..."

är naturligtvis att sammanföra med Dante,
Inf. 26:

("O frati, dissi, che per cento mi-
lia...")

A questa tanto picciola vi-
gilia
de' nostri sensi ched è 'l ri-
manente,
non vogliate negar l'esperie-
rienza —

Häriifrån: öfvergång till den kunskaperfarenhet af Andra Ijuset, hvarom i Paradiso-sångers högsta punkter. Den raka kursen hos Dante (det som skiljer honom äfven från de stora skalderna): hans Ijus öfver skaldekonsts väg och dess uppgift, dess *ἄμικτον - δυσγοήτευτον* af ett Lyra och Hades. Här lämnar han sin Ledare. — Och här ha de fleste lämnat honom! Den del af Dantes verk, som handlar om hans egentliga kunskaperfarenhet har i själfva verket alltid — och ej minst tack vare Dante-filogerna — varit en sluten bok. Den verkliga litteraturen är ju okänd. Man igenkänner endast hvad man möter. H v a d skulle de haft att möta den med!

40.

"Lyckomoral" — stjärnemoral! Det är e s s e det gäller.

"Nur Ein Gebot gilt dir: sei rein!"

Den bok, hvori Nietzsche bekännt sig till detta bud, har ursprungligen ett motto af Emerson, och var fortsättning af det verk, han ursprungligen tillegnat honom. Båda ha vid samma ålder undfått denna nya blick. Den enes väg går till Goethe och Östern, den andres till Herakleitos, till en a n n a n — ensamhet.

Här begynner Emersons egentliga mänsko-
bildning, hans h u m a n i s m, och äfven — en-
samhet! Ty, märk väl: i förbundet med de tapp-
re — där först skall du få känna fläkten af den
ensamhets ande och kraft, som de varme, de
"musikaliske" aldrig drömt om . . .

41.

Hvad är "den nya blicken"? — Att i allt söka
den utvalda punkten, det *καίον*, som är saltet
—: egandets, frihetens.

"Im Üblen selbst steckt noch ein Preis"!

Den lefvande punkten i det onda, det sjuka!
Här står man vid den tyska andens s a n c t u a-
r i u m: vid Beethovens, vid Fichtes, vid Nietz-
sches. Hvilken sällsyntaste underströmning af
antik virtus-mystik sammanbinder ej dessa
världar!

42.

Skulle man behöfva beklaga eller förundra
sig öfver att Nietzsche (öppet och outtaladt)
funnit den Goetheska lefnadsstilen och kun-
skapsresultatet otillräckliga . . . Nej, här har
han stått vid aningen om en af de reellaste ut-
sikter, som just åt honom kunnat erbjuda sig!
Och här är det spelet fördärfvas för honom:

fördärfvas, af det europeiska virus af en vulgär titanism, som ingen intellektets mäktighet var i stånd att utdrifva eller oskadliggöra. Den Goetheska vinken: "gå mot östern" — svag och tvetydig som den var — föll det honom allra minst in att behjärta...

"H v a r skulle man finna något i den tyska musiken, som kunde passat till Goethe?" frågar Nietzsche.

Detta är en oändligt fruktbar fråga. Här: h a n s äredröm, täflan — och finaste landvinnings förhoppning!

43.

Hans rikedom var "den nya blicken". Det var verklig landvinning, som låg bakom hans hufvudupplevelse; ett Olympiskt hem, påtagligare än allt annat. Här är han en af de oförståddaste — och afundsvärdaste — människor som lefvat. För dem, som själfva upplefvat denna blicks sällhet, denna blicks möjlighet, betyder han en skatt, en helig lyckas spår. Det är detta, som skall hållas fredadt omkring, fridlyst — som kring ett af människohistoriens största tecken. Här såg han tydligt, att oberoende,

smak, frigjordhet i anden endast äro möjliga i kraft af sann mänsklig låghet. — Detta har varit Kynismens hemlighet, den (nästan aldrig insedda) lefvande punkten däri. Därför: Herakles dess skyddsherre. Den mänskliga Idyllen har aldrig talat renare än i denna vink!

Har någon varit klarare egnad till att blicka oförvilladt in till den ödesdigra punkten af ett halfsmaks-osällt, ett artistiskt-feminint, ett "genialiskt"-förvandt: kunde någon varit lyckligare i heraklitisk genomblick och stridstro!

Gladare än vid denna syn har aldrig en Troisk flykting varsnat, efter färd och faror, den hvita jättesuggan utsträckt under Hesperiska strandens ekar ... med alla de trettio ungarna vid sina spenar.

44.

Rousseaus brännande fråga är liksom Nietzsches —: "H a u t".

Den verkliga forskningsmetoden hos Nietzsche är ingen annan än hans "Januar-Frühling", hans "Genua" —: "die Würde und die Anmuth einer eigenen und wesentlich einsiedlerischen Richtung im Leben und Erkennen"; — det eviga kulturmotivet, det asklepiadiska, un-

der all verklig rousseauism. Där sådant saklighetens metron hålles blankt, skall aldrig fattas grund. Det var det enkla realitetsförhållandets sötma — i manligt klar passions jämvikt — som han här smakat. Det var det egande man vinner i kraft af musiskt mätande styrka, som uppgrytt för hans själ såsom räddningen från vredes- och maktpassionens stormar: det var denna hvila i sak, denna *ἀγλασσία* och glädjeallvar af en stor lefnadsläghet, hvars ljusstrålar stungit hans själ som dom och löfte på en gång. Då gick han ut under himlaljuset och jublade öfver frihets möjlighet.

45.

Intet annat — och heller ej i studier — har kunnat vara verkligt ledande för honom, än det personliga experimentet. Där denna anledningsklarhet upprätthölls, fläckfritt: där fick han känna sig af evighetslif fattad — *a more a eternitatis* — i en funktionsklarhet, en jämnhetslycka buren, som tycktes vara sitt eget motiv, thema, tankerörelse. De intimt praktiska (asklepiadiska) tankemotiven och förklaringsgrunderna öppna städse en möjlighet för verkligt framträngande, nyhetsalstran-

de, skapande forskningshåg. Så länge han icke kunnat misstaga sig härom, har han varit upptäckande, uppdagande, på väg mot den öppnade synen och de öppna ordens lycka. Att ha fått sig detta förhållande brakt tätt in på lifvet är en gunst af ödet, så god som någon.

46.

Att rörelsen, fortskridandet i dessa ting berott af synnerligen enkla förhållanden (barnsligt förbehållslösa, barnsligt hängifvelsefulla) det är iögonenfallande. Att intrycksklarhet om sådan sällsynt framåtrörelse äfven kunnat till andra meddelas, göra sig kännbar och verkande, det har han tidigt, om än sparsamt, fått bevisning och tecken för. Men tecknet öfver alla tecken var städse nödvändigheten af sådan intrycksbestämmdhet och visshet, sådana fasta märken i hans eget medvetande: vissheten om, att endast ur denna märkeskraft den högsta meddelelsesförmåga och gemenskapskraft kunde utgå. Djupt fick han tidigt känna, att för studiehåg af icke ringa mått och icke vanligt slag hans lefnadsöde tillredts och dess strid.

47.

Så länge han, öfverhufvud, i ett visst kostbart förhållande till inre anhaltspunkter af svalka haft att finna ett af sina viktigaste säkerhetstecken — igenkänningstecken för empraktiskt tanke- och realitetsförhållande — så länge har han varit i fortskridande, växande, ny. Hela hans i grunden asklepiadiska bildningssyn skulle naturligt framvuxit ur denna grundställning. Det är ju alltid ett synnerligen enkelt, ett synnerligen "harmlost" förhållande, hvarur den egentliga rikedomen härleder sig. Den probabla grundens lefvande kraft är ett asklepieion så godt som något. Och mellan den Vise och Eröfraren är ett svalg befast.

48.

"The whole man must move together". — Asklepiadisk, saklig, sval — och han är räddad. Det var just i det mänskligt hela af anledning, han hade sin lycka och sitt försprång. Häri ligger ett helleniskt gymnastiskt, på samma gång som ett mänskoursprungligt kyniskt (pragmatiskt). I denna säkerhets sötma är han på en gång Rousseauisk och Plutarchisk. Därför har han också kommit att tänka öfver be-

greppet i dyll på ett mera genomgripande sätt än de fleste.

En regime, en kur: hans allra förnämsta källåder! I dessa hoppets svängningar — hans upptäcktsrikedom, hans ojämförlighet i ädel uppfinning. Ingen är djupare i konst, i bildning, än den som verkligt, plutarchiskt, är sitt thema. Att skriva för de lärde — det är att elda för kråkorna. En "skolad tänkare" är ju i allmänhet en sådan, som aldrig, i hufvud och hjärta, besvärats af en tanke.

49.

Det var här — i detta djupa småsinne! — han såg, hur litet, hur ringa i själfva verket det område var, som i den tyska bildningen var värdt att kallas bildning. Men att denna väg, denna bildningssyn också verkligen var en mötespunkt af mystik och metron-värld och såsom sådan just det enda räddande för räddningssökande i tiden —: för denna erfarenhet kom han aldrig att mogna. Den förnämhets värld, han törstade efter, låg grundad i en verklig frihetsupplevelse. Men endast så länge han verkligt behöfde den, var den hans! Den återvunna hälsan följdes snabbt i spåren af den — falska.

För den ädla fattigdomens skatt slöt han åter till sin hand.

Hvad som döfvat Nietzsches vapen i hans polemik mot musiken — det efterforska, det — lefva! — Hudlösheten (de plötsliga blixtnedslagen) kunde ofta berott innerst af att ha förlorat måttstocken för sanningen — som är frihet, beklädnad, hud. T a k t e n s imperativ gäller ej minst sanningslidelsen, kunskapsdriften.

50.

"Seinen Gedanken nachwandeln"... Det gamla ädla tyska uttrycket! Det är ju i själfva verket endast den misologisk-empraktiska konsekvensen häraf, som sprungit fram — i sokratis och plutarchisk rustning — hos Nietzsche, i hans diktatoriska: "Nur die ergangenen Gedanken haben Wert"! Ja, i själfva verket är det aldrig annat än som musicus, han är verkligt skapande, endast i ren musik — utan engagement, utan anhalt — endast i denna plutarchiska quietism, som han är verklig föregångare!

51.

Ädel-armod: vilja! Hvem vet, om ej detta var hans gröfsta misstag — att han ville (plumpt, kallt, schneidig!) binda denna ädla fågel...

"Unerringbar ist das Schöne allem heftigen Willen."

52.

Är det verkligen i rädslan för skenet — skenet af att icke på ett dådfullt (vulgärt-"titaniskt") sätt uppfylla sina dagar, man har att söka en af hufvudorsakerna till hans för-syndelser mot sin egen produktiva, musiskt för-näma lag — och därmed till hans undergång!

Det kan nu en gång icke blifva annorlunda, än att ju mer man hvässer sig, desto lättare får man skårer i eggen! "Allzu scharf macht schartig" — som de gamle tyskarne sade (och de nye fått sanna.)

53.

Det var rörelsen han misstog sig om. Så gick det alltid dem, som icke varit helt grundade i konst. De låta fånga sig af den korta rörelsen.

Oron för, hur han anses, "tar sig ut", har förstört hans ekonomi. Därmed äro hans ädlaste förbindelselinjer brutna. Därmed är han i vredslifs, i dagskifvets, i banausurgiens våld: just dess, som han allra mest flyr!

Vishet är aldrig utan krig. Kontursamvetet, den stora oron — saltet — svarar för rörelse.

Stifter, Emerson, Goethe — den stora rörelsens, den stora orons män —: quietister, aristokrater, germaner.

*

"Ich kenne gut der Gottheit ausgesuchten Weg" ...

Sanning: icke-våld. — Människan, lik en lek-saksmaskin, med trådar, endels af lidelser — af begär, af fruktan — endels af förnuft: endels af hårdt, af järn, endels af mjukt, af guld. (Sophokles, Platon, — Gandhi.)

54.

Här var det, hans öga villats. Här var det, det reste sig en anklagan hos honom — a n k l a g a n: mot den kostbarhet och skatt uti

hans egen natur, som han ej mäktat bygga de musiska försvarsverken om!

Den vulgära intellektuella blodtörsten — viljelarmet — öfverröstade och lamslog hans finaste kraft; kväfde i dess gryning en glimt af verkligt smakbegrepp, som ur hans högsta erfarenhetskrafter åter och åter framtett sig, och som skulle inneburit verklig flyktmöjlighet — befrielse, vingar.

55.

Utan fråga är det den grekiska bildningstanken, atticismen i dess världshistoriska sammanhang, för hvilken hans inre upplevelsestyrka visat sig otillräcklig: för hvilken hans erfarenhetskraft aldrig mognat. Därur låter sig den bakvända Sokrateskritiken förklara; därur så mycket af det oäkta (det oärligt-snoblistiska) i hans musik-kritik.

Den grekiska musik-tanken är ingen annan än bildningstanken. Djupfattning af begreppet Vittert.

56.

Hans ställning till det asketiska idealet*) —: som kattens till sin fångst! Han leker med det... låtsas vilja låta det löpa — för att göra det ännu smakligare för sig!

Där han är produktiv, ger klara vinet, — är han alltid på asketikens sida. Det var verkligen af antika filosofiens virtus-, dess frihets-begrepp, han var berörd —: af hänförelsen för det mänskliga egandets mysterium — såsom få andra.

57.

Hålla sitt metron blankt: det är daimonion, det — "problemet Sokrates". I regelmässighet: ousinlighet, obeträddhet, — nyhet. Var det smak — höglandssamvetstanken Smak — som han gjort sitt lefnadspathos' mark otjenlig för, den musikfödda polemikens kännemärken och rörelselagar han förlorat sinne och urskilning för... denne polemiker!

---

*) "Zur Genealogie der Moral".

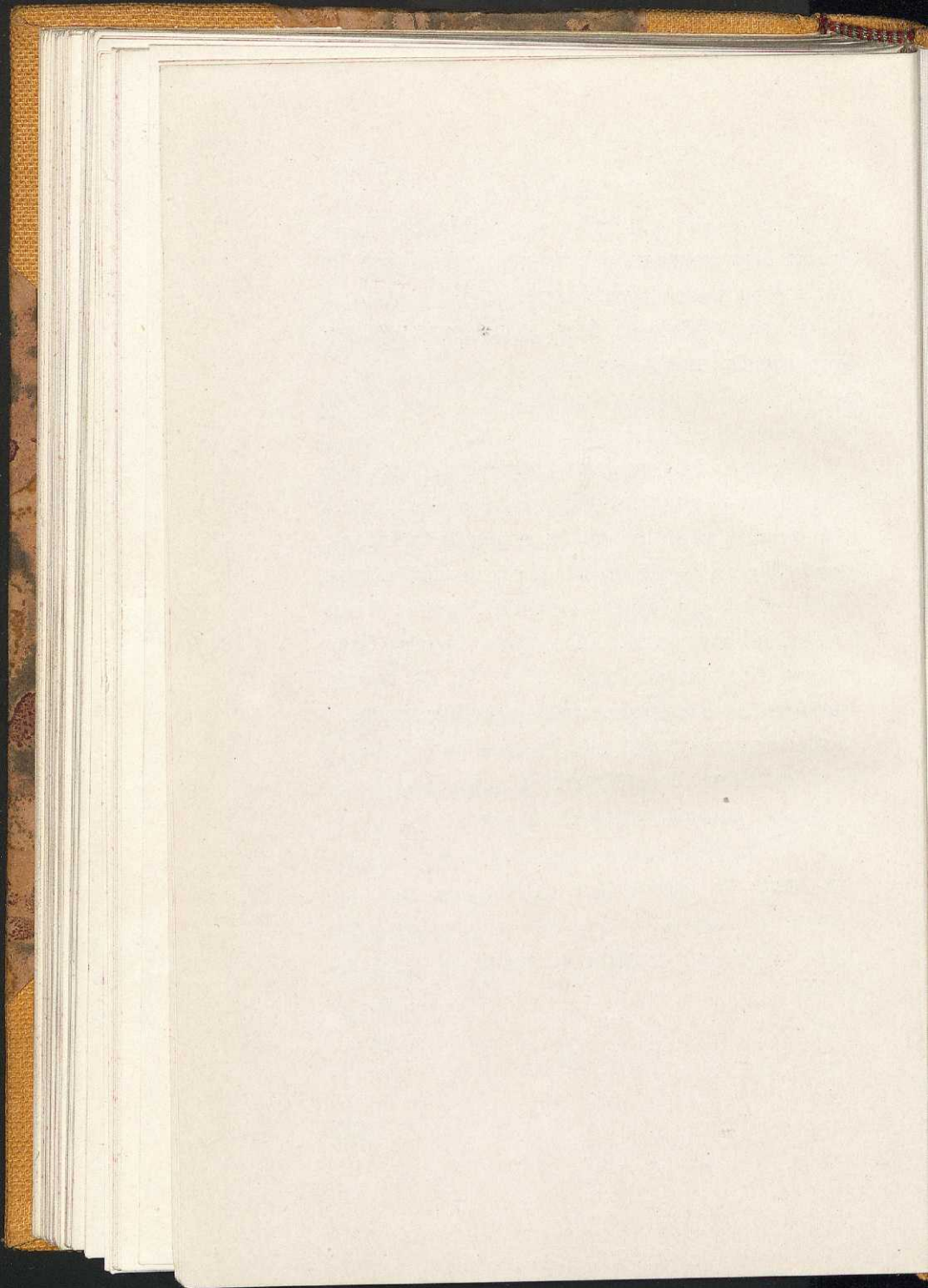
58.

"Zur Genealogie der Moral". —
Summa summarum: att tumma på smaken är
att tumma på moralen. Hinc illae — bestiae!

Det rena begreppet Krig tyckes innesluta lyc-
kan: musik, smak — allt!

59.

Hade ej det präktiga stridshumöret hos
Nietzsche — att icke säga pojkhumöret... så
ofta skämts af en hufvudlös, smaklös snobbism,
skulle Nietzsche aldrig fått den stora ästhetiska
publiken på sin sida, — som aflägsnat ifrån
honom så många af hans bästa läsare. Cras
ingens iterabimus aequor. I en tid, då hvarje
käringsjäl deklarerar sin afsky för Nietzsche...
skulle man misströsta om Nietzsches framtid?!
Nu först växer den. Etesiae reflant!

	Sid.
I.	5
II. Atticism — Humanism:	
1. Autokrati och lifskontur	35
2. Elpis — metron	61
3. Proteus-stranden	70
4. Quid est animum	72
5. Etiam sapientibus —	81
6. Tempest	86
7. Sista glädjen	86
III. Cantabit vacuus —	94
IV. Aforismen	114
V. Mötesplatser	125
VI. Grönskande jord	149
VII. Friendly arctic	156

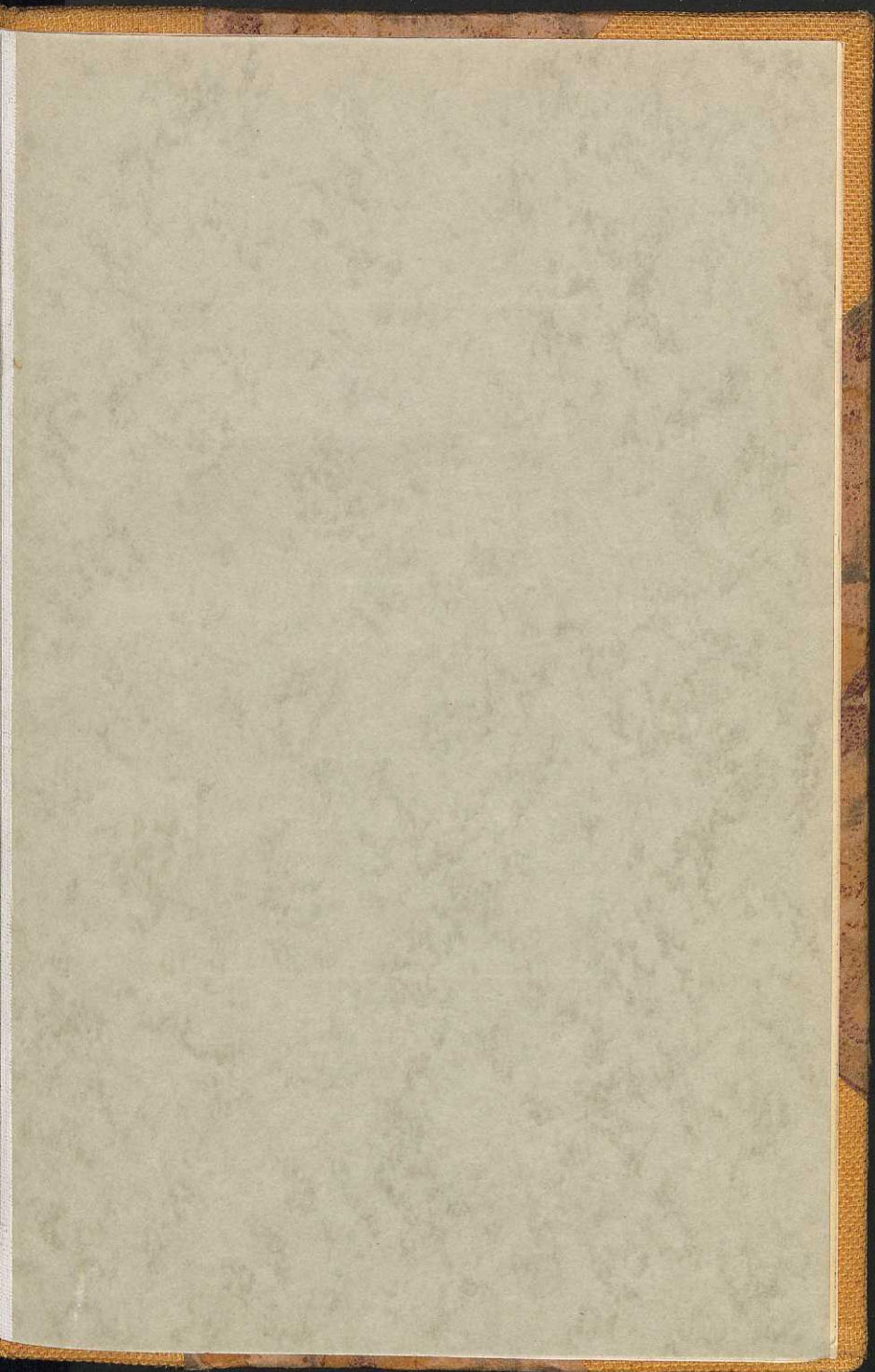
RÄTTELSE:

Sid. 42, rad 5, läs: *ἐπάφησις*.

Sid. 107, rad 11, läs: *ζῶην*.

Från A. B. Demokratens tryckeri
ha förut utgifvits:

Spår och Tecken. 1930.

(2:a uppl. Bonnier 1934.)

Båge och Lyra 1932. 1932.

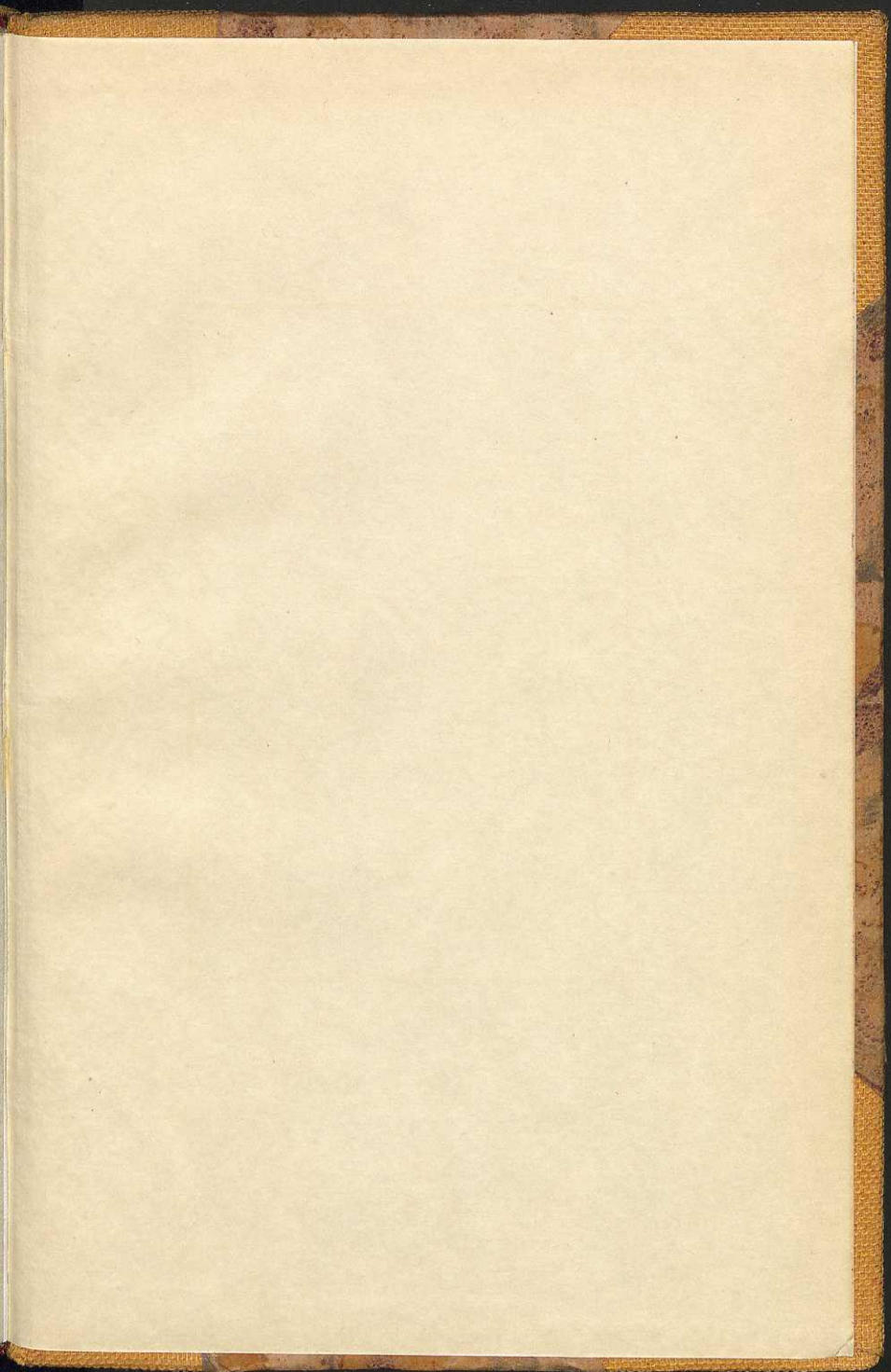
Elpidi. 1939.

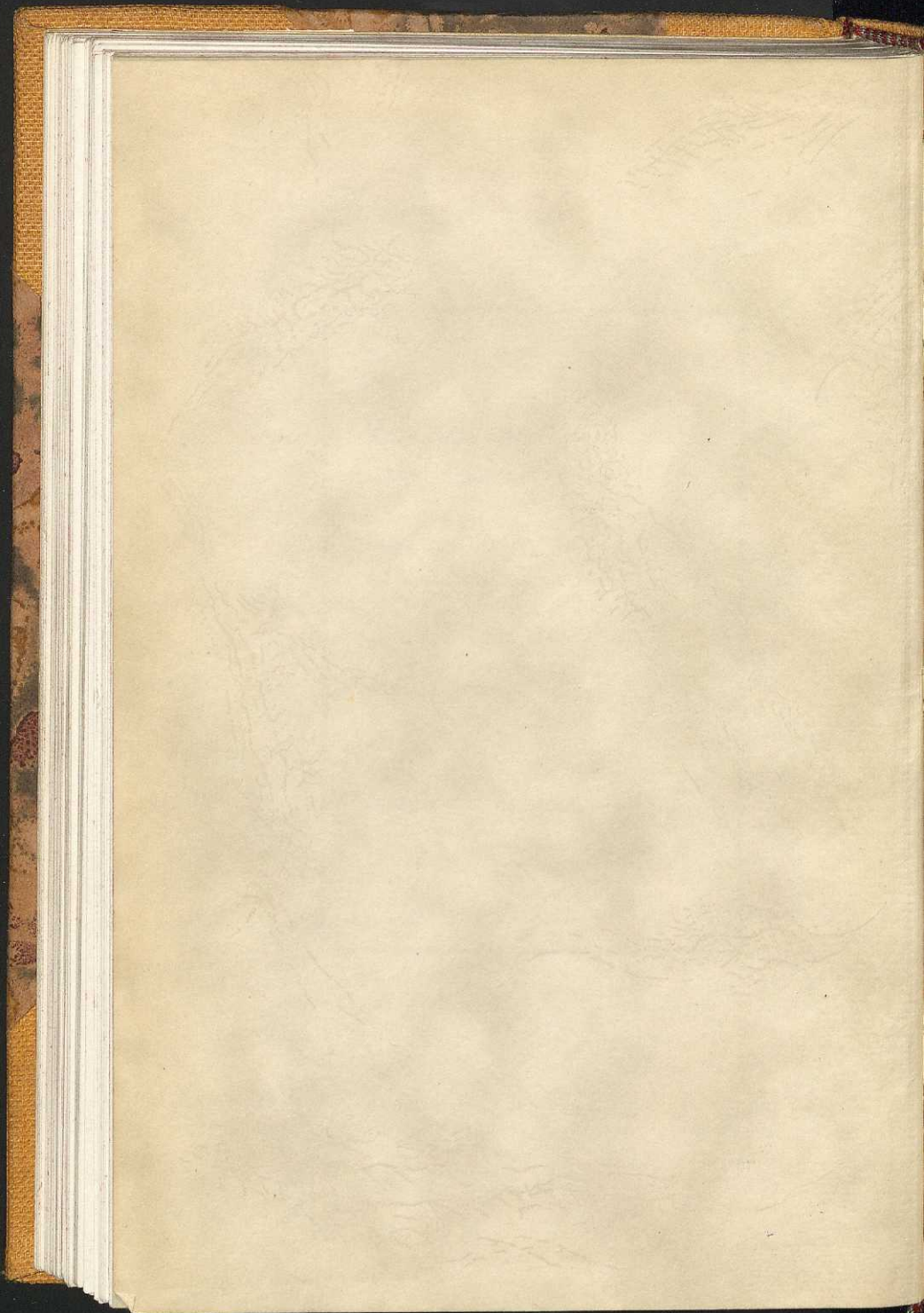
Concordia Animi. 1942.

Atticism — Humanism. 1943.

PRIS 4 KRONOR

3,45

